

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI**

**EBEVEYNLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ İLE
DİJİTAL FARKINDALIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Fatma KÖSEOĞLU

Danışman

Doç. Dr. Yaşar BARUT

SAMSUN
2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☒

Hayır ☐

.../.../2023

Fatma KÖSEOĞLU

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: EBEVEYNLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ İLE DİJİTAL FARKINDALIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 04.05.2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 21

Tek kaynak oranı : % 3 çıkmıştır.

.../... / 2023

Doç. Dr. Yaşar BARUT

ÖZET

EBEVEYNLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ İLE DİJİTAL FARKINDALIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Fatma KÖSEOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kadın ve Aile Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Temmuz/2023
Danışman: Doç. Dr. Yaşar BARUT

Bu çalışmada, ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama türünde olan bu araştırmanın çalışma grubu; Samsun ili merkez ilçelerinde okul öncesi, ilkokul, ortaokul kademelerinde en az 1 çocuğu bulunan, akıllı telefon kullanabilen ve ankete elektronik ortamda katılım sağlayabilen 378 ebeveyn oluşturmaktadır. Ebeveynlerin demografik özellikleri ile dijital farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla "Ebeveyn Demografik Bilgi Formu" ve "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFO)" veri toplama araçları olarak belirlenmiştir. Tüm istatistiksel hesaplamalarda SPSS 22.0 V. istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırma bulguları, n(%), ortalama, standart sapma değerleri olarak verilmiş olup, bulgular $p < .05$ düzeyinde anlamlı kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin ölçek maddelerine verdiği cevapların iç tutarlılığını kontrol etmek amacı ile güvenirlik katsayıları (cronbachalpha) hesaplanmıştır. Bulgular neticesinde ulaşılan sonuçlar ise şu şekildedir: Araştırmaya katılan ebeveynlerden babaların annelere göre olumsuz model olma alt boyut puanı daha yüksek, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanı ise daha düşük; 20-30 yaş aralığındaki ebeveynlerin 41 ve üstü yaş ebeveynlere göre risklerden koruma alt boyut puanı daha yüksek; lisans ve üstü eğitim durumuna sahip ebeveynlerin ilkokul ve ortaokul eğitim durumuna sahip ebeveynlere göre olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanı daha yüksek, ortaokul eğitim durumuna sahip ebeveynlerin ise ilkokul ile lisans ve üstü eğitim durumuna sahip ebeveynlere göre verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanının daha yüksek; evde bulunan dijital araç sayısı 5 ve üstü olan ebeveynlerin, 1 adet dijital araca sahip olanlara göre dijital ihmal alt boyut puanı daha yüksek; çok iyi düzeyde teknolojik araç kullanan ebeveynlerin zayıf düzeyde teknolojik araç kullanan ebeveynlere göre risklerden koruma ve olumsuz model olma alt boyut puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir; ayrıca ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre risklerden koruma alt boyut puanlarında fark tespit edilirken; gelir durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyut toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Elde edilen bulgular doğrultusunda alanyazın dikkate alınarak tartışma yapılmış, ebeveynlere ve araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Dijital ebeveynlik, Dijital farkındalık, Demografik özellikler

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS AND THE LEVELS OF DIGITAL AWARENESS OF PARENTS

Fatma KÖSEOĞLU
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Women and Family Studies
Master, July/2023
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yaşar BARUT

In this study, it was aimed to examine the relationship between parents' digital awareness levels and demographic characteristics. The study group of this research, which is in relational survey type; It consists of 378 parents who have at least 1 child at pre-school, primary and secondary school levels in the central districts of Samsun province, can use smart phones and participate in the survey in electronic environment. "Parent Demographic Information Form" and "Digital Parenting Awareness Scale (DEFO)" were determined as data collection tools in order to examine the relationship between parents' demographic characteristics and their digital awareness levels. SPSS 22.0 V. statistical package program was used in all statistical calculations. Research findings were given as n(%), mean and standard deviation values, and the findings were considered significant at the $p < .05$ level. Reliability coefficients (cronbachalpha) were calculated in order to control the internal consistency of the answers given by the parents participating in the study to the scale items. The conclusions reached as a result of the findings are as follows: The negative model sub-dimension score of the fathers participating in the study is higher than the mothers, and the sub-dimension score of efficient use and protection from risks is lower; The risk protection sub-dimension score of parents aged 20-30 was higher than parents aged 41 and over; Negative model and digital neglect sub-dimension scores of parents with undergraduate and higher education level are higher than parents with primary and secondary education. On the other hand, parents with secondary education have higher levels of effective use and protection from risks compared to parents with primary education and undergraduate and higher education. ; The digital neglect sub-dimension score of parents who have 5 or more digital tools at home is higher than those who use 1 digital device; The risk protection and negative modeling sub-dimension scores of parents who use technological tools very well are higher than parents who use weak technological tools; In addition, while there was a difference in the sub-dimension scores of protection from risks according to the number of children the parents had; It was observed that there was no statistically significant difference between the sub-dimension total scores of the digital parenting awareness scale according to income status. In line with the findings obtained, a discussion was made by considering the literature, and suggestions were made to parents and researchers.

Keywords: Digital parenting, Digital awareness, Demographic characteristics

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Yüksek lisans programına başladığım süreçten itibaren yayınlanan makale ve seminer çalışmalarımda; yüksek lisans tezimi uygulama, yazma ve bitirme aşamasında bilgi, tecrübe ve desteklerini esirgemeyerek kıymetli katkılarda bulunan, önemseyerek emek veren danışman hocam Doç. Dr. Yaşar BARUT' a teşekkür ederim. Ayrıca lisansüstü eğitim süresince tarafıma katkıları bulunan bölüm başkanımız Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ' a, Araş. Gör. Damla Nur KİNSİZ' e ve tüm bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde desteklerini esirgemeyen Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü başta olmak üzere, Tekkeköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Tekkeköy İlkokulu Müdürlüğü, Tekkeköy İlkokulu öğretmenleri, Tekkeköy ilçesinde bulunan okul müdürlükleri, araştırmaya katılan tüm veli ve ebeveynlere ayrı ayrı teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitim süresince çocuklarımız Mert Safa ve Emir Talha'yla daha fazla ilgilenerek çalışmam için zaman ve ortam oluşturan, eğitim sürecinde bana her açıdan destek olan kıymetli eşim Kurtuluş KÖSEOĞLU' na teşekkür ederim.

Fatma KÖSEOĞLU

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORUBEYANI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	5
1.3. Araştırmanın Sayıtları.....	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5. Yöntem	6
1.5.1. Araştırma Modeli	6
1.5.2. Çalışma Grubu	6
1.5.3. Veri Toplama Araçları	7
1.5.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	7
1.5.3.2. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ)	7
1.5.4. Veri Analizi.....	8
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Dijitallik Kavramı	9
2.1.1. Dijital Dünya.....	9
2.1.2. Sanal Gerçeklik.....	10
2.1.3. Dijital Yerliler.....	12
2.1.4. Dijital Göçmenler.....	13
2.1.5. Dijital Vatandaşlık	14
2.2. Dijital Fırsatlar ve Riskler.....	15
2.2.1. Dijital Fırsatlar	16
2.2.2. Dijital Riskler.....	18
2.3. Dijitalleşmenin Aile Üzerindeki Etkisi	19
2.4. Dijital Dünyada Çocuk	22
2.5. Ebeveynlik, Dijital Ebeveynlik	25
2.6. Anne Babaların Dijital Ebeveynlik Rollerini	26
2.6.1. Dijital Farkındalık	27
2.6.1.1. Verimli Kullanım	28
2.6.1.2. Risklerden Koruma	28
2.6.1.3. Model Olma	28
2.6.1.4. Dijital İhmal	29
2.6.1.5. Yeniliklere Açık Olma	29
2.6.2. Dijital Okuryazarlık	29
2.6.3. Dijital Etik.....	31
2.6.4. Dijital Kontrol.....	32
2.6.5. Dijital Yenilikçilik	32
2.7. Alanyazın İncelemesi.....	32
2.7.1. Yurtiçinde Alanda Yapılan Tez ve Makale İstatistikleri.....	33
2.7.2. Yurtiçinde Alanda Yapılan İlgili Tez Çalışmaları	34
2.7.3. Yurtiçinde Alanda Yapılan İlgili Makale Çalışmaları	38
2.7.4. Yurtdışında Alanda Yapılan Çalışmalar	43
3. BULGULAR.....	47
3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları	47
3.2. Cinsiyete Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri	48

3.3. Çalışma Durumuna Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	48
3.4. Yaş Gruplarına Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri	49
3.5. Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri	49
3.6. Çocuk Sayısına Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri	50
3.7. Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	51
3.8. Evde Bulunan Dijital Araç Sayısına Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	52
3.9. Teknolojik Araç Kullanma Yeterliliğine Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	52
3.10. Gelir Durumuna Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	53
4. TARTIŞMA.....	55
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
5.1. Sonuç.....	68
5.2. Öneriler.....	70
KAYNAKLAR	71
EKLER	84
ÖZ GEÇMİŞ.....	90

SİMGELER VE KISALTMALAR

- AAP : Amerika Pediatri Akademisi
- AJI : Academic Journal of Information Technology
- BT : Bilişim Teknolojileri
- BTK : Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
- DEFÖ : Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği
- DM : Direct Messace, Direkt Mesaj
- LSE : The London School of Economics and Political Science
- NICE : Ulusal Bakım ve Sağlık Mükemmligi Enstitüsü
- PC : Personal Computer, Kişisel Bilgisayar
- TİB : Telekomnikasyon İletişim Başkanlığı
- TDK : Türk Dil Kurumu
- TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology
- TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Dijital Ebeveynlik Rollerini.....	26
Şekil 2.2. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Boyutları.....	27
Şekil 2.3. Dijital Ebeveynlerin Sahip Olması Gereken Etik İlkeler.....	32

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1.1. Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri	3
Tablo1.2. Katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri cevaplara ait iç tutarlılık katsayıları	8
Tablo 2.1.Yurtiçinde Alanda Yapılan Tez ve Makale İstatistikleri	33
Tablo 3.1.Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları ..	47
Tablo 3.2. Cinsiyete Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	48
Tablo3.3. Çalışma Durumuna Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	48
Tablo 3.4. Yaş Gruplarına Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri	49
Tablo 3.5. Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri....	49
Tablo 3.6. Çocuk Sayısına Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	50
Tablo 3.7. Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	51
Tablo 3.8. Evde Bulunan Dijital Araç Sayısına Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	52
Tablo 3.9. Teknolojik Alet Kullanma Yeterliğine Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri.....	52
Tablo 3.10. Gelir Durumuna Göre Bireylerin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Düzeyleri	53

1. GİRİŞ

Dijital teknolojiler, günümüzde çocuklar ve yetişkinler açısından yaşamın olmazsa olmazı durumuna gelmiştir. Türkiye’de ve dünyada yapılan birçok araştırma özellikle ekran teknolojilerinin 2010 yılından itibaren ciddi oranda artış gösterdiğini ortaya koymaktadır (Şimşek, vd., 2023). Çocuk ve ergenlerin ekran kullanımı ile ilgili çalışma sonuçları, çalışmanın yapıldığı zaman, ülke, çalışma grubunun yaşı ve çalışmanın yapıldığı zaman faktörlerine göre farklılıklar sergilemektedir (Chandra, vd., 2016; Çelik, vd., 2021; Elitaş, 2020; Kaya, 2017; Webster, vd., 2019). Ekran kullanım süreleri ile ilgili alanyazında farklı sayısal değerler olmakla beraber genel ifadeyle ekran kullanımının çocuğun yaşı ile orantılı olarak arttığı (Cadoret, vd., 2018; Çelik, vd., 2021; Hesketh, vd., 2015) ve çocukların büyük çoğunlukla Amerikan Pediatri Derneği (2016) tarafından belirlenen günlük ekran kullanım süresin çok üzerinde ekran kullandığı ifade edilmektedir (Mueller, 2019; Sanders, vd., 2016; Shah, vd., 2019). Dijital teknoloji kullanımındaki artış, araştırmacıları yalnız ekran karşısında geçirilen süreye değil içeriğe odaklanmaya da yönlendirmektedir. Çocukların kendilerine yönelik televizyon içeriğine karşı yetişkinlere yönelik televizyon içeriğine maruz kalmalarının olumsuz etkileri olduğu ifade edilmektedir (Barr, vd., 2010). Televizyon aracılığıyla çocuk gelişimine katkı sağlayacak ekran içeriklerinin hazırlanmasının çocukların akıl yürütme, eleştirel düşünme, problem çözme vb. becerilerini desteklediğini (Yadav ve Chakraborty, 2017) ve sesbilgisi farkındalığının gelişimine katkı sağladığını (Kucirkova, vd., 2014) ifade eden araştırmalar alanyazında yer alırken, dijital risklerin olduğuna dair bulgular da alanda fazlalıkla bulunmaktadır. Mertala, (2019) ve Zabatiero, vd., (2018) dijital dünyanın çocuklar için risk oluşturabileceği konuları beş kategoride ele almaktadır. Bunlar: Olumsuz fiziksel etkiler; çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve dil gelişimine olumsuz etkileri; zararlı içeriklere ve siber zorbalığa maruz kalma; oyun ve öğrenme etkinliklerinin yerini alma; uzun süre kullanıma bağlı olarak bağımlılık şeklindedir. Dolayısıyla ebeveynler çocuklarının güvenli internet kullanımı ile ilgili endişeler taşımakta, teknoloji kullanımını destekleme ve oluşabilecek risklere karşı çocuklarını koruma hususunda çaba sarfetmektedirler (Sukk ve Siibak, 2021). Alanyazında bu çaba ve arayış dijital ebeveynlik olarak isimlendirilmektedir (Modecki, vd., 2022). ABD’de yapılan bir çalışmada 18 yaşından küçük en az bir çocuğu bulunan ve ayrıca yetişkin çocuğu veya çocukları bulunan ebeveynlerin % 66’sı ebeveynliğin

bugününün yirmi yıl öncesine göre daha zor olduğunu belirterek, bu durumun nedeni olarak da dijital teknolojinin etkisi (%26), sosyal medyanın yükselişi (%21) ve teknolojinin erişimi ile çocukların erken yaşta risklere maruz kalması (%14) olarak açıklamaktadırlar (Pew Research Center, 2020).

Ebeveynlerin tutum, denetim ve bu konuya yaklaşımları çocukların internetin sunduğu imkanlardan faydalanma ve olası risklere karşı korunmaları noktasında önem taşımaktadır (Dulkadir Yaman, 2019). Baumrind, (1971); ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarını üç temel aile stilinde ifade ederek; bunları demokratik, otoriter ve müsamahakar olarak adlandırmaktadır. Benzer olarak Ayas ve Horzum (2013) aile stillerini; demokratik, otoriter, ihmalkar ve müsamahakar olarak dört stilde ifade etmekte ve aile tutumlarında en yüksek oranın ihmalkar ebeveyn stiline ait olduğunu belirtmektedir. Ebeveynlerin ihmalkar ve ilgisiz tutumu çocukların interneti kontrolsüz kullanımını arttırmakta ve bu durum çocuğun dijital dünyadaki olası risklerle karşılaşmasına sebep olmaktadır (Okumuş ve Parlar, 2018). İnternetin doğru kullanımının öncelikle ailede öğrenildiği ve en iyi denetimin aile tarafından sağlanabileceği düşünüldüğünde, internetin güvenli kullanımı konusunda ebeveynlerin gerekli bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir (Demirel, vd., 2012). Ebeveynlerin dijital teknolojilere karşı tutumu, çocuklarının bu teknolojik ve dijital dünyaya karşı tutumlarında etkili olmaktadır. İnternetin güvenli kullanımı ile ilgili fikir sahibi olan ebeveynler, çocuklarını da bu konuda daha bilinçli davranmaya yönlendirmektedirler (Valcke, vd. 2011).

1.1.Problem

Bilgi ve teknolojinin insan yaşamına girmesi, ihtiyaç olarak nitelendirilmesi ve kullanım becerilerini kazanmanın zorunluluk olarak bireylerin hayatında yer alması ile dijital dünya oluşumu başlamıştır (Manap, 2020:1). Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı ve köklü değişimler bireylerin interneti farklı alanlarda kullanmalarına dayanak olmuştur. Nitekim insanlar internetin sağladığı bilgi, eğlence, iletişim, alışveriş vb. olanaklardan faydalanmaya başlamışlardır. İnternetin kullanım alanları arttığı gibi dünya genelinde internet araştırmalarına ilgi de artmıştır (Dönmez, vd., 2013: 884). İnternet World Start (2022) verilerine göre dünya nüfus ve internet kullanım oranları %'lik olarak ifade edilmiştir. Aşağıda gösterilen Tablo 1.1.'de 2022 yılı internet kullanımı ve nüfus istatistikleri dünya bölgeleri bağlamında belirtilmiştir:

Tablo 1.1. Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri

Dünya Bölgeleri	Dünya Nüfusu %'si	İnternet Dünyası %'si
Afrika	17.6%	%11.9
Asya	%54.9	%53.6
Avrupa	%10.06	%13.7
Latin Amerika	%8.4	%9.9
Kuzey Amerika	%4.7	%6.4
Orta Doğu	%3.4	%3.9
Okyanusya /Avustralya	%0.5	%0.6
Dünya Toplam	%100.0	%100.0

Dünya Nüfusu ve İnternet Kullanımı “%”

İlaveten İnternet World Start dünya genelinde internet kullanım verilerine göre Türkiye nüfusu 85.839.173 belirtilerek, nüfusun 72.500.000 bölümünün internet kullandığı ifade edilmektedir (İnternet World Stats, 2022). Ulusal düzeyde internet kullanımı TÜİK verilerine göre incelendiğinde ise; hanehalkı BT kullanım araştırması sonuçlarına göre; 2022 yılında hanelerin %94.1’nin evden internete erişim olanağının bulunduğu belirtilmiştir. Bu oran, 2021 yılında %92.0 iken 1 yıllık süreçte %2.1 oranında artış olduğu görülmektedir. Yine TÜİK verilerine göre internet kullanım oranı 16-74 yaş kategorisindeki bireylerde 2021 yılında %82,6 iken, 2022 yılında %85,0 olduğu görülmektedir.

Yirminci yüzyılın sonlarına doğru dijital dünyanın yörüngesine girilmesiyle, tıpkı yazının keşfedilmesi gibi dijital araçların da keşfedilmesi ile yepyeni bir döneme geçilmiştir. Ayrıca telefonun icadıyla hızlanan haberleşme süreci; sonrasında televizyon ve takiben internet ile daha da hızlı bir hale dönüşmüştür. Teknolojinin gelişmesi bireylerin yaşamında farklı alanlarda olumlu etkiler oluşturmaktadır. Ancak bu teknolojik gelişme bireylerin yaşamında her zaman olumlu katkılar ve değişiklikler sağlamamaktadır. Bu durumda önemli olan unsur; bireyin teknolojiyi hayatına ne denli aldığı ve ne kadar ön plana çıkardığıdır (Yazıcı ve Özcan, 2021:16). Nitekim bu önemli unsur dijital farkındalık kavramına dikkat çekmektedir. İnternet teknolojileri sadece ebeveynleri değil, aynı zamanda çocukları da etkileyen bir durum olması sebebiyle ayrıca önem taşımaktadır. Teknolojideki hızlı değişimlerin gerçekleşmesiyle çocuklar ve ergen bireyler teknoloji dünyasındaki bu karmaşık ve yeni bilgileri nasıl değerlendirebilecekleri hususunda sorun yaşamaktadır (Coşkunalp, 2022). Bu durumda ebeveynlerin yeni bir

sorumluluk alanı anlam kazanmış ve yeni bir kavram olan “*dijital ebeveynlik*” kavramı ortaya çıkarak, yetişkin düzeyinde hızla artan bilgisayar ve internet kullanımı ile ilgili ebeveynlerin teknoloji kapsamında bilinçlenme düzeyleri artmıştır (Sögüt, 2020:80). Ebeveynlerin dijital araçları güvenli ve verimli kullanabilmeleri, faydalarından yararlanarak risklerin ve zararlı yönlerinin farkında olmaları konusunda çocuklarına rehberlik etmeleri, önlemler almaları günümüzde ebeveynlerin sorumluluk alanları arasında girmiş bulunmakta ve sağlıklı nesillerin yetiştirilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda “*dijital ebeveyn*” çağın dijital gereklerini görmezden gelmeyen, risklerin farkında olan ve risklere karşı çocuğunu koruyan, dijital araçların doğru kullanımı hususunda çocuğuna rol model olan, sanal ortamda saygı çerçevesinde davranılmasını çocuğuna aşılayan, teknolojik gelişmelere açık anne ve babalardır (Yay, 2019: 11-12). Dijital ebeveynlik çocukların dijital araçları kullanımı hususunda ebeveynlerin sergilemiş oldukları davranışlar olarak da tanımlanabilmektedir (Kaya, vd., 2018).

Bu araştırmada problem; “ebeveynlerin demografik özellikleri ile dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusudur. Bu genel problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Cinsiyete göre ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Yaş grubu ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Eğitim durumu ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Çalışma durumu (çalışıyor-çalışmıyor) ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Sahip olunan çocuk sayısı ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Aile gelir durumu ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Günlük sosyal medya kullanım süresi ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

8. Evde bulunan dijital araçların (tablet, akıllı telefon, bilgisayar) toplam sayısı ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

9. Teknolojik araç (tablet, telefon, bilgisayar) kullanım yeterliliği ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2. Amaç ve Önem

Dijital dünyadaki gelişmeler; hayatın her alanını etkilediği gibi aileyi, özellikle de çocukları birinci dereceden etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, çocukların internetin sınırlılıkları ve riskleri ile karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir (Akbaş ve Dursun, 2020: 2254).

Çocukların ve ailelerin dijital alanda yaşadıkları problemleri en aza indirmek için dünya genelinde alanda çalışmalar her geçen gün artmaktadır. Dijital dünyada büyümeye dair olan “*Dijital Gelecek İçin Ebeveynlik*” blog sayfasında; farklı ülkeler, aileler ve çocuklarla bu alanda yapılan inceleme ve araştırma çalışmalarına yer verilmekte ve ulaşılan sonuçlar paylaşılmaktadır (LSE).

Türkiye’de dijital ebeveynlikle ilgili çalışmalar incelendiğinde 2018 yılından itibaren bu çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Son yıllarda bu alanda araştırmaların artmış olmasının sebebi; dijital teknolojilerin ailelerin hayatında gün geçtikçe artarak yer alması gösterilebilir (Kaya ve Mutlu Bayraktar, 2021:1070). Ancak yine bu bulgular alandaki çalışmaların yeterli düzeyde olduğunu ifade etmemektedir. Selwyn (2004), dijital teknolojilerin çocukların duygusal beklentilerini yansıttığı için ebeveynlerin yeni sorumluluk alanı var olduğu ve bu sorumluluk alanına ilişkin çerçeveyi belirlemek gerektiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca Hung, vd., (2018) tarafından ebeveynlere dijital alanda ışık tutmanın önemli olduğu, dijital ebeveynlik kalıpları, nedenleri ve sonuçlarına yönelik yeterince bilimsel araştırma olmadığı belirtilmektedir (Akt. Manap, 2020: 8). Bu bulgu alanda yeni çalışmaların yapılmasına ilişkin görüşleri destekler niteliktedir. Dijital çağda çok önemli bir beceri olduğu kabul edilen dijital ebeveynliğin, sosyodemografik değişkenlerle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Doğan, 2022). Bu bağlamda yapılan araştırmada, ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkisinin farklı örneklem grupları ile incelenmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın genel

amacı, ebeveynlerin demografik özellikleri ile dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek iken alt amaçlar ise; cinsiyete göre, yaş grubu, eğitim durumu, çalışma durumu, aile gelir durumu, sahip olunan çocuk sayısı, günlük sosyal medya kullanım süresi, evde bulunan dijital araçların (tablet, telefon, bilgisayar) toplam sayısı ve teknolojik araç kullanım yeterliliği ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemektir.

1.3. Sayıtlar

Çalışma kapsamında örnekleme oluşturan ebeveynlerin, ölçek sorularına verdikleri cevaplar gerçek düşünce ve yaşantıları olarak değerlendirilmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma Samsun ili merkez ilçelerinde; okul öncesi, ilkokul, ortaokul kademelerinden herhangi birinde en az 1 çocuğu bulunan, akıllı telefon kullanabilen ve veri toplama aracı olarak hazırlanan anketi elektronik ortamda uygulayabilme yeterliliğine sahip anne babalar ile sınırlıdır. Lise ve üstü eğitim düzeyinde çocuğu bulunan ebeveynler araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Bu durum araştırmanın sınırlılığı olan diğer bir unsurdur.

1.5. Yöntem

Bu bölümde; araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, kullanılan veri toplama araçları ve istatistiksel veri analizi ile ilgili bilgileri kapsayan açıklamalara yer verilmiştir.

1.5.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nicel bir çalışmadır. Bu bağlamda araştırmanın modeli, nicel araştırma desenleri arasında yer alan ilişkisel tarama modelidir. İlişkisel tarama modeli, iki farklı nicel değişken arasındaki etkinin veya ilişkinin bir korelasyon katsayısı aracılığıyla ifade edilmesidir (Fraenkel, vd., 2012).

1.5.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Samsun ili merkez ilçelerinde yaşayan okul öncesi, ilkokul, ortaokul kademelerinde en az 1 çocuğu bulunan, akıllı telefon kullanabilen ve elektronik ortamda anketi uygulayabilme yeterliliğine sahip 378 ebeveynidir. Araştırmaya 396 kişi katılmış ancak ebeveyn olmayanlar ve okul öncesi,

ilkokul, ortaokul kademelerinde çocuğu bulunmayan anne babalar araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Çalışma grubu belirlenirken ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili belirlenen niteliklere sahip kişiler, durumlar, olaylar veya nesnelerden oluşmasıdır (Büyüköztürk, vd., 2012: 11). Örneklem belirlemedeki ölçüt; ebeveynlerin; okulöncesi, ilkokul, ortaokul kademelerinden en az 1 çocuğunun bulunması; akıllı telefon kullanması ve elektronik ortamda anketi uygulayabilme yeterliliğine sahip olmasıdır.

1.5.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması “Demografik Bilgi Formu” ve “Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ)” aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları katılımcılara elektronik ortamda hazırlanan anket aracılığıyla ulaştırılmıştır. Bu yöntemin tercih edilmesindeki amaç; kısa sürede daha çok katılımcıya ulaşmak ve analiz sürecinde verilerin elektronik ortama aktarılma gerekliliği doğrultusunda zaman ve kırtasiye tasarrufu sağlamaktır.

1.5.3.1. Demografik Bilgi Formu

Anne babaların demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla; uzman görüşleri ve ilgili alanyazın incelenerek araştırmacı tarafından “*Demografik Bilgi Formu*” oluşturulmuştur. Formun içeriğinde; ebeveynlerin cinsiyet, yaş grubu, eğitim durumu, çalışma durumu, çocuk sayısı, aile gelir durumu, evde bulunan dijital araçların toplam sayısı, günlük sosyal medya kullanım süresi, teknoloji kullanım yeterliliği ile ilgili sorular bulunmaktadır.

1.5.3.2. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ)

Anne babaların, dijital ebeveynlik farkındalığını ölçmek amacıyla Manap ve Durmuş, (2020) tarafından geliştirilen likert tipi ölçek, toplamda 16 madde, 4 alt boyuttan oluşmakta ve her bir alt boyut da dört maddeden oluşmaktadır:

- Olumsuz Model Olma (OMO): 1., 5., 9. ve 13. Madde
- Dijital İhmal (Dİ): 2., 6., 10 ve 14. Madde
- Verimli Kullanım (VK): 3., 7., 11. ve 15. Madde
- Risklerden Koruma (RK): 4., 8., 12. ve 16. Madde

Alt boyutlardan alınan puanlar anne babaların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri ile ilgili bilgi vermektedir. Manap ve Durmuş, (2020) yaptıkları çalışmada,

“*Dijital Farkındalık Ölçeği*”nin güvenirlik analizi kapsamında iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin cronbach alpha iç tutarlılık kat sayısı olumsuz model olma alt boyutu için .72; dijital ihmal alt boyutu için .79; verimli kullanım alt boyutu için .72 ve risklerden koruma alt boyutu için .63 olduğu ifade edilmiştir.

Ölçek alt boyutları birlikte değerlendirildiğinde; ebeveynlerin risklerden koruma ve verimli kullanım alt boyutlarından aldıkları puanların yüksek olması; olumsuz rol model alma ve dijital ihmal alt boyutlarından aldıkları puanların düşük olması dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Manap ve Durmuş, 2020).

1.5.4. Veri Analizi

Araştırmaya katılan bireylerin ölçek maddelerine verdiği cevapların iç tutarlılığını kontrol etmek amacı ile güvenirlik katsayıları (cronbachalpha) hesaplanmıştır (Tablo 1.2.).

Tablo 1.2. Katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri cevaplara ait iç tutarlılık katsayıları

Ölçek	İç Tutarlılık Katsayısı	Değerlendirme
<i>Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği</i>		
<i>Olumsuz Model Olma</i>	.70	Orta Düzeyde Güvenilir
<i>Dijital İhmal</i>	.81	Yüksek Düzeyde Güvenilir
<i>Verimli Kullanım</i>	.65	Orta Düzeyde Güvenilir
<i>Risklerden Koruma</i>	.68	Orta Düzeyde Güvenilir

Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde ilk olarak normallik varsayımı Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir ($P>.05$). Çalışmada, ölçek toplam puanlarının cinsiyet ve çalışma durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği Student t test, yaş, eğitim durumu, gelir durumu, evde bulunan teknolojik alet sayısı, günlük sosyal medya kullanım süresi, teknolojik araçları kullanım yeterliliklerine göre farklılık gösterip göstermediği ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Tukey çoklu karşılaştırma testi ile belirlenmiştir. Tüm istatistiksel hesaplamalarda SPSS 22.0 V. istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırma bulguları, n (%), ortalama, standart sapma değerleri olarak verilmiş olup, bulgular $P<.05$ düzeyinde anlamlı kabul edilmiştir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde dijitallik kavramı ve bu kavram kapsamında bulunan diğer kavramlar, riskler ve fırsatlar, dijital ebeveynlik tanımı, dijitalleşmenin aile üzerindeki etkisi, dijital dünyada çocuk, anne babaların dijital ebeveynlik rolleri hususlarına değinilmiştir.

2.1. Dijitallik Kavramı

Dijital kavramının sözlük anlamı Türk Dil Kurumu'na göre “*verilerin ekran üzerinden elektronik olarak gösterilmesi*” olarak tanımlanmaktadır. Tarih, sosyoloji, bilişim, sanat ve psikoloji gibi bazı bilim dallarının da araştırma alanına giren “*dijital*” kavramı bu alanlarda araştırma konusunda dijital dünya, sanal gerçeklik, dijital yerliler, dijital göçmenler, dijital vatandaşlık ve dijital ebeveynlik vb. şeklinde kullanılmaktadır (Manap, 2020: 29). Örneğin Kaplan ve Ertürk (2012), insanoğlunun yeryüzünde varolduğu dünden itibaren tarihsel dönemlerin neredeyse tüm dünya tarafından kabul edilen bir adının olduğu; Fransız İhtilali ile başlayan ve 20. Yüzyıla kadar gelen modern felsefenin egemen olduğu yakın geçmişimiz ve günümüzü ayıran değişim ve yeniliklerin yeni bir çağı başlattığı konusunda hemfikir olunsa da çağın ismi konusunda henüz net ve tek bir tanımın olmadığını belirtmişlerdir. Günümüz dünyasında hayatın her alanında “*dijital*” kavramı kullanılmakla beraber birçok alanda entegrasyonu yapılmış bulunmaktadır (Arslan, 2022: 6). Bilgisayar ve haberleşme teknolojilerindeki bu hızlı gelişme ve entegrasyon çağımızda insanlığın; alışveriş, ödeme, iletişim, eğitim ve eğlence gibi her türlü günlük ihtiyaçlarını karşılama biçimi içerisindeki yerini giderek arttırmaktadır (Muslu ve Bolışık, 2009: 445).

2.1.1. Dijital Dünya

İnsanlık tarihi savaşlar tarihi olduğu kadar ayrıca uygarlık tarihidir. İnsanlık; bilimsel ve teknolojik yeniliklerin kullanımı ile yeni yeteneklerle donatılarak, yaşamını kolaylaştıran, düşünme ve üretme gücünü yaratıcılığı ile destekleyen yönü ile de karakterize edilmektedir. İnsanlık; tarih sürecinde farklı birçok aşamadan geçerek evrimleşmiş ve her büyük yenilik kendi toplumsal süreçlerini, yaşayış ve değerlerini şekillendirmiştir (Eren, 2020).

Dijital dünya; internet, cep telefonları ve bilgisayar gibi insanların hayatını kuşatan dijital ağlardır (Mercan ve Einstein, 2010). Yirminci yy. son çeyreği çok

hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak hafızalarda yerini almıştır. 90'lı yılların başında küreselleşme konusu dikkat çekmeye başlamış, bilgisayar ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler küreselleşmenin itici dinamiği olmuştur. 2000 yılı itibarıyla yeni bir yüzyıla girildiğinde dünya; internet, elektronik ticaret, e-devlet vb. uygulamalarla kendini tamamen dijital platformun içinde bulmuştur (Keser, 2001).

Teknolojinin gelişmesi ile içinde bulunulan dönemde insanların sahip oldukları imkanlar toplumsal yapıda yeni bir durumun oluşmasına sebep olmaktadır. Teknolojinin insanların hayatının birçok alanında yer almasıyla birlikte toplumsal ve psikolojik alanda etkileri de gözlemlenmektedir. Teknolojik gelişmelerin beraberinde dijital dünyanın yaygınlaşması ve kolay ulaşılabilmesi durumu olmaktadır. Bu durum, bireyleri gündelik hayatta “yeni medya” olarak adlandırılan bir iletişim biçimine sevk etmektedir. İnsanlar, dijital ortamların farklı mecralarında yer alan iletişim ortamlarına katılarak dijital kimliklerini oluşturmaktadırlar (Köksal, 2021).

Keser, (2001); küreselleşme ile birlikte dünya üzerinde bir yandan sürekli zenginleşen ülkeler, diğer yandan sürekli yoksullaşan ülkeler olması sebebiyle yaşanan bölünmenin; teknolojiye uyum sağlayamama, ayak uyduramama sonucunda daha artacağı düşüncesinin yaygınlaştığını, dolayısıyla teknolojik alt yapıya sahip olmayan ülkelerin, teknolojik gelişmeleri takip edemeyen ülkelerin gerek ekonomik gerekse de gelişmişlik düzeyi bakımından teknolojik açıdan güçlü olan ülkelere göre daima geri kalacağı, bu yönüyle yaşanılacak eşitsizlik sonucu ülkelerin farklı bir şekilde ayrımlaşabileceklerini ifade etmektedir.

Farklı açıdan değerlendirildiğinde ise dijital medya; ürünleri gerçek olan ve gerçek olmayan kavramların birbirine karıştırıldığı, bu kavramların tartışıldığı bir ortam yaratmıştır. Bazı düşünürler, medyada gerçekliğin içi boşaltılarak oluşturulan yapay bir ortamın gerçek ortamların yerini aldığını iddia etmektedirler (Ferhat, 2016). Baudrillard, (1981); “Gerçek simülasyona dönüştü ve bunun sebebi kültür endüstrisidir. Yaşanılan evren bir simülasyon evrenidir” ifadesiyle gerçeğin simülasyona dönüştüğüne dikkat çekmektedir.

2.1.2. Sanal Gerçeklik

Sanal gerçeklik, gerçek dünyayla ilişkili bir durumun bilgisayar tarafından oluşturulan üç boyutlu bir benzetimi içinde, kullanıcının bu benzetim ortamını,

üzerine girdiği özel aygıtlarla duygusal olarak algıladığı ve bu yapay dünyanın yine bu aygıtlarla denetlenebildiği özetle gerçeğin yeniden inşa edildiği bir sistemdir (Kayabaşı, 2005). Fiilen olmayan bir olayın sanki mevcutmuş gibi hissedilmesi, gerçekmiş gibi görülmesi olarak da ifade edilmektedir (Mercan ve Einstein, 2010). Sanal gerçeklik; bir bilgisayar tarafından oluşturulan ve kullanıcının çevresinde üretilen nesneye dalmış hissetmesini sağlayan ortamdır (Ifanov, vd., 2023). Sanal gerçeklik teknolojisi özellikle sanat, eğlence, turizm, ticaret, üretim, mimarlık, eğitim ve tıp alanlarında kullanılabilir (Kaleci, vd., 2017:670). Örneğin hekimler riskli ameliyatlarda yapmak istedikleri işlemleri sanal gerçeklik ortamlarında korkusuzca gerçekleştirebilirken, mühendis ve mimarlar devasa projelere başlamadan önce malzeme kalitesini istedikleri oranda seçerek farklı deneyler yapma fırsatı bulup, maliyeti düşük ve en sağlam binaları inşa edebilirler. Gerek fiziksel, gerek zamansal, gerekse maddi sebeplerden ötürü gidilemeyen ancak gezilip görülmek istenen yerler sanal gerçeklik ortamlarında kişilerin kendileri o ortamlarda hissetmeleri sağlanarak gezip görmeleri sağlanabilir. Ayrıca sonuçları tehlikeli deneyler ve riskli eğitimler sanal gerçeklik simülasyonları ile sınırsız tekrar edilerek risk faktörü engellenebilir. Sanal mağazalarda müşteriler zaman ve emekten tasarruf ederek alışveriş yapabilirler. Özetle, sanal gerçeklik birçok problemleri ortadan kaldırarak kolaylık sağlamaktadır (Tepe, vd., 2016).

Muscott ve Gifford'un aktarımı doğrultusunda sanal gerçeklik uygulamaları; pasif, keşfedici ve etkileşimli uygulamalar şeklinde üç yaklaşımla ifade edilmektedir. Pasif uygulamalarda kullanıcı sanal ortamı görebilmekte, sesleri duyabilmekte, hareketleri hissedebilmekte ancak nereye gideceğini kendi yönlendirememektedir. Keşfedici uygulamada kişi; sanal ortamda farklı biçimlerde hareket edebilmekte, ancak ortamdaki unsurların hareketlerini kontrol edememektedir. Etkileşimli uygulamalarda ise kullanıcı sanal ortamda etkileşim içerisinde olabilmektedir (Akt. Özdemir, vd., 2019). Pimental ve Teixeira, (1995) ise sanal gerçekliğin üç önemli özelliğinden bahsetmiş ve bunları; “*üç boyutlu grafik dünya*”, “*içine girme*” ve “*etkileşim*” olarak ifade etmiştir. Sherman ve Cran, (2003) bu üç özelliğe “*duygusal geri dönüşümü*” de eklemişlerdir (Akt. Tepe, vd., 2016).

Sanal ortamlar gerçekte var olan ve tasarlanan mekanların ve nesnelerin 3 boyutlu (3D), yüksek çözünürlüklü videolar ve fotoğraflar gibi yapay olan görsel kopyalarından oluşmaktadır. Daha ileri sanal gerçeklik teknolojilerinde kullanıcılar;

işitme, dokunma, koku alma, ısı ve nem hissi, hareket vb. duyuları da hissedilebilmektedir. Özetle sanal gerçeklik; görme, işitme, dokunma, koku ve tat alma gibi çoklu duyular aracılığıyla ve giyilen özel aygıylar yardımıyla kullanıcılarının gerçek zaman simülasyonlarıyla etkileşime geçerek gerçeğın dışında zihinde var ettikleridir (Orhan ve Karaman, 2011).

2.1.3. Dijital Yerliler

Teknolojinin gelişmesiyle hayatımıza giren bir kavram olan “*dijital yerliler*” kavramı, genel olarak yeni bir yıl ve ya milenyum olarak adlandırılan çağın öğrenen ve öğrencilerini tanımlandırmakta kullanılmaktadır (Arabacı ve Bolat, 2013). Dijital yerliler, internet teknolojisi ile sonradan tanışan değıl, direkt teknolojinin içine doğan nesildir. Teknolojiyi etkin kullanmaktadırlar ve küçük yaşta bunun temeli atılmaktadır. Teknolojik araçları kullanmada zorluk çekmezler aksine, bu araçların kullanımı konusunda dijital göçmenlere göre daha iyi durumdadırlar (Akt.Özbek ve Karaarslan, 2020: 46). Dünyada ve ölkemizde çocuklarla ve gençlerle yapılan araştırmalar bu tanımlamaları doğrulamaktadır. Çocukların bir yaşını tamamlamadan cep telefonu ve tabletler ile tanıştığı, kendilerine ait tablet ve bilgisayarları olduğı bildirilmektedir (Aral ve Doğan Keskin, 2018). İnternet kullanımı ve dijital cihazların kullanımının ergenlik dönemiyle arttığı, ergenlerin günde üç saatten fazla zamanını internette geçirdiğı bilinmektedir (Uludasdemir ve Küçük, 2019). Uyar ve Hasdemir (2021), çocukların %75.5’inin internet kullanımını kendi kendilerine öğrendiğini, Kaşıkçı, vd., (2014) ise, çocukların internet kullanımı hususunda kendilerini ailelerinden daha yetkin gördüklerini bildirmektedir.

Bilgiç, vd., (2011) göre dijital yerlilerin özellikleri şu şekildedir:

- Bilgiye hızlı erişmek isterler,
- Metin yerine grafik tercih ederler,
- Bir makaleyi baştan sona okumak yerine rastgele okumayı tercih ederler,
- Ciddi çalışmalar yerine oyunları tercih ederler,
- Aynı anda birçok iş yapmak isterler,
- Keşfederek öğrenmek isterler,
- Bilişsel yapıları sıralıdan ziyade paraleldir.

Amerika'nın en önemli dergilerinden Time'nin 2012 yılında dijital yerliler ve dijital göçmenler hakkında medya kullanımı ile ilgili yapılan araştırmada rastlanan bulgular ise şu şekildedir (Business Wiew, 2012):

- Dijital yerliler bir saat içinde 27 defa televizyon, tablet bilgisayar, telefon, dergi veya başka kanallar içerisindeki platformlar arasında geçiş sağlayabilirler,
- Duygusal halleri inişli çıkışlı olabilmekte, çok çabuk bir etkinlikte sıkılıp, ilgilerini farklı alanlara yönlendirmektedirler,
- Dijital yerlilerin %65'i ev ortamında bir odadan başka bir odaya geçerken dahi telefonlarını yanlarında kendilerinin bir parçasıymışçasına taşırlar,
- Dijital yerlilerin %54'ü kişilerle konuşmak yerine mesajlaşmayı tercih ederler, bu oran dijital göçmenlerde % 28'dir.

2.1.4. Dijital Göçmenler

İnternet ve web çağı (milenyum) öncesinde doğan, teknoloji ve teknolojik araçlarını ergenlik sonrası dönemde tanımış olan; başka bir ifadeyle yirmili yaşlarından sonra teknoloji ile tanışan, teknolojiyi kullanırken ve teknoloji tabanlı öğrenmede sorunlar yaşayan, uyum sağlamada zorlanan, teknoloji okuryazarlığı dijital yerlilere oranla daha düşük olan bireyler için dijital göçmenler kavramı kullanılmaktadır (Prenksy, 2001).

Dijital göçmenlerin en önemli özelliklerinden biri dijital medya araçlarını etkin kullanamamalarıdır. Dijital göçmenler içerisinde dijital dünyaya uyum sağlayanlar da çıkabilir. Dijital göçmenler bilgi edinmek için basılı kaynakları tercih ederler. Dijital yerliler web kaynaklı araştırma yöntemleri kullanırken, dijital göçmenler kütüphanelerden faydalanmayı daha çok tercih ederler (Prensky, 2004; Tonta, 2009).

Dijital göçmenlerin teknolojiyi kullanmada tek bir amaç gözettileri görülmektedir. Son dönemlerde teknolojinin zorunluluk haline gelmesiyle, teknolojiyi bilgi amaçlı kullanmanın yanı sıra sohbet etme, eğlence, video ve oyun gibi nedenlerle kullandıkları gözlemlenmektedir. Ancak yine de dijital yerlilere oranla teknolojiden bilgi edinme amaçlı yararlanmaktadırlar (Karabulut, 2015).

Prensky, (2001) yılında yaptığı araştırmasında şuan 30-40 yaş aralığında olan göçmenlerin dijital araçları daha faydalı kullandıkları, işlerini kolaylaştırmak için teknolojiden yararlandıklarını ifade etmektedir. Ayrıca Prensky, 21. yy.'da yani dijital çağda “*dijital yerli*” ve “*dijital göçmen*” kavramları arasındaki farkın giderek

azalacağını yeni bir kavram olan “*dijital bilgelik*” kavramının ortaya çıkacağını belirtmektedir.

2.1.5. Dijital Vatandaşlık

Güçlü bir şekilde gelişen bilgi ve iletişim teknoloji; hayatı, insanları ve çağı değiştirdi (Isman ve Gungoren, 2014: 73). “*Vatandaşlık*” terimi genel olarak insan ve devlet arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırırken, “*dijital vatandaşlık*” terimi ise çevrimiçi topluma katılma hakkı olarak tanımlanabilmektedir (Pangrazio ve Sefton-Green, 2021: 18). İnternetin gelişmesi ile bu olgu insanlar ve toplumlar üzerindeki yarattığı etki ile “*vatandaşlık*” kavramını dijital ortama taşımış ve “*dijital vatandaşlık*” kavramı ortaya çıkmıştır. Dijital vatandaşlık internet ortamında etik ve evrensel kurallar dahilinde her türlü tehlikesinin bilinciyle hareket etmek olarak da tanımlanabilmektedir. Bu sebepten ötürü daha güvenilir, düzenli ve yaşanılabilir bir dijital dünya için dijital vatandaşlık eğitimi her devletin, kurumun ve ailenin öncelikli gördüğü durumlar arasında yer almalıdır. İnternet ve ona bağlı olarak gelişen teknolojiler, akıllı telefonlar, sosyal ağlar, elektronik kitaplar, web sayfaları ve elektronik dergiler günümüz dünyasında insanlığın yaşamını çevrelemiştir. Dijital ortamlarda paylaşılan bilgiler, kurulan iletişim ifade edilemez boyutlara ulaşmış; bilgi fiziksel ortamdan çıkarak “*bulutlar*” olarak adlandırılan ortamlardan erişilebilir formata dönüşmüştür. Özetle herkes; istediği her bilgiyi çevrimiçi ortamlarda paylaşabilir, sınırsız bilgiye de rahatlıkla ulaşabilir noktaya gelmiştir (Global Digital Citizen Foundation, 2015:142-146). Dijital vatandaş; bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırken eleştirel bakabilen, bilgi paylaşımında doğru tutumlar sergileyen, etik boyutları yordayabilen kişidir. Dijital vatandaşlar; bilgiye erişim kapsamında teknoloji kullanımları ile dijital okuryazarlığa erişmektedirler (Mercimek, vd., 2016).

Ribble, (2011) dijital vatandaşlığı; saygı, eğitim ve koruma olmak üzere üç grupta kategorize ederken; Fingal (2017) iyi bir dijital vatandaş olmanın taşıdığı özellikleri şu şekilde ifade etmektedir (Akt. Turhal, 2023: 14-15):

- Dijital erişim hakkının herkes için eşit olmasını savunma,
- Bireylerin çevrimiçi haklarına ve fikri mülkiyet haklarına saygılı olma,
- Dijital dünyada empatik bir yaklaşımla iletişim kurma,
- Çevrimiçi meyda kaynaklarına eleştirel bir gözle bakma, güvenilir bulunmayan kaynaklara itibar etmeme ve bu kaynakları paylaşımında bulunmama,

- Dijital araçları ve dijital ortamı kullanırken duygusal, zihinsel ve fiziksel sağlık açısından dikkatli olma,
- Diğer insanlarla ortak iş birliği amacıyla dijital araçları kullanma,
- Dijital dünyanın devamlılığını kabul ederek dijital kimliği aktif bir şekilde yönetme.

Bu bilişim ve teknoloji çağında devletler, kurumlar, kuruluşlar hatta şirketler ve bireyler dijital dönüşüm içerisine girmektedir. Ayrıca merkezinde insan olan yapay zeka, bulut bilişim, nesnelerin interneti, blok zinciri gibi köklü bir dönüşüm süreci yaşanmaktadır (Akdağ ve Şiraz, 2021:84). Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından Türkiye’deki küresel ölçekli dijital dönüşüm reformları şu şekilde belirtilmektedir: *Türkiye; yenilikçi teknolojiler ile yeni meslek ve iş alanları oluşturmakta, dünya ekonomisine veri ekonomisi aracılığıyla yön vermekte, insan merkezli yapay zeka ile insan hayatını kolaylaştırırken, siber güvenlik ile savunma alanlarında yeni bir boyut inşa etmekte, daha şeffaf, katılımcı ve hesap veren bir yönetim yapısını hayata geçirmektedir.*

2.2. Dijital Fırsatlar ve Riskler

Kitle iletişim araçlarının gelişimi yaşadığımız çağı en basit tabirle “*dijital çağ*” olarak adlandırılmasına sebep olmuştur. Adım adım topluma entegre olmayı başaran kitle iletişim araçları sosyal yaşamın merkezine konumlanmıştır ve artık bireyler bu araçlar vasıtası ile sosyalleşmektedir. Ancak bu sosyalleşme durumu düşünüldüğünden daha kapsamlı bir değişime zemin hazırlamaktadır. Toplumsal yaşamda hersey dijitalleşmekte ve sayısallaşmaktadır (Olgun, 2020).

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecini nihayete erdiren ulusların dijital devrimi karşılama ve yaşama süreçleri daha kolay ve doğal gerçekleşmektedir. Yeni sanayi devrimi olarak da adlandırılan “*4. Sanayi Devrimi (Endüstri 4.0)*”, “*Nesnelerin İnterneti*”, “*Büyük Veri*”, “*Karanlık Fabrika*” gibi yeni kavramlara bakıldığında gelişmekte olan ülkelerin bu süreçlerde geri kaldıkları, yeterli düzeyde yol alamadıkları söylenebilir. (Parlak, 2017:1744).

Yeni çağda dijital teknolojilerin sağladığı fırsatlar ve taşıdığı dijital riskler bu bölümde irdelenmektedir.

2.2.1. Dijital Fırsatlar

Dijitalleşen dünyada yaşam şeklinden iş yapma yöntemine, eğitim-öğretimden bilgi sağlama biçimlerine kadar her alanda bir dönüşüm durumu mevcuttur. Kamusal işlemlerin dijitalleşmesi ile oluşan veriler, araştırmalara katkı sağlamak amacıyla dünyanın farklı bölgelerinde ortak veri havuzları oluşturularak bütünleştirilmektedir. Öte yandan; müzelerin, arşivlerin, kütüphanelerin ortak girişimler geliştirdikleri, sahip oldukları verileri ortak veri platformlarında bütünleştirerek araştırma süreçlerine katkı sunmak için ortak projeler ürettikleri görülmektedir (Odabaş,2017).

Günümüzde teknolojik gelişmelerin eğitim ortamlarını da etkilediği görülmektedir (Pekyürek, 2021). Hızla gelişen bilgi ve teknoloji eğitim ortamındaki kullanılan dijital araç gereçlerinde çeşitlenmesine imkan sağlamaktadır. Eğitim ortamındaki dijital araçlar; yazılım, donanım ve ortamlar olarak sınıflandırılmaktadır. Ancak donanım araçlarının birtakım yazılımlar yüklemeyen işlevsel hale alması mümkün olamamaktadır. Eğitim araçlarından donanım araçlarına örnek vermek gerekirse video projektörleri, akıllı tahtalar veya etkileşimli tahtalar örnek olarak verilebilir. Mobil araçlar da ancak bir yazılımla işlevsel hale gelmektedir. Akıllı telefonlar ve tabletler son yıllarda hem bireysel hem de eğitsel kullanımda ilerleme göstermektedir (Seferoğlu, 2014). Dijitalleşme aşamalı olarak zaman içerisinde evrilen ve evrildikçe kendisini dönüştüren bir süreçtir. Örneğin uzaktan eğitim kavramı yaklaşık 300 yıl öncesine dayanan, uygulama ve sonuç yöntemlerini içerisinde barındıran bir sistemdir ve uzaktan eğitimin gelişimine bakıldığında günümüzde teknolojiyle evrildiği ve değişen koşullara uyum sağladığı görülmektedir (Akt. Bozkurt, vd., 2021: 35-63). Dijital teknolojilerin eğitim alanında kullanımının iki önemli avantajından söz edilebilir: Birincisi; çocukların içerisinde bulundukları dijital çağa ayak uydurabilmeleri ve adapte olabilmeleri, bu bağlamda günümüz teknolojisi ile barışık olmaları ve geleceğin teknolojisine hazır bulunmaları; ikincisi ise çocukların gelişim alanlarını destekleyerek eğitim amaçlı yararlanabilmeleridir (Güler, vd., 2017: 186).

Sanayi toplumunda ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal alanda kitle olan insanlar, bilgi topluma geçiş ile birlikte, teknolojinin sağladığı hizmetler neticesinde birer birey olarak konumlandırılmışlardır. Bu bireyler teknolojik araçları kullanarak sürdürdükleri günlük yaşamlarında dijital izler bırakmakta, veriler elde etmekte ve veriler üretmektedirler. Dijital ortamda kaydedilen bireylere ait veriler her geçen gün

artış göstermekte, somut ve soyut değerler üretmektedir. Veri miktarının büyüklüğünün ve yoğunluğunun önem ifade etmesine rağmen asıl önemli nokta, büyük verileri yönetmek, ondan faydalanabilmek için verileri analiz edip değere dönüştürmektir (Özcan, 2021: 10-31).

Dijitalleşme günlük hayatta, sosyal yaşamda ve çalışma hayatında insan ilişkilerini, tüketicilerin davranışlarını ve işletmelerin pazarlama kanallarını düzenleyen hatta değiştiren önemli bir unsur haline gelmiştir (Alan, vd., 2018:394). “Sosyal medya” kavramı günümüzde birçok işletme yöneticisinin gündeminde ilk sırada yer almaktadır. Bu alanda karar vericiler ve danışman olanlar, firmalarının Facebook, YouTube ve Twitter vb. uygulamalarını kar amaçlı kullanma yollarını belirlemeye çalışmaktadır (Kaplan ve Haenlein, 2010:59).

Gelişmiş ülkelerde evde internet kullanımında son yıllarda sürekli bir artış gözlemlenebilmektedir. Küresel düzeyde 2020 yılından itibaren internet erişiminde % 342.2’lik bir artış farkedilmiştir (Valcke, vd., 2011). Doğru kullanıldığı takdirde dijital ortamlar bireylere birçok fırsat sunmaktadır (Yay, 2019). Genel olarak bakıldığında; dijital ortamların bireylere sağlamış olduğu fırsatlar Hasebirink, vd. (2009) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

- Bilgiye erişim evrenseldir,
- Eğitsel kaynakların kullanımında çeşitlilik sağlar,
- Sosyal ağlar sayesinde yeni ve eski arkadaşlarla iletişimi sağlar,
- Politik ve yurttaşlık konularında topluma dahil olunabilmeyi sağlar,
- Kullanılabilen içerikler üretilir,
- Kişisel bilgileri ve kişi kimliğini açıklamak zorunda değildir,
- Topluma katılım sağlar,
- Teknolojik konularda kişilerin kendini geliştirmesini sağlar,
- İş fırsatları sunar,
- Mesleki kariyer ilerlemesine katkı sağlar,
- Kişisel, sağlık vb. konulara ve tavsiyelere kolay erişimi sağlar,
- Müzik, sanat vb. özel forumlara katılımı sağlar,
- Yaşantı ve deneyimleri yer-zaman sınırı olmadan geniş kitlelerle paylaşım sağlar.

2.2.2.Dijital Riskler

Modernleşme beraberinde potansiyelleri ve teknikleri daha önce olmadığı kadar arttırmış; akabinde bazı yeni riskler gündeme gelmiş ve modernleşmenin ilk zamanlar rahatlık uğruna görmezden gelinen olumsuz etkileri zamanla sorgulanır olmuştur (Beck, 2011). Ayrıca ülkeler arasında güç savaşlarında dijital ağlar yerini almıştır. Pek çok ülke, dijital anlamda kendisini gelişimi ile öne çıkaran bireyleri çatısı altında bulundurmakta ve dijital açıdan yeni bilgileri öğrenme faaliyetleri yürütmektedir. Ulus devletler güvenlikleri ve bürokratik işleriyle ilgili pek çok veriyi dijital ortama taşımakta, bu bağlamda dijital veri güvenliği ulusal güvenliğin bir parçası durumuna gelmektedir.

Dijital dünyada devletlerin risklerle karşı karşıya bulunduğu gibi bireyler de risk altındadır ve bu risklerden en önemlisi kişisel verilerin güvenliği ile ilgilidir. Kişisel verilerin saklandığı teknolojik araçlar siber saldırılar sonrası hacklenme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Özellikle verilerin internet ortamında depolandığı bulut bilişim sisteminde bu riskler daha fazladır (Akt. Kılınç, 2021; Chayko,2018:39). Teknolojinin sağladığı fırsatlara karşın taşıdığı riskleri göz ardı etmek mümkün değildir. Çevrimiçi ortamlarda bireyleri hangi riskleri beklediği ve bu risklere karşı ne ölçüde maruz kaldığı farklı araştırmalarla ortaya konmaktadır.

Vanlanduyt, De Cleyn ve Rots (2010), internetin risklerini; sosyal hayatı ve sosyal ilişkileri olumsuz etkileme, şiddet içeren ve uygun olman bir dil, zamanı etkin planlayamama, aşırı tüketim, fiziksel sağlığa olumsuz etkileri vb. şekilde özetlemektedir (Akt. Çubukcu ve Bayzan, 2013).

Kim, vd. (2011), internetin oluşturduğu riskleri mali kayıp, iftira, spam, kötü amaçlı yazılım, dijital mülkiyet haklarının ihlali, bilgisayar kovanlığı vb. olarak ifade etmektedirler. Ayrıca kötü amaçlı URL'leri kullanan yayın saldırı türlerini ise Spam, Sosyal Mühendislik ve Kimlik Avı, Drive-By İnternet olarak belirtmektedirler.

Hasebirink, vd., (2009) ise internet risklerini; yasadışı içerik, şiddet, ırkçı nefret veya saldırgan içerikler, yanlış bilgi, kişisel sömürü, siber zorbalık, finansal dolandırıcılık, kumar, yasadışı faaliyetler vb. olarak belirtmektedirler.

Türkiye'de ise bilişim ve iletişimi hem denetleyen hem de düzenleyen kurum olan Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK)'na, bağlı olarak faaliyetleri gerçekleştiren Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) bilinçli ve güvenli

internet kullanımına yönelik yapmış olduğu bilinçlendirme faaliyetlerinde internetin risklerini dokuz başlıkta incelemiştir. Bunlar; siber zorbalık, sanal dolandırıcılık, yanlış ve zararlı bilgiye ulaşma, kişisel bilgilerin paylaşılması, uygunsuz içerik, zararlı yazılımlar, oyun ve internet bağımlılığı, yabancılarla gerek çevrimiçi gerekse çevrimdışı iletişim, şiddet/nefret/ırkçılık faaliyetleri olarak özetlemektedir. İnternetin risklerinin sınıflandırılmasından biri de De Moor, vd. tarafından yapılmıştır. De Moor, vd., internetin risklerini üç kategoride incelemektedir (Akt. Çubukçu, Bayzan, 2013):

- İçerik Riskleri: Web sitelerinin barındırdığı görsel ve yazılı olumsuz içeriklerdir. Şiddet söylemleri, ırkçı söylemler, yanlış ve zararlı bilgiler vb.
- Temas Riskleri: Çevrimiçi ve çevrimdışı riskler olarak incelenmektedir. Siber zorbalık, tacize uğrama, gizlilik ihlalleri vb.
- Ticari Riskler : Dijital vatandaşların kimlik bilgilerinin kötüye kullanımı sonucu dolandırılmalarıdır. İstenmeyen e-postalar (spam), yanıltıcı ürün katalogları ile pazarlama ve reklam stratejileri vb.

2.3. Dijitalleşmenin Aile Üzerindeki Etkisi

Elder, vd., (1994), belirttiği gibi sosyal değişimlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkisini anlayabilmek için öncelikle yapılması gereken işlem çocuk ve ergenin ailesine olan etkisini incelemektir. Çocuğun ebeveyni ile ilişkisi sadece bebeklik dönemi ile sınırlandırılmaz. İlk çocukluk (3-6 yaş), ilkökul yada ikinci çocukluk (7-11 yaş) ve ergenlik dönemi (12-18 yaş) de kendine has özellikleri bulunan dönemlerdir. Erken yaşlarda teknoloji kullanımına başlanması ve teknolojinin çocuğun günlük aktivitelerinden biri olması, günümüz çocuklarını eski kuşak çocuklarından tamamen farklılaştırmış ve ebeveynlerin bu alanda farkındalık geliştirme gerekliliğini önemli kılmıştır.

Dijital teknolojilerin aileleri etkilediği en önemli unsurlardan biri de serbest zamanın değerlendirme biçimindeki değişimdir. Bu zaman diliminde aileler birlikte vakit geçirdikleri süreleri bireylerin her birinin kendilerine ait telefonlara bakarak geçirmeleri doğal olarak bireyselliği de beraberinde getirmektedir (Çeçen, vd., 2023). Dijitalleşmenin bu denli hayatımızda yer edinmesiyle çocuklar ve ebeveynler yaptıkları paylaşımlarla hem kendilerinin hem de başkalarının dijital izlerini bu mecralarda bırakabilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir

araştırmada 2 yaşındaki çocukların % 92'sinin dijital ayak izine sahip olduğu tespit edilmiştir (Akt. Çeçen, vd. 2023).

Dijitalin getirdiği tüm riskler yine dijital ile aşılabilmektedir. Eskiden gün içinde evde, işte veya okulda olduğundan bu saatler içerisinde iletişim kurulması zor iken teknoloji sayesinde bu bariyer aşılmış bulunmaktadır. Sürekli yenilenen bir sisteme sahip olan internet ve sosyal medya ile ilgili aile sohbetleri ebeveynlerin bilincini arttırabilmektedir. Ayrıca saat kısıtlamaları ile (dijital platformda geçirilen zamanın kısıtlanması) aile bireylerinin beraber zaman geçirmesine yönelik planlamalar, ailenin eski işlevini yerine getirmesine ve birlikte vakit geçirmesine olanak sunmaktadır.

Çeçen, vd., (2023) yaptıkları çalışma sonusunda “*dijital aile sözleşmesi*” den bahsetmektedir. Dijital aile sözleşmesi, dijital teknolojilerde geçirilen zaman ve diğer etkinlikler arasında denge sağlayan yol gösterici rolündedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın “*Eğitim Ailede Başlar*” sloganına dayanılarak önerilen bu sözleşmeyle Bakanlık tarafından 2013 yılında hazırlanan “*Aile ve İnternet Raporu*” nda belirtilen sağlıklı bir dijital ailenin oluşması sürecine katkısı olacağı planlanmaktadır.

Türkiye’de ebeveynlerin teknolojiye bakışı, teknoloji ve çocuk arasındaki bilgi düzeyi ve söz sahibi oluşları, endişe ve sorunları, teknolojinin çocuklarına etkisi, eğitimde teknolojinin nerede konumlandırıldığı ve kendilerini dijital anlamda nasıl ve ne düzeyde geliştirdiklerini tespit etmek amacıyla hazırlanan “*Anne babalar için dijital doğanları hayata hazırlama klavuzu*” (2017) kapsamında bazı bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular:

- Çocukların teknoloji ile tanışma yaşı geçmiş yıllara göre düşme eğilimindedir,
- Katılımcı ebeveynler % 60'ı oyun ve teknoloji için yılda ortalama 1289 TL harcamaktadır. Özellikle babaların bu konuda daha fazla harcama eğilimleri bulunmaktadır,
- 18 yaş ve altındaki çocukların %55'i akıllı telefon, %50'sinin tablet, %34'ünün laptopa sahip oldukları görülmektedir. 12-18 yaş aralığındaki çocukların akıllı telefon sahipliği % 90'a çıkmaktadır,
- Ebeveynlerin çocuklarına internette geçirmek üzere günde verdikleri süre ortalama 1-7 saat olduğu görülmektedir. 0-3 yaş aralığında çocuğu olan %30'unun ve

4-11 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerin %39'unun çocuklarının günde 2 saatten fazla teknolojiyle zaman geçirmesine izin vermektedir,

- 0-3 yaş aralığında bulunan çocukların %52'sinin, 4-11 yaş aralığındaki çocukların %78'inin, 12 yaş ve üstü çocuklarının hemen hemen hepsinin sosyal medya hesapları bulunmaktadır,

- Kullanılan sosyal medya mecraları %45'lik oranla Facebook birinci sıradayken, ikinci YouTube, üçüncü de Instagram'dır,

- Ebeveynlerin %62'si güvenli internet hizmetlerinden faydalanmaktadır,

- Çocukların %50'si sabah kalkar kalkmaz teknolojik araçlarla zaman geçirmektedir. Tercih edilen teknolojik araçların oranı; TV/Tablet aracılığıyla çizgi film ya da dizi izleyenlerin oranı %21, akıllı telefon ve tabletle zaman geçirenlerin oranı %20, sosyal medyalarını kontrol edenlerin oranı %4'tür. Bu oranlar 4-11 yaştaki çocukların 0-3 yaş çocuklarına göre yükselme eğilimindedir,

- Ebeveynlerin %80'ı çocuklarının ekran bağımlısı olmalarından korktuğu yönünde görüş bildirmiş, %20'si çocuklarının ekran bağımlısı olduğunu ifade ederken, %10'u da çocuklarının göz sağlığının dijital ekranlara bağılı olarak bozulduğunu ifade etmişlerdir,

- Ebeveynlerin %40'ı çocuklarını ekran bağımlılığına karşı korumak amacıyla önlem almakta iken ebeveynlerin %60'ı çocuklarını bu bağlamda korumak için önlem almadıklarını ancak çocukların yaşları büyüdükçe ekranda geçirilen süre ve gerekli önlemlerin alınmasına yönelik çabaya girildiğı ve ebeveynlerin %93'ü çocukların ekranda kalma sürelerine sürekli ya da belirli aralıklarla kısıtlama getirdiklerini belirtmişlerdir,

- Katılımcılar, çocukların kısıtlamaya karşı ilk tepkilerin öfke olduğunu, 0-3 yaş aralığındaki çocukların öfkelerini ağlayarak gösterdiği, 4-11 yaş aralığındaki çocukların sorumluluklarını yerine getirmeyerek gösterdiklerini ve 12 yaş üzeri çocukların ise öfkenin şiddetini arttırdıkları şeklinde görüş bildirmektedir. Bu bağlamda her 4 ebeveinden biri çocuğunu pedegog/ çocuk psikologuna götürdüğünü, %70' inin götürme nedeninin teknoloji bağılantılı olduğu belirtiliyor. Bu ebeveynler teknolojinin çocuklarına fiziksel ve ruhsal açıdan etkisi olduğunu düşünsele de, olumlu etkisinin daha fazla olduğunu düşünmektedirler,

- Katılımcı ebeveynlerin %62'si çocuklarının dijital dünyada değil arkadaşlarıyla dışarıda vakit geçirmesini istedikleri yönünde görüş belirtirken, %29'u ise kendileriyle vakit geçirmelerini istedikleri yönünde görüş bildirmişlerdir,

- Ebeveynlerin %82'si teknoloji ve çocuk konulu eğitimler aldıklarını belirtmektedirler.

2.4. Dijital Dünyada Çocuk

İnternet yetişkin bireyler için olduğu kadar çocuklar ve gençler için de bilgiye ulaşmak için en hızlı yol olarak kabul edilmektedir (Karahisar, 2014:82). Çocuklar açısından dijital medyayı değerlendirdiğimizde günümüzde çocuklar; geleneksel (televiyon, bilgisayar) ve yeni mobil cihazlar (akıllı telefonlar, tabletler vb.) olmak üzere birçok dijital medya türüne maruz kalmaktadır (Aglipay, vd., 2020). Dijital araçlar günümüzde çocuklar tarafından oyun, dünyayı keşfetme, yeni bilgiler keşfetme amacıyla kullanılmaktadır. Sıklıkla kullanılan bu araçlar çocukların gelişimini olumlu ve olumsuz açıdan etkilemektedir (Aral, 2022). Erken çocuklukta çocuklar dijital medyaya maruz kalmaktan yararlanabilirler mi? Bu sorun üzerinde araştırmalar yapılmış ve alanyazında bulgularına rastlanmıştır. Dijital beceri kazanmak için bu zaman dilimlerini verimli kullanmak koşulu ile küçük yaş çocuklarının dijital teknolojilerle belirli zaman süresince meşgul olmalarının onlara faydalı olabileceği ifade edilmektedir (Hurwitz ve Schmitt, 2020). Çocuklar da teknolojinin nimetlerinden faydalanırken riskleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Teknolojinin olası tehlikelerine karşı çocukları internet kullanımından uzak tutmak, teknolojik araçların kullanımını yasaklamak geçersiz bir davranış olacaktır. Ebeveynlerin internet kullanımı ve internette kendilerini, çocuklarını tehdit eden tehlikelere karşı bilinçlenerek farkındalık kazanmaları ve çocuklarını yönlendirmeleri büyük önem taşımaktadır (Çelen, vd., 2011: 646). Karahisar (2014), yaptığı araştırma sonucunda çocukların; tanımadıkları kişileri sosyal medya hesaplarına ekledikleri, internette kullanılan sayfaların ebeveynlerce denetlenmediği ve çocukların internette karşılaştıkları olumsuz durum ve yaşantıları ailelerle paylaşmadığı gibi bulguların tespit edildiği, bu durumun çocukların internette karşılaşılabilecekleri risklerle ilgili bilinçsiz olduğu varsayımlarını doğruladığı ifade edilmektedir. Teknolojinin çocuklar açısından doğru kullanımı mümkündür ve teknolojinin yararlı kullanım tarzları vardır. Teknolojinin yararlı kullanım tarzları; sorumlu kullanım, güvenli kullanım, aktif kullanım, sınırlı kullanım, bilgili kullanım, sağlıklı kullanım, stratejik kullanım

vb. olarak ifade edilmektedir. Çocuk ve yetişkin teknolojiyi doğru kullanabilirse; bilgi edinme, akademik başarının artması gibi faydaları bulunmaktadır (Yay, 2019: 62-64).

Küçük çocukları olan ebeveynler, dijital dünyada çocukların ellerinden akıllı telefon ve tabletleri almak için çaba sarfetmektedir. Ebeveynler, çocuklarının açık alanda ve dijital dünyada geçirdikleri zamanın dengelenmesi için uğraşmakta ve sürekli gelişen dijital dünyada çocuklarıyla beraber yol alırken haliyle de mücadele etmektedirler. İnternet, cep telefonu ve wi-fi bağlantılı cihazlar aracılığıyla internete her an her yerden bağlanılabilmektedir. Çoğu zaman internet bağlantısı çocuklara ödevlerini yapmak, arkadaşlarıyla sohbet etmek, müzik dinlemek, oyun oynamak vb. olumlu fırsatlar ve avantajlar sağlamaktadır. Amerikan Pediatri Akademisi çocukların yaş gruplarına göre ekrana maruz kalma sürelerini şu şekilde ifade etmektedir (Akt. Akbaş ve Dursun, 2020): 0-3 yaş mümkün olduğunca uzak tutulmalı, 3-6 yaş günlük 20-30 dk., 6-9 yaş günlük 40-50 dk., 9-12 yaş günlük 60-70 dk., 12 yaş ve üzeri çocuklar ise günlük 120 dk. ekran karşısında kalabilirler.

Palmer, (2019) “*Zehirlenen Çocukluk*” isimli kitabında, modern dünyanın çocuklara etkisini irdelerken “*çocuklara kim bakıyor?*” sorusunu sormakta ve özellikle televizyonun elektronik bir bakıcı olduğunu ifade ederek çocukların gelişimdeki etkisine dikkat çekmektedir. Ayrıca televizyon ile büyüyen çocuklarda sosyalleşme, dikkatli ve anlayarak dinleme, dili öğrenme ve sosyal duygusal becerilerde azalma olduğunu belirtmektedir.

Özellikle 2000’li yıllardan sonra dijital bir dünyanın içerisine doğan çocuklar, etkisi azalmayan ve geri dönüşü olmayan yeni zamanın kapılarını açtı. Açılan bu yeni zaman kapısından öncelikli yetişkinler girmiş olsada çocuklarında hızlı yol aldığı görülmüştür. Hatta tarihin belki ilk örneği olarak, anne babaların çocuklarından birşeyler öğrendiği bir dönem başladı. Çocuklar hızlıydı ve dijital ortam çocukların bu hızları doğrultusunda sayısız yazılımcı, sanatçı ve yazar, çocuklar için oldukça cazip oyunlar, programlar üretilip bu yeni pazarda yaymaya başlamışlardır. Önceleri akşam olunca sokakta oynayan çocuğunu eve yemeğe çağıran ebeveynler, şimdilerde bilgisayar ekranının başından çocuklarını yemeğe çağırır duruma gelmişlerdir. Yine önceleri sokaktan eve gelmiyor diye eleştirilen çocuk şimdilerde odasından çıkmıyor; bilgisayarından, tabletinden ayrılmıyor diye eleştirilmektedir (İdris, 2017).

Teknolojik cihazların çocukların günlük yaşamlarına girdiği ve çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini etkilediği fikri gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır (Tüzün, 2002). Günümüz dünyasında teknoloji, çocuklara oynama, öğrenme ve keşfetmeleri için birçok fırsat sunmaktadır (Linebarber ve Piotrowsky, 2009) ve bu öğrenme fırsatları çocukların gelişimde kritik bir döneme denk gelmektedir (Mustafaoğlu, vd., 2018). Çünkü bu dönemde çocukların beyinleri oldukça esnektir ve kendi dünyalarında keşfetme ve öğrenme duygularıyla edindikleri her tecrübe ile nöronları arasında bağlantı kurmakta ve var olan bağlantıları daha da güçlü hale getirmektedirler (Blanchard ve Moore, 2010).

Teknoloji günlük yaşamda vazgeçilmez bir unsur rolündedir. Özellikle çocukların teknolojiyle uzun zamanlar geçirmeleri onların akranlarıyla geçirdikleri zamanı kısıtlamakta, grupta yüzyüze oynanan oyunların yerini bilgisayar başında bireysel oynanan oyunlar almaktadır (Rosen, vd., 2014). Teknolojik araçlarla oynanan oyunların eğlenceli ve merak uyandırmasının yanısıra şiddet içerdikleri bildirilmektedir. Şiddet içeren oyunlar; şiddetin sürekli bir sorun çözme aracı olduğu; kazanmak, yenmek, başkalarına hükmetmek ve amaca ulaşmak için her yolun kullanılabileceği mesajını vermektedir. Ayrıca çocukların tek başına oynadıkları oyunlar çocuğun çevresi ile iletişiminin zayıflamasına sebep olmakta ve çocuk pasif alıcı durumuna gelmektedir. Aynı zamanda çocukların ebeveynleri ile arasında disiplin ile ilgili tartışmalar olmasına da yol açmaktadır (Toran, vd., 2016).

Unicef (2017), “Dünya Çocuklarının Durumu” isimli raporunda, dijitalleşmenin sağladığı olanaklardan yararlanmak ve çocukların zarar görmesini engellemek amacıyla altı öncelik belirlemektedir (Akt. Karaduman, 2019):

- Tüm çocukların internetin faydalarından yararlanabilmeleri için, çocuklara uygun maliyetli internet olanağı sunulmalıdır,
- Çocuklar tüm çevrimiçi risklerden korunmalıdır,
- Çocukların kişisel bilgilerinin gizliliği sağlanmalı ve çevrimiçi kimlikleri korunmalıdır,
- Çocuklara dijital mecralarda güvenliklerinin sağlanması için dijital okuryazarlık eğitimleri verilmelidir,
- Dijital dünyada çocukların güvenliklerini sağlamada ve çocukların dijital mecradan fayda sağlamaları için etik standartlar ve uygulamaların geliştirilmesi amacıyla özel sektörün gücünden yararlanılmalıdır,

- Çocuklar dijital politikaların merkezinde olmalıdırlar.

Unicef'in belirlediği kriterler, dijital olanakların çocuklara avantaj sağlaması, çevrimiçi risklerden korunmak için çocukların bilinçlenmesi, farkında olması ve çevrimiçi kimliklerinin korunması yönünde dijital okuryazarlığa öncelik vermektedir (Karaduman, 2019).

2.5. Ebeveynlik, Dijital Ebeveynlik

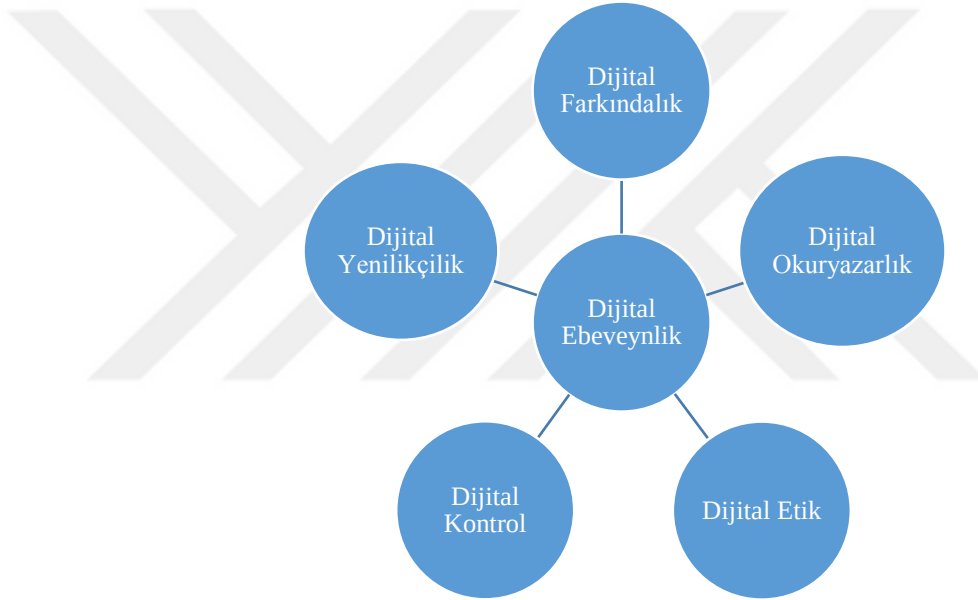
Ebeveyn; çocuğu biyolojik olarak yetiştiren, duygusal, sosyal ve eğitim açısından gelişiminden sorumlu olan anne, baba veya aile büyüğü olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanımdan hareketle ebeveynler, çocukların bulundukları ortamlar dahilinde farklı rolleri üstlenmek ve yerine getirmekle sorumlu durumdadır (Kabakçı Yurdakul, vd., 2013: 883-896). Çocuk hakları sözleşmesinin 5. ve 18. maddeleri, anne babaların çocuklarına olan sorumluluklarına dikkat çekmektedir. Anne babalar çocuklarına yol gösterici ve yönlendirdirici olmak durumundadırlar ve bu sorumluluklarını yerine getirirken çocuğun yaşına, gelişim ve olgunluk düzeyine göre hareket etmeleri gerekmektedir (Unicef, 2002).

Dijital teknolojideki hızlı gelişmeler ebeveyn sorumluluklarına yeni boyutlar eklemektedir. Çocukların dijital risklerden korunabilmeleri ve aynı zamanda bu dijital dünyanın sunduğu öğrenme ortamlarından faydalanabilmeleri hususunda ebeveyn tutumlarının ayrıntılı anlaşılması önemlidir. Teknolojinin kullanıcılar üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi ve sağladığı olanaklardan en üst düzeyde yararlanılabilmesi için anne baba rolleri, tutum ve davranışları önemli bir etkiye sahiptir (Gür ve Kılıç Türel, 2022). Bu bağlamda dijital teknolojinin yaygınlaşması ve gelişmesi ile ortaya çıkan kavramlardan biri de “*dijital ebeveynlik*” tir (Sögüt, 2020: 81). Dijital ebeveynlik, temel düzeyde dijital araçlara hakim, teknolojik yeniliklere açık, çocuklarıyla sürekli iletişim durumunda olarak sağlıklı ve güvenli siber ortamlar sağlayan, çocuklar için çevrimiçi fırsatların ve risklerin farkında olan, çocuklarının dijital araçlarla etkileşimini şekillendiren, çocuklarının uzun süre ekranda kalmasına izin vermeyen, çocuklarına sanal ortamda kişi haklarına saygılı davranmalarını aşılayan, internet etiğini öğreten ve bu konuda rol model olan bir ebeveynlik alanı, rolü ve sorumluluğu olarak tanımlanmaktadır (Pazarcıkcı, Ağralı, ve Aydın, 2022: 293). Ebeveynler, çocukların tablet ve akıllı telefon kullanımı hususunda önemli bir etkiye sahiptirler (Chang, vd., 2019: 25-32).

Çocuklarına rehberlik etmek için ebeveynler, kendi yetkinliklerinin farkında olmalı ve dijital alanda yeterlilik kazanmak için çaba göstermelidir (Rahayu ve Haningsih, 2021). Dijital ebeveynlikte amaç; dijital dünyanın avantajlarını bilerek, risklerinin farkında olmak ve bu doğrultuda çocukların internet kullanımını verimli duruma getirmektir (Uludasdemir ve Küçük, 2021).

2.6. Anne Babaların Dijital Ebeveynlik Roller

Dijital çağın imkanlarından en üst düzeyde faydalanmak ve çocuklarını olası risklere karşı korumak isteyen her ebeveynin yerine getirmesi beklenen dijital ebeveynlik rolleri; dijital farkındalık, dijital okuryazarlık, , dijital etik, dijital kontrol, dijital yenilikçilik olarak incelenmektedir (Yay, 2019: 15).

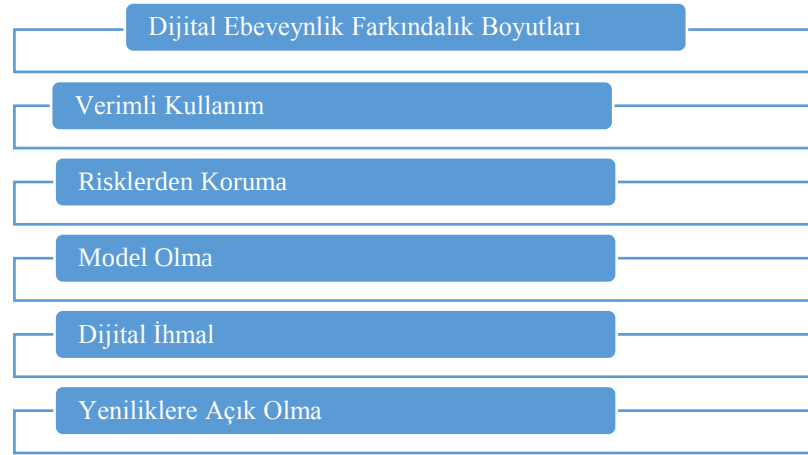
Şekil 2.1. Dijital Ebeveynlik Roller

2.6.1. Dijital Farkındalık

Bilgisayar ve internetin günlük hayatta yoğun olarak kullanılmasıyla yaşanan kolaylıkların yanı sıra dijital veri güvenliği gibi bir takım riskler ve sorunlar da ortaya çıkmıştır . Bu risk ve sorunları giderme ve ya en aza indirmenin çözümü ise bireylerde farkındalık oluşturmaktan geçmektedir. Bu bağlamda günlük yaşamda sıkça karşılaştığımız farkındalık kavramının tanımı “*bireyin bütün duyularıyla çevresi ve başka birey ile iletişime geçerken neyi nasıl yaşadığının ayırdında olması*” olarak ifade edilmektedir (Acar , 2004: 56). Dijital ebeveyn, internette yer alan olumlu ve olumsuz içeriklerin ayırımına varan, çeşitli risklerin farkında olan çocuğunun internette ve bilgisayarda ne yaptığını takip eden bir birey olmalıdır.

Günümüz toplumunda internet ve dijital araçlar ailelerin evde geçirdikleri vakit içerisinde önemli bir yer edinmiştir. Bu sebeple dijital ebeveynlik rollerinden olan farkındalık rolü de son derece önemlidir (Yay, 2019: 16). Dijital farkındalık günlük yaşamda da çok sık karşılaşılan bir kavram olmuştur. Dijital ortamlarda; bankacılık, alışveriş, borç ödemeleri, sosyal paylaşımlar gibi kişisel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik faaliyetlerden ötürü dijital araçlar ve internet insanlar tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Surmelioglu ve Seferoglu, 2019: 48-64). Tüm bu işlemler esnasında dijital anlamda binlerce kayıt oluşur ve kullanıcılar bu durumun farkında olabilir veya olamayabilir. Dijital yaşamda işleyişle ilgili sorumlulukların farkındalığı ve bireylerin bu konuda doğru yönlendirilmeleri elzem bir durum haline gelmekte ve “*dijital farkındalık*” kavramı ön plana çıkmaktadır (Karakuş, 2022). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında internete erişim ve internet kullanımında dijital bir boşluk mevcuttur. BİT’teki varolan bu boşluk; e-teknolojinin erişilebilirlik, maliyet, güvenilirlik, hız, farkındalık, bilgi ve uygulama ile ilgili faktörleri kapsamaktadır (Alordiah, vd., 2023).

Manap & Durmuş, (2020), tarafından geliştirilen ölçekte dijital ebeveynlik farkındalık boyutları; verimli kullanım, risklerden koruma, model olma, dijital ihmal ve yeniliklere açık olma şeklinde ifade edilmektedir.

Şekil 2.2. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Boyutları

2.6.1.1. Verimli Kullanım

Ders ve akademik bilgi için teknolojiyi kullanma, teknolojinin olumlu yanlarından faydalanma, faydalı bilgileri paylaşma ve paylaşılan faydalı bilgilerden yararlanma dijital dünyanın verimli kullanımına örnek oluşturur (Manap, 2020).

2.6.1.2.Risklerden Koruma

Amerika Pediatri Akademisi (AAP) ve Birleşik Krallık'taki Ulusal Bakım ve Sağlık Mükemmelliği Enstitüsü (NICE) gibi politikacılar, uzman gruplar, çocukların ekranlı medyada geçirdikleri sürenin sınırlandırılmasını; uzun süreli maruz kalmanın sağlıkla ilgili sorunlar oluşturabileceğini ve çocukların reklamlarda uygunsuz içeriklerle karşılaşabileceklerini ayrıca gençlerin ekranda geçirdikleri zamanın daha eğitici ve zenginleştirici faaliyetlere katılma zamanının yerini alabileceğini savunmaktadır (Hurwitz ve Schmitt, 2020). T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı *“aileler için çocukları dijital tehlikelerden koruma rehberi”* yayınlamış ve rehberde ailelere birtakım uyarı ve önerilerde bulunulmuştur. Bunlar:

- Çocukların internet kullanımında yasaklayıcı ve engelleyici tedbirler yerine destekleyici tavır takınılmalı,
- Çocuklar dijital mecrada rahatsız edici bir durum veya mesajla karşılaştıklarında cevap vermemeleri ve bu durumu siz ebeveynlerle paylaşabilecekleri hususunda bilgilendirilmeli,
- Çocuğun sosyal medyada arkadaşları ve internette iletişim kurduğu kişiler tanınmalı, hangi siteleri ziyaret ettiği takip edilmeli ve bu gizli yapılmalı,
- Sosyal medya platformunda ve internet sayfalarında rahatsız edici davranış ve söylemde bulunan kişilerin nasıl engellenebileceği çocuğa mutlaka öğretilmeli,
- Çocukların kullandığı tüm dijital araçlarda *“Güvenli İnternet Hizmeti”* kapsamında kullanılan aile profili/çocuk profili kullanılmalı,
- Özellikle çocuk gelişiminde kritik bir dönem olan 0-3 yaş sürecinde çocuklar dijital araçlardan uzak tutulmalıdır.

2.6.1.3. Model Olma

İster bilinçli olsun ister olmasın her ebeveyn çocuğu için bir eğitim aracı ve kaynağıdır. Ebeveynleri onlara bir şey öğretmeyi amaçlamasa dahi çocuklar ebeveyn davranışlarını gözlemleyerek taklit ederler. Dijital ebeveynlik sürecinde rol model kuramı sosyal yapıda olduğu gibi çocuklar hususunda da önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Bu sebeple ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyaya uyum sağlamalarında aracı rolünü benimsemeleri beklenirken ayrıca çocuklarına rol model olma sorumluluğunu da üstlendiklerini ifade etmek gerekir (Karaoğlu, 2022).

Ebeveynlerin dijital araç kullanım konusunda olumlu rol model olmaları ve bu konuda sorumlu davranmaları, çocukların teknolojiyi sağlıklı kullanmaları ve ebeveyn çocuk iletişimi açısından önemlidir (Keleşoğlu ve Adam Karduz, 2020: 98). Ebeveynler kendileri akıllı cihazları doğru ve faydalı düzeyde kullanabilmelidir (Karaman ve Ayhan, 2021: 53) . Bu doğrultuda ebeveynlere düşen en önemli görev öncelikle kendilerinin dijital ağ platformunu eğitim, iş ve kişisel gelişim dahilinde ve fonksiyonel düzeyde kullanabilmektir. Ancak bunu başaran ebeveynler çocuklarına doğru ve faydalı kullanımı öğretebilirler (Öztürk ve Derin, 2022).

2.6.1.4. Dijital İhmal

Dijital ihmal ya da teknolojik ihmal, dijital araçları kullanım biçimlerinin çocuklar için zararlı olmasının bilinmesine rağmen bu durumun göz ardı edilmesi, dijital araçların sağlıklı kullanımı konusunda rehberlik edilmemesi olarak açıklanmaktadır (Karaman ve Ayhan, 2021: 43-44). Beyazıt ve Bütün Ayhan, (2019) ebeveynlerin ihmalkar davranışları ile çocukların dijital bağımlılıkları arasında bir ilişki olduğunu savunmaktadır.

2.6.1.5. Yeniliklere Açık Olma

Dijital ebeveynler, yeniliklere ilgili ve yenilikleri sürekli takip eden ve bu yeniliklerin dahilinde bulunan olumlu ve olumsuz durumların farkında olan bireyler olmalıdır (Yay, 2019: 18).

2.6.2. Dijital Okuryazarlık

Dijital okuryazarlık kavramının geçmişi 1960'lara kadar gitmektedir. Bu kavram zaman içerisinde gelişen teknolojiye bağlı olarak gelişim göstermiştir. “Okuryazarlık” görsel olarak görmek, yorumlamak, başkalarına iletmek olarak ifade edilirken bu kavrama paralel olarak 1970’den itibaren “dijital okuryazarlık” olarak yeni bir kavram ortaya çıkmıştır. “okuryazarlık” kelimesi tek başına okuma ve anlamayı ifade ederken, bu terimin önüne “teknoloji” kelimesi geldiğinde varolan anlamdan çok daha fazlasını kapsamaktadır (Loewus, 2016). Martin, (2006); teknoloji okuryazarlığını tüm değişiklikleri bünyesinde barındırarak, verimli ve etkili olan yeni teknolojiyi kullanma becerisi olarak tanımlamaktadır (Akt. Reddy, vd., 2020:81-82). Dijital okuryazarlığın ortaya çıkışından itibaren araştırmacılar bu kavramın işleyişiyle ilgili özellikleri tanımlamak ve sınıflandırmakla

ilgilenmektedirler (Tınmaz, vd., 2022). Örneğin Eshet-Alkalai, (2012) tarafından altı kategoriden oluşan bir dijital okuryazarlık çerçevesi tasarlanmıştır. Bunlar;

- Foto-görsel düşünme,
- Gerçek zamanlı düşünme,
- Bilgi odaklı düşünme,
- Dallara ayrılan düşünme,
- Yeniden üretim düşüncesi,
- Sosyal duygusal düşünme olarak ifade edilmiştir.

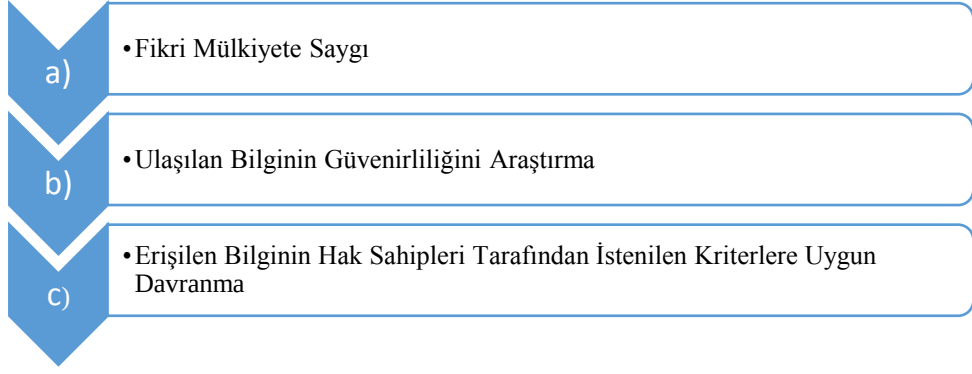
Heitin, (2016)'e göre dijital okuryazarlık ise; dijital içeriği bulma ve tüketme, dijital içerik oluşturmak, dijital içeriğin iletilmesi ve paylaşılması olarak kümelere ayrılmıştır. Yabancı alanyazında “*dijital okuryazarlık*” bir dizi teknik ve ya teknik olmayan öğelerin ilişkilendirilmesiyle tanımlanmaktadır (Tınmaz, vd., 2022). En genel tanımıyla dijital okuryazarlık; bilgi ve medya okuryazarlıklarını içine alan, doğru bilgiyi edinme, bunu yaparken teknolojik araçları amacına uygun kullanabilme, dijital kaynaklardan arama yapabilme, ulaşılan bilgiyi kategorize edebilme, zihinde canlandırabilme ve bilginin doğruluğunu değerlendirebilme olarak ifade edilmektedir (Özaydın ve Kumral, 2021: 364). Dijital okuryazarlık günümüzde önemli bir yere sahip olan ve birçok bilgi, beceri ve yeterliliğe sahip olmayı gerektiren kapsamlı bir okuryazarlık türüdür. Günümüz nesli dijital dünyaya önceki nesillere göre daha aşinadır. Hatta günümüzde birçok ebeveyn çocuklarının anne karnındaki zamandan başlayarak tüm gelişim süreçlerini kendi sosyal medya hesaplarında paylaşarak çocuklarının dijital ayak izini oluşturmaktadır (Yay, 2019).

Bilginin oluşturulmasında okuryazarlık becerileri büyük önem taşımaktadır. Bilgiye erişim noktasında bilgi okuryazarlığına sahip bireyler, gerek duydukları bilginin farkında olma, bilgiyi arama yöntemlerini belirleme, bilgiye ulaşma ve kullanma yeterliliğine sahiptirler. Ayrıca bu bireyler üst bilişsel davranışlar olan eleştirel düşünme, sentez, transfer gibi yeteneklere de sahiptirler (Kurbanoğlu, 2010). Dijital okuryazarlığa ilişkin beklentilerin temelinde bilgiye kolay ulaşma ve paylaşma yer almaktadır. Bu niteliğe sahip olmayan bireyler bilinçsizce bilgiye ulaşma çabasında bulunabilir, ulaştığı bilginin doğruluğunu sorgulayamama ve yararlı bilgi üretiminde yetersiz kalabilirler (Çubukçu ve Bayzan, 2013). Dijital okuryazarlık bilgi ve becerileri koşula göre şekil almakta olup bu bilgileri standart kurallara göre değerlendirmek güçtür (Sefton-Greenn, vd., 2009). Medya

okuryazarlığını bünyesinde barındıran ve eleştirel düşünme ile güçlü bağı olan dijital okuryazarlık, bilginin muhakeme edilmesi, değerlendirilmesi ve organize edilmesi boyutlarıyla ilgilenmektedir (Lankshear ve Knobel, 2008).

2.6.3. Dijital Etik

Etik kavramı deontolojik yaklaşımlar ve teleolojik yaklaşımlar olmak üzere iki başlık altında incelenmekte ve bu yaklaşımlar insanların birlikte yaşabilmeleri için olması gereken bir takım ahlaksal anlayışları içerisinde barındırmaktadır (Bayrak, 2017: 34). Dijital etik ise insan-makine ilişkisinde ortaya çıkan ve düzenleyici nitelikte olan etik ilkeler olarak tanımlanmakta; dijital platformlarda hem toplum hem de mekan tasarlanmaya başlanmasıyla bu kavram gündeme gelmiş bulunmaktadır (Karataş, 2021: 576). Dijital etik yaşadığımız son çağda yeni ortaya çıkan bir kavram olmakla beraber bu kavramın felsefi düşünce atmosferi bağlamında incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda dijital etiğe en fazla ihtiyacı olduğu hissedilen, teknolojinin insan hayatının her alanına nüfuz ettiği Z kuşağından bahsedilmesi de ayrıca önem taşımaktadır (Özcan, 2021: 90). 2000 yılı ve sonrası doğmuş kişiler Z kuşağı olarak ifade edilmekle beraber ayrıca bu kuşak teknolojinin içerisinde doğarak teknoloji kullanımında beceri sahibidir (Akduman ve Hatipoğlu, 2021: 204). Dijital etik; gündelik yaşamın bir parçası haline gelen dijital yaşamda, bireyin yaşayış biçimine ve davranışlarına ahlaki boyut kazandırmayı amaçlamaktadır. Doğru ve yanlış olana ilişkin karar vermede kurallara uygun davranmak bazen de bulunulan duruma uygun karar alabilmek anlamına gelmektedir (Özcan, 2021: 93). Dijital etiği tanımlamada bazı sorular yardımcı olabilmektedir: Dijital etik, insan ya da insansız dijital sistemler için midir? Sosyal robotlar için midir? Dijital dünyada insan doğasını korumak için midir? Ya da teknolojiyi kullananlar ve yönetenler için midir? Bu gibi bazı sorularla dijital etik; makine-insan etkileşiminde ortaya çıkan çerçeveyi düzenleyen etik ilkeler olarak da tanımlanabilmektedir (Karataş, 2021: 576). Dijital ebeveynlerin sahip olması gereken etik ilkeler Şekil 2.3. te görüldüğü üzere fikri mülkiyete saygı, ulaşılan bilginin güvenilirliğini araştırma ve erişilen bilginin hak sahipleri tarafından istenilen kriterlere uygun davranma olarak ifade edilmektedir (Kabakçı Yurdakul, vd., 2013: 893).

Şekil 2.3. Dijital Ebevenlerin Sahip Olması Gereken Etik İlkeler

2.6.4. Dijital Kontrol

İnternet ortamında aktif olarak yer alan çocuklar çevrimiçi risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda çocukları bu risklerden korumada en büyük rol ebeveynlere düşmektedir (Konaş, 2021). Dijital ebeveyn farkındalığıyla hareket etmek isteyen anne babalar, çocuğunu sınırları belirli olmayan internet ortamında yalnız bırakmama, çocuğunun yaşına uygun olmayan ona zarar verecek içeriklere ulaşmasına engel olma, olası risk ve zararları nedenleriyle anlatma, uygun filtreler kullanma, çocuğun yararı için yaşına uygun süre sınırlamaları yapma, sosyal medyayı birlikte kullanma ve faydalı zaman geçirme konularına dikkat etmelidir (Yay, 2019: 16).

2.6.5. Dijital Yenilikçilik

Yenilikçilik, yeni ve farklı durum, olgu ve olaylara verilen tepki olarak tanımlanmaktadır. Yeniliklere olan ilginin kişilerin eğitim seviyeleriyle ilgili olduğu bazı araştırmalar sonucu paylaşılmıştır. Dijital ebeveynlerin sahip olması gereken yenilikçilik davranışları şu şekilde ifade edilebilir (Kabakçı Yurdakul, vd., 2013: 893):

- Yeniliklere karşı ilgili davranma,
- Yenilikleri öğrenme çabasında bulunma,
- Yenilikleri sürekli takip etme,
- Yeniliklerin olumlu ve olumsuz yönlerinin farkında olma.

2.7. Alanyazın İncelemesi

Yurtiçinde alanda yapılan çalışmalar; “Yök Tez”, “Google Akademi” ve “Dergipark” veri tabanları “dijital ebeveyn ve dijital ebeveynlik ” anahtar kelimesi

ile taranarak ulaşılabilen 13 tez ve 21 makale çalışması incelenmiştir. Yurtdışında alanda yapılan çalışmalar ise “Google Scholar”, “ScienceDirect” veri tabanları “digital parenting” anahtar kelimesi ile taranarak 2020 yılı ve sonrasına ait ulaşılabilen 10 çalışma incelenmiştir.

2.7.1.Yurtiçinde Alanda Yapılan Tez ve Makale İstatistikleri

Yk tez, Google Akademi ve Dergipark veri tabanları “*dijital ebeveyn*”ve “*dijital ebeveynlik*” anahtar kelimesi ile taranarak ulaşılabilen 34 araştırma; çalışma türüne, yıllarına, araştırma türüne, örneklem büyüklüklerine, konu alanlarına göre belirtilirken; tezler ayrıca hangi üniversitede yapıldıkları ve danışman onaylarına göre incelenmiş, ulaşılan sonuçlar paylaşılmıştır.Yurtiçinde alanda yapılan tez ve makale istatistikleri Tablo 2.1.’de gösterilmektedir.

Tablo 2.1. Yurtiçinde Alanda Yapılan Tez ve Makale İstatistikleri

Çalışmaların Türüne Göre Dağılımı								
Yüksek Lisans Tezi	9							
Doktora Tezi	4							
Makale	21							
Çalışmaların Yıllarına Göre Dağılımı								
	2018	2019	2020	2021	2022	2023		
Tez	1	-	1	4	6	1		
Makale	1	2	5	8	5	-		
Çalışmaların Araştırma Modeline Göre Dağılımı								
	Nitel	Nicel	Karma					
Tez	-	8	5					
Makale	10	10	1					
Çalışmaların rneklem Büyüklüklerine Göre Dağılımı								
	1-100	101-200	201-300	301-400	401-500	501-600	601-1200	Belirtilmemiş
Tez	2	2	3	2	1	1	1	-
Makale	6	2	1	2	4	1	2	3
Tezlerin Konu Alanına Göre Dağılımı								
	Eğitim-ğretim	Psikoloji	Sağlık Eğitimi	Toplam				
Tez	10	2	1	13				
Tezlerin Yapıldığı niversiteye Göre Dağılımı								
Ankara Üniversitesi	1							
Anadolu Üniversitesi	1							
Bartın Üniversitesi	2							
Bursa Üniversitesi	1							

Gaziantep Üniversitesi	1			
İnönü Üniversitesi	2			
İstanbul Aydın Üniversitesi	1			
Selçuk Üniversitesi	1			
Üsküdar Üniversitesi	3			
Toplam	13			
Tezlerin Danışman Ünvanına Göre Dağılımı				
Prof. Dr.	Doç. Dr.	Dr. Öğr. Üyesi	Toplam	
1	9	3	13	

Tablo 2.1 incelendiğinde; ulaşılan çalışmaların 9'u yüksek lisans tezi türünde iken 4'ünün doktora tezi türünde olduğu, tez çalışmalarının son 6 yılda yoğunluk kazandığı, tezlerin en fazla 2022 yılında çalışıldığı görülürken makale çalışmalarının en çok 2021 yılına ait olduğu görülmektedir. Yalnız başına nitel araştırma türünde tez çalışması bulunmazken, tez çalışmalarının 8'inin nicel, 5'inin karma modelde gerçekleştiği, makale çalışmalarının ise 8'inin nitel, 10'unun nicel, 1'inin karma modelde çalışıldığı, makale çalışmalarının en çok 1-100 örnekleminde çalışılmışken, tez çalışmaları en çok 201-300 örnekleminde çalışıldığı görülmektedir. Tezlerin konu alanlarına göre dağılımına bakıldığında 10 çalışmanın eğitim-öğretim, 2 çalışmanın psikoloji, 1 çalışmanın da sağlık alanlarında yapıldığı, çalışmaların yapıldığı üniversitelere göre dağılımına bakıldığında alanda en fazla çalışmanın Üsküdar üniversitesi'ne ait olduğu; çalışmaların danışman ünvanına göre dağılımı incelendiğinde ise alanda yapılan çalışmaların en fazla Doç. Dr. ünvanına sahip danışmanlarla gerçekleştirildiği görülmektedir.

2.7.2.Yurtiçinde Alanda Yapılan İlgili Tez Çalışmaları

Turhal, (2023) çalışmasında, ebeveynlerin dijital farkındalığı sergileme biçimi ve çocuklardaki akran bağımlılığı ve siber zorbalığı tahmin etmede dijital farkındalık rolünün incelenmesi amaçlanarak, 286 ortaokul öğrencisi ve bu öğrenci ebeveynleri araştırmaya dahil edilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde siber zorbalık değişkeni ile dijital ebeveynlik farkındalığı ile ilgili; verimli kullanım ve risklerden koruma, olumsuz model olma alt boyutlarının siber zorbalık yapma ve siber mağdur olma düzeylerini negatif düzeyde anlamlı yordadığı; dijital ihmal alt boyutunun ise anlamlı olarak ve pozitif yordadığı; ekran bağımlılığı değişkenleri ve dijital ebeveynlik farkındalığı ile ilgili ise olumsuz model olma alt boyutu dışında dijital ebeveynlik farkındalığında verimli kullanım, dijital ihmal ve risklerden koruma alt boyutlarının ekran bağımlılığında anlamlı birer yordayıcı olduğu sonucuna ulaşıldığını ifade etmektedir.

Coşkunalp, (2022) çalışmasında, dijital öz yeterliliklerinin çocukların problemli medya kullanımlarını ve ilişkisini incelemek amaçlanmış; bu doğrultuda Bursa ilinin İnegöl ilçesinde ilkokula devam eden 7-10 yaş aralığında çocuğu olan 371 ebeveyn örneklemini ile elde edilen veriler neticesinde; dijital ebeveynlik öz

yeterliliği ile çocukların medya kullanımı arasında negatif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu, dijital ebeveynlik öz yeterliliğinin alt boyutu olan dijital okuryazarlık, dijital güvenlik ve dijital iletişim ile çocukların problemleri medya kullanımları arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu; özetle ebeveynlerin dijital özyeterliliklerinin çocukların problemleri medya kullanımlarına etkisi olduğu sonucuna ulaşıldığı paylaşılmıştır.

Pekyürek, (2022) ebeveynlerin dijital yeterliliklerinin artırılmasına yönelik e-içerik geliştirilmesine dair yapılan bu çalışmada, özgün ve farklı türlerde konu alanına uygun e-içerikler oluşturulduğu ve e-içeriklerin ebeveynlerin dijital ebeveynlik yeterlilikleri, ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik arabuluculuğu üzerindeki etkisine bakıldığı belirtilerek e-içeriklerin; çocukların internet kullanımında ebeveynlik arabuluğundaki doğrudan müdahale, ortak kullanım, özel bir içerik ile ilgili kısıtlayıcı müdahale ve denetim alt boyutlarında etkili olduğu sonucuna ulaşıldığı paylaşılmıştır.

Yavuz, (2022) çalışmada, 7-14 yaş aralığında çocukların bakım verenleri ile olan bağlanma stillerinin ve bakım verenlerin dijital ebeveynlik tutumlarının ne derece dijital bağımlılığa etki ettiğini incelemek amacıyla 120 çocuk ve 120 bakım vereni/ebeveyn örnekleminde elde edilen veriler neticesinde şu sonuçlara ulaşıldığı paylaşılmıştır: Ebeveynler veya bakım verenlerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği (DETO) puanları, yaş, eğitim düzeyi, yakınlık dereceleri, çocukların cinsiyetleri ve yaşları arasında anlamlı değişim olduğu görülmüştür. 40 yaş altı ebeveynlerin daha koruyucu tutum sergiledikleri anlaşılmıştır. Ailelerin dijital ürünlere yönelik yaklaşımları çocukların 12 yaş ile birlikte azaldığı belirlenmiştir. Çalışma sonucunda Dijital Bağımlılık Ölçeği (DBÖ), çocuklarda yaş, sınıf ve cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunduğu, öğrencilerin teknoloji bağımlılıkları ile ebeveyn tutumları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirtilmiştir.

Kay, (2022), araştırmasında erken çocuklukta dijital oyun bağımlılığı, dijital ebeveynlik, aile içi ilişkiler ve sosyal yeterliliğin birbirleriyle olan ilişkilerini belirlemek amacıyla okul öncesi çağda çocuğu bulunan 557 ebeveyn örneklemini çalışmış ve bulgular doğrultusunda erken çocuklukta; dijital oyun bağımlılığı, dijital ebeveynlik, aile içi ilişkiler ve sosyal yeterliliğin birbirleri ile dolaylı ve/veya doğrudan etkilerinin bulunduğu sonucuna ulaşıldığı paylaşılmıştır.

Doğan, (2022), ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumu, beş faktör kişilik özellikleri ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmada ayrıca ebeveynlerin ve lisede öğrenim gören çocukların ekran kullanım sürelerini, ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarının ebeveynlerin ve çocukların çeşitli özelliklerine göre değişip değişmediğini incelemek istemektedir. Bu amaç doğrultusunda 383 ebeveyn araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular neticesinde dijital medyanın etkin kullanımını onaylama ile bilişsel esneklik ve sorumluluk kişilik özellikleri arasında pozitif yönde ilişki olduğunun tespit edildiği; dijital medya risklerinden koruma ile nevrotik kişilik özelliği arasında pozitif yönde, sorumluluk kişilik özelliği arasında negatif yönde ilişki olduğu; dışa dönüklük ile bilişsel esneklik, sorumluluk, deneyime açıklık, yumuşak başlılık kişilik özellikleri arasında pozitif yönde; nevrotik kişilik özellikleri arasında negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşıldığı paylaşılmıştır. Bununla beraber ergenlik çağında bulunan bu yaş grubu çocuklarının genellikle ekranı eğlence amacıyla kullandıkları ebeveynlerin ise ekranı genellikle iletişim amacıyla kullandıkları belirtilmiştir. Ayrıca bu yaş grubunda bulunan çocukların ekranı kullanım süreleri arttıkça, ebeveynlerin dijital medyayı daha riskli algıladıkları sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Arslan, (2022) tarafından dijital ebeveynlik farkındalığı ile çocuklarda problemli medya kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla; 7-11 yaş aralığında çocuğu olan 232 ebeveynle yapılan çalışma bulgularına göre ebeveynlerin ve demografik özelliklerin dijital ebeveynlik farkındalığı alt boyutları arasında bulunan dijital ihmal ve olumsuz model olma alt boyutunun çocukların problemli medya kullanım davranışını etkilediğinin gözlemlendiği ifade edilmektedir.

Türkel, (2021), ebeveynlerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri ile dijital ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş; bu doğrultuda 415 ebeveynle çalışılmıştır. Bulgular neticesinde; ebeveynlerin sosyal medya bağımlılığı dijital ebeveynlik tutumlarında cinsiyet, çocuk sayısı, öğrenim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılaşma olduğu ve ebeveynlerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin ebeveynlik tutumlarını etkilemediği sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Konaş, (2021), tarafından yapılan çalışmada dijital ebeveynliği konu alan dijital hikaye etkinliklerinin, ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarına etkisini incelemek, dijital ebeveynlik yeterliliğini ortaya koymak ve farkındalık oluşturmak

amaçlanmıştır. Deney ve kontrol grubu aracılığıyla elde edilen veriler doğrultusunda; deney grubunda yer alan ebeveynlerde dijital ebeveynlik tutumlarında, gerçekleştirilen dijital hikaye etkinliği sonrasında artış gösterdiği ifade edilirken; deney ve kontrol grubunun dijital ebeveynlik tutumları arasında istatistiksel bir farkın oluşmadığı sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir. Sonuç olarak hikaye geliştirme gibi tasarıma dayalı öğretim etkinliklerinin, ebeveynlerin dijital ebeveynlik bilincinin gelişmesine katkı sağladığı açıklanmıştır.

Jafari, (2021), yaptığı çalışmada erken çocukluk dönemindeki çocukların sosyal becerileri, zeka düzeyleri ve ailelerin ebeveynlik, dijital ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyerek, bulgular neticesinde sonuçları ayrıntılı olarak paylaşmıştır.

Günaydın, (2021) çalışmasında, 12-17 yaş aralığında çocuğu olan annelerin ebeveynlikte bilinçli farkındalık düzeyi ve dijital ebeveynlik tutumu ile çocuklarındaki internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 12-17 yaş aralığında çocuğu bulunan 179 anne araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular neticesinde; Ebeveynlikte bilinçli farkındalık düzeyi ile aile çocuk internet bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ifade edilmektedir. Ayrıca dijital ebeveynlik tutum düzeyi ile aile çocuk internet bağımlılığı düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki olduğu, ancak ebeveynlikte bilinçli farkındalık düzeyleri ile dijital ebeveynlik tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı belirtilmektedir.

Manap, (2020), dijital ebeveynlik farkındalığının boyutlarını belirlemek, anne babaların dijital farkındalık düzeylerine ilişkin ölçek geliştirmek ve dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerini farklı değişkenlere bağımlılığı açısından incelemek amacıyla yaptığı çalışma; 4 çalışma grubuyla 3 aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. 1. aşamada; nitel yöntem olan yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda dijital ebeveynlik farkındalığının beş boyutlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. 2. aşamada; bireysel görüşmeler ve alanyazın çerçevesinde hazırlanmış olan madde havuzu üzerinden geçerlilik ve güvenirlik analizleri yapılan “*Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği*” geliştirilmiştir. Çalışma 2’deki veriler çevrimiçi ortamda toplanarak, alanyazına geçerli ve güvenilir dört alt boyuttan oluşan, 16 maddelik “*Dijital ebeveynlik Farkındalık Ölçeği*” kazandırılmıştır. 3. aşamada;

Çalışma 3'n bulgularına göre dijital ebeveynlik farkındalığının bazı alt boyutlarına göre cinsiyet, eğitim düzeyi ve aile içi rollerin anlamlı düzeyde farklılaştığı, dijital ebeveynlik farkındalığı ile akıllı telefon kullanım süresi, yaş, çocukta algılanan internet bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunduğu belirtilmiştir.

Yaman, (2018) tarafından; dijital ebeveynlik yeterlilik ve göstergelerinin ortaya konması, bu yeterlilik ve göstergeler doğrultusunda oluşturulan ölçek aracılığıyla Türkiye'deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterliliğini farklı değişkenlere göre incelemek amacıyla yapılan çalışma sonucunda, 38 madde ve  faktörden oluşan *"Dijital Ebeveynlik z Yeterlilik leği"* geliştirilmiştir. Bu ölçekle elde edilen verilerin analizi neticesinde Türkiye'de bulunan ebeveynlerin dijital güvenlik, dijital okuryazarlık ve dijital iletişim boyutlarında kendilerini yeterli gördüklerinin belirlendiği ifade edilmektedir.

2.7.3. Yurtdiinde Alanda Yapılan İlgili Makale alışmaları

Kopuz, vd., (2022), tarafından yapılan çalışmada; dijital ebeveynlik tutumunun farklı değişkenlere göre incelenmesi ve dijital ebeveynlik tutumu ve çocukların güvenli internet kullanımı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmış ve elde edilen bulgular neticesinde ise şu sonuçlara ulaşıldığı paylaşılmıştır: Dijital ebeveynlik tutumu cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Eğitim durumuna göre dijital ebeveynlik tutumu farklılaşmaktadır. Ebeveynin yaşı ilerledikçe dijital ebeveynlik tutumu azalmaktadır. Sahip olunan dijital teknolojiler dijital ebeveynlik tutumunu pozitif yönde etkilemektedir. Dijital ebeveynlik tutumu ile çocukların dijital ortamlarda sunulan fırsatlara erişimi arasında düşük düzeyde pozitif ilişki gözlenirken, karşılaşılan riskler ile dijital ebeveynlik tutumu arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Akkaya, vd., (2021), ebeveynlerin dijital farkındalık düzeylerini ve dijital oyunların erken yaştaki çocukların gelişimine etkileri konusunda görüşlerini tespit etmek amacıyla 523 ebeveyn örneklemini ile yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

Uludasdemir ve Küçük, (2021), tarafından yapılan çalışmada; siber zorbalığın müdahalesinde ve önlenmesinde dijital ebeveynlik kavramı, ebeveynlerin sahip olması gerekli dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital dünyaya karşı farkında oluş, dijital dünyada kontrol ve yenilikçilik rolleri ile pediatri hemşirelerinin

ebeveynlerin bu rollerini geliřtirmesinde katkı saęlayacaęı dūřūnūlen bilgilere yer verilmiřtir.

Manap ve Durmuř, (2020), çalışmalarında keşfedici sıralı desen modeline göre dijital ebeveynlik farkındalığının alt boyutlarını belirleyerek ebeveynlerin dijital farkındalık dūzeylerine ilişkin gūvenilir ve geçerli ölçek geliştirmek amacıyla hem nicel hem de nitel verilerden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; ölçeğin geçerliliği ve gūvenirlilięi test edilerek verimli kullanım, risklerden koruma, model olma, dijital ihmal olmak ūzere dört alt boyuta sahip, 16 maddelik “*Dijital Ebeveynlik Farkındalık leęi*” geliştirilmiştir.

Yazıcı ve zcan, (2021), tarafından; annelerin teknoloji baęımlılıęı dūzeyi ile dijital ebeveynlik dūzeyi arasındaki iliřkiyi incelemek amacıyla 150 anne örnekleminde nicel yöntemlerde yapılan arařtırma bulgularına göre; annelerin teknoloji baęımlılıęı dūzeyi, sosyal aę baęımlılık dūzeyleri, anlık mesajlařma dūzeyi, web sitelerine baęımlılık dūzeyleri, evrimii oyun baęımlılıęı dūzeyleri ile dijital ebeveynlik dūzeyleri arasında anlamlı bir iliřki grldęő ifade edilirken; teknolojik baęımlılık dūzeyi ile eęitim dūzeyi arasında istatistiksel açıdan bir farklılık tespit edilmedięi belirtilmiřtir.

Pazarcıkçı, vd., (2022) yaptıkları araştırmada; annelerin dijital ebeveynlik farkındalığı ile sağlık okuryazalığı ve farklı değişkenler arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmış; elde edilen bulgular neticesinde annelerin yüksek dūzeyde dijital ebeveynlik farkındalığına ve sağlık okuryazarlığına sahip oldukları tespit edilmiş, annelerin sağlık okuryazarlık dūzeyleri azaldıkça dijital ihmal ve dijital olumsuz model olma dūzeylerinin arttığı; dijital okuryazarlık dūzeyleri arttıkça verimli kullanım ve risklerden koruma dūzeylerinde anlamlı farklılığın olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ocukların PC, tablet, akıllı telefona sahip olmalarının, anne ve çocuğun yeterli vakit geçirmesinin ve son altı aydır yaşanılan bölgenin dijital ebeveynlik farkındalığını etkilediği ifade edilmektedir.

Bostancı ve akır, (2022) tarafından yapılan çalışmanın amacı; okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının medya kullanımındaki aracılıklarını ve dijital ebeveynlik farkındalıklarını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda erken çocukluk döneminde çocuğu olan 457 ebeveyn ile nicel bir araştırma yapılmış ve ebeveynlerin çocukların medya kullanımındaki aracılık davranışları ve dijital ebeveynlik farkındalık dūzeyleri ortalamanın azda olsa ūzerinde çıkmıştır. Bu aęda

çocuğu olan ebeveynlerin çocukların medya kullanımındaki aracılık davranışları ve dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinde cinsiyete, yaşa ve ebeveynlerin günlük internet kullanım sürelerine göre anlamlı fark tespit edilirken, eğitim durumuna göre anlamlı bir fark durumu bulunmamıştır. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıkları ve medya kullanımda aracılık davranışları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirtilmiştir.

Keleşoğlu ve Adam Karduz, (2020) tarafından; Covit-19 sürecinde dijital ebeveynlik farkındalık durumu ile anne baba stresi arasındaki ilişkiyi belirlemek ve anne baba stresinin hangi değişkenlere göre farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan araştırmanın bulgularına göre; ebeveynlerin stres düzeyleri ile pandemi sürecinde hissettikleri ekonomik kaygı ve en çok kullanılan teknolojik araç arasında anlamlı bir farklılık görülmemiş olup; covit-19 sürecinden önceki ve süreçten sonraki tutumlar ve evde eğlenmek için geçirilen zaman değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ek olarak da anne babaların stres düzeyleri ile dijital ebeveynlik farkındalığı alt boyutları arasında yordayıcılık açısından anlamlı farklılığın olduğu ifade edilmektedir.

Kaya ve Mutlu-Bayraktar, (2021), Türkiye’de yapılan dijital ebeveynlik çalışmalarını içerik analizi ile tarayarak alandaki eğilimleri ortaya çıkarmayı amaçlanmış ve 48 çalışma belirli kriterler doğrultusunda incelenerek bulgular paylaşılmıştır.

Manap ve Durmuş, (2021) çalışmalarında dijital ebeveynlik farkındalığını; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, akıllı telefon kullanım süresi, çocuğun internet bağımlılığı ve aile içi roller değişkenine göre incelemiş ve araştırma bulgularına göre; sağlıklı aile içi role sahip olmayan ebeveynlerin dijital ihmal ve olumsuz model olma düzeylerinin, sağlıklı aile içi role sahip olan ebeveynlere göre daha yüksek olduğu, risklerden koruma ve verimli kullanım düzeylerinin ise daha düşük olduğu sonucuna ulaşıldığı paylaşılmıştır. Aile içi rollerin sağlıklı yada sağlıksız olmasının dijital ebeveynlik farkındalığına özellikle de olumsuz model olma ve dijital ihmalin çocuğun internet bağımlılığını etkilediği ifade edilmektedir.

Arıcı Doğan ve Döğer, (2023) tarafından yapılan çalışmada; 12-17 yaş aralığında çocuğu olan annelerin dijital ebeveynlik tutumlarıyla çocuk-aile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla bu yaş aralığında çocuğu bulunan 107 anne ile çalışılmış ve elde edilen bulgulara göre cinsiyete göre

teknolojik cihaz kullanım kurallarının olması ve teknolojik cihaz kullanım süresi ve ölçek alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu belirtilmiştir.

Fidan, vd., (2021) çalışmalarında; ebeveynlerin çocukların bilgisayar oyunları oynamaları ile ilgili tutum, arabuluculuk ve izleme davranışlarını anlamayı amaçlamış; bu nitel araştırmada 30 ebeveyn 14 açık uçlu soruya yanıt vermiştir. Araştırma bulguları neticesinde; ebeveynlerin eğitsel oyunların çocukların bilişsel düşünme becerilerini arttırdığı ve hayal güçlerini geliştirdiği yönünde görüş bildirdikleri ifade edilmiştir. Bu çalışmanın, çocukların deneyimlerini ebeveyn penceresinden incelendiği ve çocuk ile ebeveyn arasında dijital açıdan ne kadar etkileşim olduğunun gösterildiği belirtilerek; ebeveynlerin dijital ebeveynlik yaklaşımlarını tekrar gözden geçirmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Pazarcıkçı ve Efe, (2022), annelerin dijital oyun bağımlılığıyla ilgili farkındalıklarını tespit etmek amacıyla 1-17 yaş aralığında çocuğu bulunan 287 anne ile bir çalışma yapılmış ve sonuç olarak; annelerin dijital oyun bağımlılığıyla ilgili farkındalıklarının yüksek düzeyde olduğu, 11 yıl ve üzeri dijital araç kullanan annelerin dijital oyun bağımlılığıyla ilgili içsel farkındalık düzeylerinin diğer annelere göre daha yüksek bulunduğu belirtilmiştir. Özetle annelerin dijital oyun bağımlılığı farkındalığının yüksek olduğu, akıllı telefon, PC kullanım süresi ve çocuk sayısının dijital oyun bağımlılığı farkındalığını etkilediği saptanmıştır.

Kaya, vd., (2018) tarafından; ebeveynlerin dijital ebeveynlik yaklaşımlarına yönelik tutumlarını ölçmek için geliştirilen “Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği” ‘nin geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılmış; sonuçlar ışığında bu ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu görüşüne varılmıştır.

Sögüt, (2020) çalışmasında ebeveynlerin dijital oyunlardaki şiddet olgusuna bakış açıları araştırılmış; yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığı 5 anne ve 5 baba ile görüşmeler sağlanarak nitel araştırma yöntemi ve içerik analizi uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcı ebeveynler dijital oyunlardaki şiddet olgusu hakkında bilgi sahibidir ve ebeveynler şiddet içeriklerine karşı önlemler aldıklarını belirtmiş ayrıca ebeveynlerin dijital oyunlar konusunda uzman desteğinin de gerekli olduğunu ifade ettikleri paylaşılmıştır.

Biricik, (2021) çalışmasında Erzurum ilinde ilköğretim öğrencilerinin dijital oyun oynama durumlarına yönelik ebeveynlerin tutumlarının incelemesi amaçlanmış

ve bu amaç doğrultusunda sosyoekonomik düzeylerine göre düşük, orta, yüksek olmak üzere üç okuldan 15'er öğrencinin 90 ebeveyni ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmede, ebeveynlere çocukların hangi oyunları oynadıkları, ne kadar süre oynadıkları, hangi dijital araçla oynadıkları, çevrimiçi mi çevrimdışı mı oynadıkları, oyunların zarar ve tehlikelerine karşı çocuklarını uyarıp uyarmadıkları sorularak ebeveynlerin dijital oyunlara ilişkin farkındalıkları incelenmiş ve genel olarak ebeveynlerin çocukların oynadıkları oyunlarla ilgili yüzeysel bilgi sahibi oldukları, dijital oyunlardan dolayı çocukların karşılaşabilecekleri risk ve tehlikelerden haberdar olmadıkları sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Pekyürek, (2022) tarafından açık ve çevrimiçi ortamlarda ebeveynlere yönelik içerik geliştirme çalışmalarındaki eğilimler araştırılmış ve bu amaçla Web of Science veri tabanında yer alan 88 makale betimsel tarama yöntemi ile incelenmiştir.

Ünlü, (2019) çalışmasında; “*bebek.com*” isimli web sitesi örnek olay ögesi dahilinde; söz konusu web sitesinde yer alan içeriklerin toplumsal cinsiyet kodlarını yansıtıp yansıtmadığı, ebeveynlik rolünü cinsiyet faktörü üzerinden konumlandırıp konumlandırmadığı durumlarına göre analiz edilmiş ve web sitesinde paylaşılan bilgi ve önerilerin anne babaların toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda olduğu ifade edilmiştir.

Gökaliiler ve Özer, (2019) tarafından yapılan çalışmada, “*Dad2.0/Baba 2.0*” olarak ifade edilen dijital babalık kavramı incelenmiş, bu bağlamda toplumsal yaşamdaki değişimle farklılaşan baba rolünün yeni medya perspektifinden nasıl değiştiği ve baba rolünde olan bireylerin sosyal medyada nasıl algılandıklarını irdelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Instagram’da aktif olan ve belirli bir takipçi sayısına ulaşmış 5 fenomen baba araştırmanın örnekleme dahil edilmiş, araştırma bulguları sonucunda; Instagram hesapları incelenen babaların içerik üretirken samimi, mizahi ve bilgilendirici bir dil kullandıkları, baba çocuk ilişkisinde çocukla ilgilenmenin babalığın doğal bir parçası olduğunun vurgulandığı belirtilmiştir.

Ünlü, (2020) çalışmasında; ebeveynlerin mobil kullanım eğilimlerini odağa alarak, mevcut alanyazın ve farklı mobil uygulama örnekleri üzerinden, dijital ebeveynlerin mobil uygulama kullanım pratiklerini ele alarak güncel tartışmaları sınıflandırmayı amaçlamıştır. Araştırma bulguları neticesinde; anne babaların ebeveynlik pratiklerini yürütmede mobil uygulama pratiklerinin oldukça önemli

olduğu ancak, söz konusu uygulama içeriklerinin nasıl yapılandırıldığı ve dijital ortama kaydedilen kişisel verilerin sonrasında nasıl kullanıldığı durumunu düşünme gerekliliğinden bahsedilmiştir.

Kurtoğlu Erden ve Uslupehlivan, (2021) tarafından, *anne babalar bebeklerinin sağlıklı gelişimi açısından insan hayatında en kritik dönem olan 0-3 yaş aralığında teknoloji kullanımını nasıl yönetmelidir?, Bebeklerin bu süreçten olumlu etkilenebilmeleri nasıl mümkün kılınabilir?* Sorularına cevap aranmıştır. Ayrıca 3-5 yaş çocuklarının teknoloji kullanımında nerelere dikkat edilmelidir? hususu yazı kapsamında irdelenmiştir. Anne babalara dijital çağda ebeveynlerin değişen rolleri hakkında bilgi verilerek önerilerde bulunmaktadır.

2.7.4. Yurtdışında Alanda Yapılan İlgili Çalışmalar

Bu bölümde “Google Scholar”, “ScienceDirect” veri tabanı “digital parenting” anahtar kelimeleri ile taranmış ulaşılan çalışmalardan 2020 yılı ve sonrasına ait ulaşılabilen 10 çalışma incelenmiştir.

Modecki, vd., (2022), dijital ebeveynliğin ne olduğuna yönelik geçmiş ölçümlerin sistematik olarak incelenmesi ve gelecek için bir planlama amacıyla yapılan çalışmada 145 nicel, 49 nitel çalışma incelenmiştir. Sonuç olarak da; ergenlerin dijital araçları kullanmalarının zaman içinde ebeveynleri rahatsız ettiği, teknolojinin potansiyel risklerinin yanı sıra bağlantı ve iletişim için gerçek ve yaratıcı olanaklarının da bulunduğu, keşif, akademik başarı ve kariyer fırsatları da sunduğu ifade edilmektedir. Ayrıca hem nicel hem nitel araştırmaların incelenmesi sonucu, araştırma bulgularının ebeveynlerin ergenleri nasıl algıladıklarını görmek açısından önemli olduğu paylaşılmıştır.

Cao ve Li, (2023) tarafından; erken çocuklukla dijital iyi oluş açısından kapsam belirleme incelemesi yapılmış; kapsam, ölçüm, katkıda bulunanlar ve müdahaleleri incelenmek amacıyla 35 derleme çalışması sentezlenerek değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen verilere göre; dijital iyi oluş kavramının tanımı hakkında bir fikir birliğinin olmadığı, erken çocuklukta dijital iyi oluşun ölçümünün etkili bir yolunun olmadığı, çocukların demografik özelliklerinin yanı sıra dijital kullanım süresi ve yerinin ve ebeveyn faktörlerinin çocukların dijital iyi oluşlarına katkıda bulunduğu, incelenen çalışmalarda bildirilen bazı etkili uygulamalar ve dijital müdahaleler bulunduğu paylaşılmıştır.

Nichols ve Selim, (2022) çalışmalarında dijital aracılık ebeveynlik bağlamında alanyazın incelemesi yapılmış; 2016-2021 yılları aralığında ebeveyn ve anne babalar kombinasyonu kullanılarak Scopus ve Web of Science veri tabanları aracılığıyla 144 makale derlemesi yapılmış ve sonuç olarak; “*Dijital Ebeveynlik (Digi-P)*” ve “*Okula Dijital Ebeveyn Katılımı (Digi-S)*” olmak üzere iki anahtar kümenin keşfedildiği, yapılan çalışmada ilk kümede yer alan dijital ebeveynlikle ilgili ortaya çıkan temaların sunulduğu, bir takip makalesinin “*Okulda Dijital Ebeveyn Katılımı*” ile bağlantılı olarak ortaya çıkacak temaları ele alacağı belirtilmiştir.

Hidaayah, vd., (2022) tarafından yapılan çalışmada oyun bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı ve internet bozukluğu açısından risk altında bulunan çocuk ve ergenlerde ebeveynlerin önleyici yöntemlerini tanımak amaçlanmıştır. Sonuç olarak ise ebeveynlik programlarının oyun bağımlılığı ve internet bozukluklarının uzun vadede yönetiminde anlamlı sonuçlar elde edilmesi ve geliştirilmesi gereken önleyici bir yöntem olduğu ifade edilmektedir.

Hammer, vd., (2021) Eccles ve diğerlerinin ebeveyn sosyalleştirme modelini (1983) izleyerek, dijital medya modellenmesi de dahil ebeveyn davranışlarının, ebeveynlerin dijital medyaya ilişkin inançlarıyla öğrencileri dijital medya öz yeterliliği arasındaki ilişkiyi anlamak amacıyla yaptıkları araştırmada 1206 öğrenci ve ebeveyni ile çalışmışlardır. Araştırma sonucuna göre; ebeveynlerin inançlarının öğrencilerin dijital medya öz yeterliliği ile ilişkili bulunduğu, ebeveynlerin akıllı telefon sağlıyor olmasının öğrencilerin medya öz yeterliliği ile ebeveyn inançları arasındaki ilişkiyi etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca ebeveynlerin dijital medaya ilişkin inançlarının önemini ve öğrencilerin dijital medya öz yeterliliğini etkileyen bir başka unsur olan ev faktörlerine yönelik gelecekte araştırma yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

Deba Keya, vd., (2020) tarafından ebeveynlik ve 5-10 yaş aralığında çocukların dijital oyun bağımlılığı konulu Bangladeş’in kuzeybatı kesiminde uygulanan bu nitel araştırmada hem çevrimiçi hem çevrimdışı dijital oyun bağımlılığına etki eden ebeveynlik bağamlarının neler olduğunu göstermek amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde; bir çocuğu gelecek için rekabetçi ve yetenekli yetiştirebilmenin öncelik taşıması durumunun çocuklarda duygusal güvenlik sağlamada temeli zayıflattığı ifade ediliyor. Ayrıca kapitalist toplumlarda babanın ailenin ekonomik ihtiyaçlarını yeterince karşılayamaması ve

annelerin eşlerine ekonomik olarak bağımlı olması sebebiyle, ebeveynlerin çocukların sorunları ile ilgilenirken daha az yetkili duruma geldiği savunulmaktadır. Bu bağlamda ebeveynler, çocuğa dijital oyun oynamalarına izin vererek çocukların dijital oyuna bağımlı hale gelmelerinin kaçınılmaz olduğu ifade edilmektedir.

Shutzman ve Naama, (2023) çalışmalarında COVİT-19 sırasında aşırı ve sorunlu DM kullanımıyla davranışsal, duygusal ve akademik işlevsellik arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi ve sorunlu DM kullanımının artma riski yüksek olan ergenleri belirlemeyi amaçlamaktadır. 347 çocuk-ebeveyn örneklemindeki çalışma sonuçlarına göre DM kullanımının değil; DM bağımlılığının çocukların duygusal, davranışsal, akademik zorluklarıyla ilişkili olduğunu, olumsuz ebeveynlik ve davranışsal düzensizliğin DM bağımlılığı riskini arttırdığı ifade edilerek; ebeveynlerin sorunlu DM kullanımını önlemedeki rolünün önemine değinilmiştir. Ayrıca DM kullanımı ile sorunlu DM kullanımının farklı yapılar olarak ele alınması gerektiği belirtilmiştir.

Purnama, vd., (2022) tarafından yapılan çalışmada; çocukların davranış sorunlarının yordanmasında dini inançlar ve ebeveynlik tarzlarını incelemek ve bu ilişkiyi açıklamada dijital okuryazarlığın aracı rolünü araştırmak amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; dini inançların, otoriter ebeveynliği etkileyebileceğini gösterdiği ifade edilirken çocukların olumsuz davranışlarını açıklamada yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca bu çalışmada ebeveynlik stillerinin çocukların dijital okuryazarlığını ve davranışlarını yönlendirmedeki rolüne dikkat çekilerek, dijital okuryazarlığın çocukların olumsuz davranışlarını etkilemediği paylaşılmıştır.

Thomas, vd., (2021) tarafından yapılan çalışmada; teknolojinin ebeveyn ve öğrencilerin hem ayrılmasını hem de karışmasını desteklemekteki rolü incelenerek aile-iş sınır teorisi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; teknolojinin, ebeveyn-öğrenci ve çalışan rollerini dengelemek için fırsatlar sunduğu, farklı alanlarda çalışabilme ve iletişimin kaybedildiği diğer kişilerle bağlantı kurma şansı sunduğu ifade edilmektedir.

Wong, vd., (2020) tarafından yapılan çalışmada; Hong Kong'daki dezavantajlı aileler arasında ebeveyn teknoloji kullanımını, çocuk-ebeveyn iletişimini, çocukların ekran sürelerini, çocukların psikososyal sorunlarını çözmek amaçlanmıştır; bu amaç doğrultusunda Keysteps@JC projesinden 3 yaşındaki 1254 çocuğun ebeveynleri çocuklarının günlük ne kadar süre ekranda zaman geçirdiklerini bildirip, güçlü yönler

ve g         anketini kullanarak çocuklarının psikososyal davranışçı değerlendirmişlerdir. Araştırma sonucunda; çocukların her gün ortalama elektronik cihazlarla 3 saat geçirdikleri, ebeveynlerin %90'ından fazlası günde en az bir kez çocukların elektronik cihazlarla etkileşimini kesintiye uğrattığı, ebeveynlerin çoğunun çocuğunun ekran kullanım davran      larında çok az sorun algıladığı ya da hiç sorun g  rmedi  ı, cihazları kullanırken çocukların nadiren dikkatlerinin dağıldığı ifade edilmektedir. Ayrıca ebeveynlerin sorunlu teknoloji kullanımının çocukların psikososyal g        leriyle ilişkili olduğu, teknolojik dikkat dağıtıcı unsurlar ve   ocuk-ebeveyn iletişimindeki azalmaların, çocuklar tarafından artan medya kullanımının çocukların psikososyal zorluklarıyla ilişkili olduğu ifade edilmektedir.

3. BULGULAR

Bu çalışmada, ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama türünde olan çalışmada 378 ebeveyn çalışma grubunu ifade etmektedir. Ebeveynlerin demografik özellikleri ile dijital farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla “Ebeveyn Demografik Bilgi Formu” ve “Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ)” veri toplama araçları olarak belirlenmiştir. Tüm istatistiksel hesaplamalarda SPSS 22.0 V. istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırma bulguları, n (%), ortalama, standart sapma değerleri olarak verilmiş olup, bulgular $p<.05$ düzeyinde anlamlı kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin ölçek maddelerine verdiği cevapların iç tutarlılığını kontrol etmek amacı ile güvenirlik katsayıları (cronbachalpha) hesaplanmıştır. Ebeveynlerin demografik bilgileri aşağıda Tablo 3.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	n	%	Çalışma Durumu	n	%
Kadın	266	70,4	Evet	21	57,4
Erkek	112	29,6	Hayır	7	42,6
Toplam	378	100,0	Toplam	16	100,0
				8	
Yaş	n	%	Eğitim Durumu	n	%
21-30	69	18,3	İlkokul	30	7,9
31-40	190	50,3	Ortaokul	57	15,1
41-50	100	26,5	Lise-Önlisans	146	38,6
51 ve üstü	19	5,0	Lisans Ve Üstü	145	38,4
Toplam	378	100,0	Toplam	378	100,0
Evde Bulunan Teknolojik Alet Sayısı	n	%	Teknolojik Araç Kullanma Yeterliğine	n	%
1	27	7,1	Hiç Yok	6	1,6
2	71	18,8	Zayıf	18	4,8
3	105	27,8	Orta	160	42,3
4	85	22,5	İyi	139	36,8
5	90	23,8	Çok İyi	55	14,6
Toplam	378	100,0	Toplam	378	100,0
Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi	n	%	Akıllı Telefon Kullanım Yılı	n	%
1-2	166	43,9	Hatırlıyorum	2	,5
2-3	102	27,0	1-5	37	9,8
3-4	53	14,0	6-10	216	57,1

5 ve üstü	24	6,3	11-15	97	25,7
Kullanmıyorum	33	8,7	16-20	20	5,3
Toplam	378	100,0	21 ve üstü	6	1,6
			Toplam	378	100,0

Gelir Durumu	n	%	Çocuk Sayısı	n	%
Düşük	91	24,1	1	96	25,4
Orta	189	50,0	2	199	52,6
Yüksek	98	25,9	3	71	18,8
Toplam	378	100,0	4	12	3,2
			Toplam	378	100,0

Tablo 3.1. incelendiğinde, araştırmaya gönüllü olarak katılan katılımcıların % 70,4'ü kadın, % 57,4'ü çalışan, % 38,8'i lise-önlisans mezunu, % 50.3'ü 31-40 yaş aralığında, %27.8'inde evde bulunan teknolojik araç sayısı 3, % 42.3'ünün teknolojiyi kullanma yeterliliği orta düzeyde, % 52.6'sının çocuk sayısının 2, % 43,9'u günlük 1-2 saatini sosyal medyada geçirdiği ve %50.0'nın gelir durumunun orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Cinsiyete göre katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri aşağıda Tablo 3.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Cinsiyete Göre Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Ölçekler	Cinsiyet	n	Ortalama	SS	P-değeri
<i>Olumsuz Model Olma</i>	Kadın	266	7.47	2.52	<.001
	Erkek	112	9.04	2.93	
<i>Dijital İhmal</i>	Kadın	266	8.86	3.09	.22
	Erkek	112	9.29	3.21	
<i>Verimli Kullanım</i>	Kadın	266	16.17	2.58	<.001
	Erkek	112	15.12	2.80	
<i>Risklerden Koruma</i>	Kadın	266	15.18	3.68	<.001
	Erkek	112	13.58	3.81	

Tablo 3.2. incelendiğinde; ölçek alt boyutları içerisinde olumsuz model olma, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenirken ($P<.05$), dijital ihmal alt boyut toplam puanları arasında anlamlı farklılık belirlenmemiştir ($P>.05$). Araştırmada erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre olumsuz model olma alt boyut puanı daha yüksek, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanı ise daha düşük olduğu belirlenmiştir. Kadın katılımcıların ise erkek katılımcılara göre verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanları daha yüksek çıkmıştır.

Çalışma durumuna göre katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri aşağıda Tablo 3.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3.Çalışma Durumuna Göre Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Ölçekler	Çalışma Durumu	n	Ortalama	SS	P-değeri
<i>Olumsuz Model Olma</i>	Evet	217	8.38	2.91	<.001
	Hayır	161	7.33	2.38	
<i>Dijital İhmal</i>	Evet	217	9.27	3.18	.05
	Hayır	161	8.61	3.03	

<i>Verimli Kullanım</i>	Evet	217	15.61	2.69	.04
	Hayır	161	16.19	2.65	
<i>Risklerden Koruma</i>	Evet	217	14.25	3.88	.001
	Hayır	161	15.32	3.56	

Tablo 3.3. incelendiğinde; katılımcıların çalışma durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları içerisinde olumsuz model olma ve risklerden koruma alt boyut toplam puanları, dijital ihmal ve verimli kullanım alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada çalışan ebeveynlerin çalışmayanlara göre olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanı daha yüksek, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanı ise daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Yaş gruplarına göre katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri aşağıda Tablo 3.4.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Yaş Guruplarına Göre Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Ölçekler	Yaş Gurupları	n	Ortalama	SS	P-değeri
<i>Olumsuz Model Olma</i>	21-30	69	7.59	2.58	.26
	31-40	190	7.85	2.75	
	41-50	100	8.37	2.87	
	51 ve üstü	19	7.63	2.39	
<i>Dijital İhmal</i>	21-30	69	8.58	3.09	.28
	31-40	190	9.15	3.02	
	41-50	100	9.16	3.24	
	51 ve üstü	19	8.00	3.67	
<i>Verimli Kullanım</i>	21-30	69	16.09	2.52	.76
	31-40	190	15.72	2.59	
	41-50	100	15.95	2.87	
	51 ve üstü	19	15.95	3.31	
<i>Risklerden Koruma</i>	21-30	69	16.42a	3.03	<.001
	31-40	190	14.65ab	3.84	
	41-50	100	13.77b	3.75	
	51 ve üstü	19	13.95b	3.94	

Tablo 3.4. incelendiğinde, katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutu risklerden koruma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada 21-30 yaş aralığındaki ebeveynlerin 41 ve üstü yaş aralığında bulunan ebeveynlere göre risklerden koruma alt boyut puanı daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Eğitim durumuna göre katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri aşağıdaki Tablo 3.5.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Eğitim Durumuna Göre Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Ölçekler	Eğitim Durumu	n	Ortalama	SS	P-değeri
----------	---------------	---	----------	----	----------

<i>Olumsuz Model Olma</i>	ilkokul	30	6.90b	3.11	.002
	ortaokul	57	7.37b	2.34	
	lise-önlisans	146	7.75ab	2.75	
	lisans ve üstü	145	8.55a	2.68	
<i>Dijital İhmal</i>	ilkokul	30	8.47b	3.93	.004
	ortaokul	57	8.05b	2.55	
	lise-önlisans	146	8.79ab	2.93	
	lisans ve üstü	145	9.67a	3.24	
<i>Verimli Kullanım</i>	ilkokul	30	15.07b	3.99	.02
	ortaokul	57	16.56a	2.48	
	lise-önlisans	146	16.09ab	2.44	
	lisans ve üstü	145	15.51ab	2.61	
<i>Risklerden Koruma</i>	ilkokul	30	14.53b	4.52	.002
	ortaokul	57	16.07a	3.61	
	lise-önlisans	146	15.00ab	3.60	
	lisans ve üstü	145	13.91b	3.70	

Tablo 3.5. incelendiğinde; katılımcıların eğitim durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları içerisinde olumsuz model olma, dijital ihmal, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada lisans ve üstü eğitim durumuna sahip ebeveynlerin ilkökul ve ortaokul eğitim durumuna sahip ebeveynlere göre olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanı daha yüksek, ortaokul eğitim durumuna sahip ebeveynlerin ise ilkökul ile lisans ve üstü eğitim durumuna sahip ebeveynlere göre verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocuk Sayısına göre katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri aşağıda Tablo 3.6’da gösterilmiştir.

Tablo3.6. Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Ölçekler	Çocuk Sayısı	n	Ortalama	SS	P-değeri
<i>Olumsuz Model Olma</i>	1	96	7.93	2.88	.07
	2	199	8.18	2.76	
	3	71	7.18	2.21	
	4	12	8.33	3.52	
<i>Dijital İhmal</i>	1	96	9.17	3.11	.33
	2	199	9.13	3.25	
	3	71	8.38	2.66	
	4	12	8.83	3.81	
<i>Verimli Kullanım</i>	1	96	15.67	2.68	.06
	2	199	15.92	2.57	
	3	71	16.24	2.41	
	4	12	14.08	4.96	
<i>Risklerden Koruma</i>	1	96	15.20	3.96	.01
	2	199	14.44	3.66	
	3	71	15.10	3.56	

	4	12	12.83	4.99
--	---	----	-------	------

Tablo 3.6. incelendiğinde; katılımcıların çocuk sayısına göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları olan; olumsuz model olma, dijital ihmal, verimli kullanım toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmemiştir ($P>.05$). Risklerden koruma alt boyutunda ise fark belirlenmiştir ($P<.05$). 4 çocuğu olan ebeveynlerin risklerden koruma alt boyut puanları 1-3 çocuğu olan ebeveynlere göre daha düşük çıkmıştır.

Günlük sosyal medya kullanım süresine göre katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri aşağıda Tablo 3.7’de gösterilmiştir.

Tablo 3.7. Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Ölçekler	Sosyal Medya Kullanım Süresi	n	Ortalama	SS	P-değeri
<i>Olumsuz Model Olma</i>	1-2	166	7.36bc	2.56	<.001
	2-3	102	8.47ab	2.59	
	3-4	53	8.79ab	2.47	
	5 ve üstü	24	10.29a	3.34	
	kullanmıyorum	33	6.06b	2.01	
<i>Dijital İhmal</i>	1-2	166	8.58bc	2.74	<.001
	2-3	102	9.40ab	3.28	
	3-4	53	9.17ab	3.02	
	5 ve üstü	24	11.92a	3.81	
	kullanmıyorum	33	7.33b	2.62	
<i>Verimli Kullanım</i>	1-2	166	15.98	2.57	.37
	2-3	102	15.44	2.62	
	3-4	53	16.09	2.32	
	5 ve üstü	24	15.63	3.51	
	kullanmıyorum	33	16.30	3.25	
<i>Risklerden Koruma</i>	1-2	166	14.84	3.71	.48
	2-3	102	14.18	3.97	
	3-4	53	14.75	3.67	
	5 ve üstü	24	14.96	3.25	
	kullanmıyorum	33	15.42	4.07	

Tablo 3.7. incelendiğinde; katılımcıların günlük sosyal medya kullanım süresine göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutu olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada ebeveynlerin sosyal medya kullanım süresi arttıkça olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanlarının da arttığı belirlenmiştir.

Evde bulunan dijital araç sayısına göre katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri aşağıda Tablo 3.8.’de gösterilmiştir.

Tablo 3.8. Evde Bulunan Dijital Araç Sayısına Göre Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Ölçekler	Evde Bulunan Dijital Araç Sayısı	n	Ortalama	SS	P-değeri
<i>Olumsuz Model Olma</i>	1	27	7.78	2.97	.05
	2	71	7.65	2.95	
	3	105	7.53	2.64	
	4	85	7.94	2.53	
	5 ve üstü	90	8.66	2.73	
<i>Dijital İhmal</i>	1	27	7.52b	3.17	<.001
	2	71	8.51ab	3.13	
	3	105	8.80ab	2.86	
	4	85	8.84ab	2.82	
	5 ve üstü	90	10.18a	3.38	
<i>Verimli Kullanım</i>	1	27	15.37	3.42	.58
	2	71	16.11	2.44	
	3	105	15.82	2.91	
	4	85	15.61	2.86	
	5 ve üstü	90	16.08	2.15	
<i>Risklerden Koruma</i>	1	27	15.37	3.81	.45
	2	71	14.82	3.91	
	3	105	15.01	3.93	
	4	85	14.12	3.72	
	5 ve üstü	90	14.62	3.55	

Tablo 3.8.incelendiğinde; katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutu risklerden koruma alt boyut puanları ve olumsuz model olma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada 5 ve üstü teknolojik cihaza sahip ebeveynlerin 1 adet teknolojik cihaza sahip ebeveynlere göre dijital ihmal ve olumsuz model olma puanları daha yüksek çıkmıştır.

Teknolojik araç kullanma yeterliliğine göre katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri aşağıda Tablo 3.9.'da gösterilmiştir.

Tablo 3.9. Teknolojik Araç Kullanma Yeterliliğine Göre Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Ölçekler	Teknolojik araç kullanma yeterliliğiniz	n	Ortalama	SS	P-değeri
<i>Olumsuz Model Olma</i>	Hiç Yok	6	5.50	2.35	.01
	Zayıf	18	8.94	4.04	
	Orta	160	7.79	2.65	
	İyi	139	8.02	2.55	
	Çok İyi	55	8.04	2.92	

<i>Dijital İhmal</i>	Hiç Yok	6	6.00	2.37	.07
	Zayıf	18	9.78	3.08	
	Orta	160	8.84	3.03	
	İyi	139	8.96	2.86	
	Çok İyi	55	9.56	3.94	
<i>Verimli Kullanım</i>	Hiç Yok	6	13.50	5.01	.60
	Zayıf	18	15.17	3.31	
	Orta	160	15.73	2.93	
	İyi	139	16.12	2.27	
	Çok İyi	55	16.07	2.26	
<i>Risklerden Koruma</i>	Hiç Yok	6	14.50ab	5.99	.03
	Zayıf	18	12.61b	4.55	
	Orta	160	14.48ab	3.90	
	İyi	139	14.84ab	3.41	
	Çok İyi	55	15.75	3.57	

Tablo 3.9 incelendiğinde; katılımcıların teknolojik araç kullanma yeterliğine göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutu risklerden koruma alt boyut toplam puanları ve olumsuz model olma alt boyut puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada çok iyi düzeyde teknolojik araç kullanan ebeveynlerin zayıf teknolojik araç kullanan ebeveynlere göre risklerden koruma ve olumsuz model olma alt boyut puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Gelir durumuna göre katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri aşağıda Tablo 3.10.'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10. Gelir Durumuna Göre Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Ölçekler	Gelir Durumu	n	Ortalama	SS	P-değeri
<i>Olumsuz Model Olma</i>	Düşük	91	7.69	2.84	.16
	Orta	189	7.81	2.71	
	Yüksek	98	8.38	2.70	
<i>Dijital İhmal</i>	Düşük	91	8.52	3.22	.24
	Orta	189	9.19	3.10	
	Yüksek	98	9.05	3.09	
<i>Verimli Kullanım</i>	Düşük	91	16.33	2.88	.13
	Orta	189	15.64	2.75	
	Yüksek	98	15.84	2.33	
<i>Risklerden Koruma</i>	Düşük	91	14.87	3.62	.80
	Orta	189	14.58	3.90	

Yüksek	98	14.81	3.71
--------	----	-------	------

Tablo 3.10. incelendiğinde; katılımcıların gelir durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenememiştir ($P>.05$).

4. TARTIŞMA

Araştırmada, ebeveynlerin demografik özellikleri ile dijital farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada dijital ebeveynlik farkındalık alt boyutları ile demografik özellikler arasındaki ilişki incelenerek, dijital ebeveynlik düzeyinin demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Çalışmada kullanılan demografik bilgiler formu ve dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği “*googleform*” aracılığıyla katılımcılara internet üzerinden paylaşılmıştır. Samsun ili merkez ilçelerinde okul öncesi, ilköğretim, ortaokul kademelerinden birinde en az bir çocuğu olan, akıllı telefon kullanabilen ve elektronik ortamda veri toplama aracı olan ankete katılım sağlayan ebeveynler araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan bireylerin % 70,4’ü kadın, % 57,4’ü çalışan, % 38,8’i lise-önlisans mezunu, % 50,3’ü 31-40 yaş aralığında, % 27,8’inde evde bulunan teknolojik araç sayısı 3, % 42,3’ünün teknolojiyi kullanma yeterliliği orta düzeyde, % 52,6’sının çocuk sayısının 2, % 43,9’u günlük 1-2 saatini sosyal medyada geçirdiğini ve %50,0’ı gelir durumunun orta düzeyde olduğunu beyan etmiştir. Bu bölümde elde edilen bulgular doğrultusunda alanyazın incelenerek tartışma yapılmıştır.

• Cinsiyete Göre (Ebeveynlik Rollerine Göre) Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri

Araştırmada ebeveynlerin cinsiyete göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları içerisinde olumsuz model olma, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenirken ($P<.05$), dijital ihmal alt boyut toplam puanları arasında anlamlı farklılık belirlenmemiştir ($P>.05$). Araştırmada erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre olumsuz model olma alt boyut puanlarının daha yüksek, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanlarının kadın katılımcılarda erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç; annelerin çocuklarda teknolojinin daha fazla verimli kullanımını onayladıkları ve risklerden korumaya çalıştıkları; babaların ise teknoloji kullanımında çocuklarına daha fazla olumsuz model olduğu ve annelerin çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdikleri, dijital araçların kullanımı hususunda kurallar ve zaman kısıtlamaları ile arabuluculuk rolü üstlendikleri şeklinde yorumlanabilmektedir. Cinsiyete göre dijital ebeveynlik incelendiğinde

alanyazında, bu çalışma bulgularını destekler nitelikte çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu konuda;

Baker, vd., (2017), annelerin çevrimiçi ebeveynlik kaynaklarını kullanmada babalardan daha aktif olduğunu belirtmişlerdir.

Kuzu-Jafari, (2021) annelerin babalara oranla daha fazla dijital risklerden koruma davranışı gösterdikleri durumunun saptandığı paylaşılmıştır.

Özyürek, (2018) tarafından yapılan çalışmada, annelerin çocukların teknolojik cihazları kullanım süreleri ile ilgili sınırlar ve kurallar koyduğu ve bu süre ile ilgili çocukları ikna etmeye çalıştıkları ifade edilmektedir.

Güzen, (2021) çalışmasında babaların annelere oranla çocukları daha çok dijital araçlara yönlendirebildiklerini belirtmektedir.

Manap ve Durmuş, (2021), dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerini araştırdığı çalışmada kadın katılımcıları dijital ebeveynlik farkındalık düzeyinin erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucu paylaşılmıştır. Kadın katılımcıların, olumsuz model olma ve dijital ihmal düzeylerinin erkek katılımcılardan düşük olduğu; risklerden koruma ve verimli kullanım düzeylerinin ise yüksek olduğu sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Yaman, (2018) tarafından ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlilik boyutlarında anne rolündeki katılımcıların baba rolündeki katılımcılara oranla dijital ebeveynlik öz yeterlilik bağlamında daha yeterli bulunduğu sonucu paylaşılmıştır.

- **Çalışma Durumu (Çalışıyor-Çalışmıyor) İle Ebeveynlerin DijitalFarkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki**

Araştırmada katılımcıların çalışma durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları içerisinde olumsuz model olma, risklerden koruma, dijital ihmal ve verimli kullanım alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada çalışan ebeveynlerin çalışmayanlara göre olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanı daha yüksek, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanının ise daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Çalışan anne babaların çocuklarıyla evde geçirdikleri vakit az olmaktadır (Arslan, 2022). Ebeveynlerin çocuklara daha fazla zaman ayırmaları, birlikte oyun

oyunmaları; çocukların teknolojik cihazları kullanım sürelerini azaltmaktadır (Yengil vd. 2019). Bu bağlamda yapılan araştırma bulguları çalışan ebeveynlerin olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyutlarındaki puanın yüksek çıkması, çalışan anne babaların çocuklarıyla yeteri kadar zaman geçiremediklerinden ötürü çocukların teknolojik cihazları kullanım süreleri artmaktadır şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca bu bulgu; çalışan ebeveynlerin, işten eve geldiklerinde evdeki sorumlulukları yerine getirebilmek ve ya dinlenebilmek için gerekli zamanı oluşturma adına çocuklarının dijital araçları gerektiğinden daha fazla süre kullanmalarına tolerans gösterdikleri şeklinde de ifade edilebilmektedir. Alanyazın incelendiğine ulaşılan benzer bulgular şu şekildedir:

Arslan, (2022) ebeveynlerin çalışma durumları ile çocukların problemli medya kullanımı arasındaki ilişkiyi çalışması kapsamında incelemiş ve çalışan annelerin çocuklarının problemli medya kullanımının, çalışmayan annelerin çocuklarına göre anlamlı şekilde farklılaştığı yani çalışan annelerin çocuklarında problemli medya kullanımının arttığı; çalışan babaların çocuklarının problemli medya kullanımının çalışmayan babaların çocuklarına göre ise anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir.

Ahmadi, (2014)'ye göre annelerin işe bağlılığı ile öğrencilerin internet bağımlılığı anlamlı düzeyde ilişkilidir. Annesi ev hanımı olan çocuklarda daha az internet bağımlılık oranı görüldüğü, çalışan annesi olan çocukların da daha şiddetli internet bağımlılığı olduğu ifade edilmektedir. Babaların çalışma durumu ile çocukların internet bağımlılığı arasında ilişki tespit edilememiştir. Bu durum annelerin çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdikleri şeklinde açıklanabilmektedir.

- **Yaş Grubu İle Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki**

Araştırmada katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutu risklerden koruma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada 21-30 yaş aralığındaki ebeveynlerin 41 ve üstü ebeveynlere göre risklerden koruma alt boyut puanı daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç daha genç yaş gruplarının teknolojiye daha yakın olduğu ve riskler faydalar bağlamında farkındalıklarının yüksek olduğu şeklinde

yorumlanabilir. Alanyazın incelendiğinde çalışma sonucunda elde edilen bu bulguyu destekler nitelikte sonuçlarla karşılaşılmıştır. Bunlar:

Baker, vd., (2017) çalışmalarında, ebeveyn yaşı ile internet kullanımının ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Valcke, vd. (2010) de internet ebeveynlik stillerinin yaş ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir.

Coşkunalp, (2022) tarafından yapılan çalışmada, 25-34 yaş ile 45 yaş ve üzeri grup puanları arasında farklılık tespit edilmiş ve bireylerin yaşları yükseldikçe dijital ebeveynlik öz yeterliliklerinin düştüğü, dijital okuryazarlık ve dijital güvenlik alt boyutlarındaki puanların da yaş arttıkça azaldığını ifade etmektedir.

Yaman, (2018) çalışmasında; ebeveynlerin yaşı ile, ebeveynlerin öz yeterlilik algı düzeyleri arasında küçük ve negatif ilişki olduğu yani ebeveynlerin yaşı arttıkça dijital ebeveynlik öz yeterlilik algı düzeylerinde düşme olduğu belirtilmiştir.

- **Eğitim Durumu İle Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki**

Araştırmada katılımcıların eğitim durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları içerisinde olumsuz model olma, dijital ihmal, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P < .05$). Araştırmada lisans ve üstü eğitim durumuna sahip ebeveynlerin ilkökul ve ortaokul eğitim durumuna sahip ebeveynlere göre olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanı daha yüksek, ortaokul eğitim durumuna sahip bireylerin ise ilkökul ile lisans ve üstü eğitim durumuna sahip ebeveynlere göre verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum eğitim düzeyi arttıkça olumsuz model olma ve çocuklarla geçirilen zamanın azlığı ve çocukların davranışlarından haberdar olamama olarak yorumlanmaktadır. Alanyazın incelendiğinde bu bulguyu destekler nitelikte çalışma bulguları olduğu görülmektedir:

Aslan, (2019) ise ortaöğretim öğrencileriyle yaptığı çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin ebeveynlerin eğitim durumuna göre farklılaştığı sonucuna ulaşıldığını ifade etmektedir. Anne ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının en yüksek olduğu,

annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin ise dijital bağımlılık puan ortalamalarının en düşük olduğu bulgusu paylaşılmıştır.

Ahmadi, (2014); doktora yapan babaların, diğer eğitim düzeyindeki babalara kıyasla çocuklarının internet bağımlısı olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Akar, (2023) çalışması sonucunda, anne babanın eğitim durumu ile internet bağımlılığı arasında istatistiksel bir ilişki olmadığını belirtmektedir.

Baker, Sanders ve Morawska, (2017), tarafından yapılan araştırmada da internet kullanımı ile ebeveynlerin eğitim durumu arasında ilişki bulunduğu belirtilmiştir.

Coşkunalp, (2022), yaptığı araştırma bulguları neticesinde ilköğretim mezunu annelerin lisans mezunu annelere göre dijital iletişim bağlamında daha yüksek puan aldıkları, babaların eğitim durumuna göre farklılaşmadığı sonucu paylaşılmıştır.

Çevik ve Çelikkaleli, (2010) tarafından yapılan çalışmada, babaların eğitim durumu ile ergenlerin internet bağımlılığında bir fark tespit edilmediği, ancak annesi lise mezunu olan ergenlerin internet bağımlılık puanları; annesi ilköğretim mezunu olan ve annesi okuma yazma bilmeyen ergen bireylerin internet bağımlılık puanlarından anlamlı biçimde daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Bu durum çocukların gelişiminde ve takibinde annelerin daha öncül olduğu ve annelerin eğitim düzeyinin ergen bireylerin internet bağımlılığında etkin olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Göldağ, (2018) çalışmasında, anne babaların eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların internet bağımlılığının da yükseldiğini ifade etmektedir.

İkiz, vd., (2015) tarafından yapılan çalışmada ise; lise mezunu ebeveynlere sahip çocukların, ilköğretim mezunu ebeveynlere sahip çocuklara göre internetin olumsuz sonuçları ile daha fazla karşılaştıkları ifade edilmektedir. Ayrıca anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça çocuklarda ki problemli internet kullanımı da artmaktadır.

Jafari, (2021) çalışma bulguları neticesinde, lisans ve üstü mezuniyeti olan ebeveynlerin ortaokul öğrenimine sahip ebeveynlerden dijital medyanın etkili kullanımını onaylama alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Manap ve Durmuş, (2021) tarafından yapılan çalışmada, lisans mezunu ebeveynlerin ilköğretim mezunu olan ebeveynlere oranla dijital araçları kullanmada daha fazla olumsuz model oldukları sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir.

Yaman, (2018) tarafından, dijital ebeveynlik öz yeterlilik algı düzeylerinin eğitim durumuna göre farklılaştığı, ilköğretim düzeyinde eğitim durumuna sahip bireylerin dijital ebeveynlik öz yeterlilik algı puanlarının daha yüksek bulunduğu sonucu paylaşılmıştır. Ayrıca eğitim seviyesinin artmasıyla tercih edilen ebeveynlik stilinin otoriterden müsamaha göstermeye doğru değiştiği belirtilmektedir.

Farklı bir sonuç olarak ise Redmiles, (2018), eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların güvenli paylaşım davranışlarında çocuklarına rehber ve yardım eğilimlerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir.

• Sahip Olunan Çocuk Sayısı İle Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmada katılımcıların çocuk sayısına göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları olan; olumsuz model olma, dijital ihmal, verimli kullanım toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmemiştir ($P>.05$). Risklerden koruma alt boyutunda ise fark olduğu belirlenmiştir ($P<.05$). 4 çocuğu olan ebeveynlerin risklerden koruma alt boyut puanları 1-3 çocuğu olan ebeveynlere göre daha düşük çıkmıştır. Bu sonuç çocuk sayısının artması ile evde küçük çocukların büyük çocukları gözlemleyerek onların davranışlarını sergiledikleri, ebeveynlerin küçük çocukları büyük çocukların gözetiminde bıraktıkları ve fazla medya kullanımına tolerans gösterdikleri şeklinde yorumlanabilir. Alanyazın incelendiğinde bu çalışmayı destekler sonuçlar ve farklı sonuçlar olduğu gözlemlenmektedir. Benzer sonuçlar:

Gunuc ve Doğan, (2013)' e göre bir ailedeki çocuk sayısı arttıkça bu durumun, çocukların algılanan sosyal destek düzeylerinin düşmesine sebep olmakta ve internet bağımlılığı gibi problemli davranışlara yol açabilmektedir.

Gülmüş, (2020) çalışmasında ebeveynlerin medya okuryazarlık puanlarını sahip oldukları çocuk sayısına göre incelemiş ve anlamlı bir farklılaşmanın tespit edildiğini ifade etmektedir. 3 çocuğu bulunan ebeveynlerin 1 ve 2 çocuğu bulunan ebeveynlere oranla daha az okuryazar oldukları sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Sank, vd., (2013) çalışmasında, çok çocuğu olan annelerin algılanan sosyal destek düzeylerinin düşük olduğunu belirtmektedir.

Yaman, (2018) çalışmasının sonucunda ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça dijital ebeveynlik algı düzeyleri arasında ilişki tespit edildiğini, ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça dijital ebeveynlik algı düzeylerinin düştüğünü ifade etmektedir.

Coskunalp, (2022) çalışmasında, ebeveynlerin çocuk sayısı azaldıkça az da olsa dijital güvenlik puanlarında artma olduğu ancak dijital okuryazarlık ve dijital iletişim puanları ile çocuk sayısı arasında ilişki görülmediği paylaşılmıştır.

Araştırma bulgularından farklı olarak ulaşılan bulgular ise şu şekildedir:

Çakır, vd., (2021) tarafından yapılan araştırma sonucunda da evde yaşayan çocuk sayısı ile dijital bağımlılık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Günaydın, (2021) çalışmasında, çocukların internet bağımlılık düzeylerinin sahip olunan çocuk sayısına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşıldığı paylaşılmıştır.

Oğuz ve Kutluca (2020) çalışmalarında, anne ve babaların sahip oldukları çocuk sayılarının çocukların teknolojiyi kullanma konusundaki görüşlerine etki etmediği sonucu paylaşılmıştır.

- **Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi İle Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki**

Bu çalışma; ebeveynin sosyal medyada geçirdiği zaman ile dijital ebeveynlik farkındalık düzeyinde ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada ebeveynlerin günlük sosyal medya kullanım süresine göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutu olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada ebeveynlerin sosyal medya kullanım süresi arttıkça olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanlarının da arttığı belirlenmiştir. Uzun süre akıllı telefon kullanmak, sosyal medyada fazla zaman geçirmek, telefondan ayrılamamak, çocuğun da içinde bulunduğu ortamlarda gerçekleşmektedir. Bu durumu alışkanlık haline getiren hatta bağımlılık geliştiren ebeveynlerin çocuklarıyla zaman geçirmek yerine telefonları ile meşgul oldukları görülmektedir. Ebeveyni telefonu ile meşgul iken çocuk da farklı bir dijital araç ile ilgilenmektedir. Bu durum ebeveynin çocuğun dijital ortamda

geçirdiği zamanı ve kullanım şeklini denetleyemez olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Ayrıca bu bulgular neticesinde çocukların ebeveynlerinin davranışlarını gözlem yoluyla öğrendikleri ve ebeveynlerini birincil olarak rol model aldıkları söylenebilir. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramında da belirtildiği üzere çocuklar birçok davranışı gözlemleyerek öğrenirler (Bayrakçı, 2007).

Alanyazın incelendiğinde tarafımızca ulaşılan araştırma sonucunu destekler nitelikte sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Yazıcı ve Özcan (2021), tarafından yapılan çalışmada; çocukların telefonla ilgilenen ebeveynleri ile iletişime geçmek istediklerinde, ebeveynlerin reddetme davranışları sergilediği, sonrasında da telefonla ilgilenen çocuklarıyla iletişime geçmek isteyen ebeveynlerin de aynı reddetme davranışlarının çocukları tarafından sergilendiği belirtilmiştir.

Durmuş ve Kaya, (2008), çocukların dijital araç kullanımları ile ebeveynlerin dijital araç kullanımları arasında ilişki bulunduğunu ve dijital araçları yoğun kullanan ebeveynlerin çocuklarının da dijital araçları yoğun bir şekilde kullandığını belirtmektedir.

Chemmed, vd., (2022) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin internete bağlı olması ergenlerde de internet bağımlılığı olasılığını arttırdığı ifade edilmektedir.

Hu, vd., (2018), çalışmalarında Çinli ebeveynlerin medyada geçirdikleri süre çocukların ekranda geçirdikleri süre arasında pozitif bir ilişki olduğu, ebeveynler ne kadar çok tv ve diğer medya araçlarını kullanırsa çocukların da o kadar bu araçlarla ilişkili olduğu sonucu paylaşılmıştır.

Konok, vd., (2020) çalışmalarında, Macar ailelerde mobil cihaz kullanımı ve dijital ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiş, ebeveynlerin davranışlarının, inanç ve tutumlarının, rol modellemelerinin çocukların dijital cihazları kullanım durumunu etkileyebileceğini ifade etmektedirler.

Toran, vd., (2016) yapmış oldukları nitel çalışmada ebeveynlerin; *“çocukların oyun bağımlılığı sebeplerinden biri bizi örnek almalarıdır”* şeklinde görüşler bildirdiklerini belirtmektedir. Diğer bağımlıklarda olduğu gibi anne ve babanın dijital mecralarda uzun süre vakit geçirmeleri çocuklarda problemlili kullanım riskini arttırmaktadır.

Türkel, (2021) çalışmasında; sosyal medya kullanım süresi arttıkça sanal tolerans, sanal iletişim ve toplam sosyal medya bağımlılığının arttığı ifade edilmektedir.

Duman, (2019) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre; sosyal medyada geçirilen süre arttıkça, sosyal medya bağımlılığının da arttığı ifade edilmektedir.

Yaylacı, (2019) çalışmasında, ebeveynlerin internet kullanım düzeyleri ile çocukların internet kullanım düzeyleri arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki olduğu, annelerin online oldukları sürelerin çocuklar açısından boş zaman ve serbestlik yarattığı, bu noktada çocuklar teknolojinin kontrolsüz kullanımında annelerini model almakta oldukları sonucu paylaşılmaktadır.

Alanyazında tarafımızca elde edilen çalışma bulgusundan farklı olarak Kanbul, vd., (2019), ebeveynlerin günlük internet kullanımının sosyal medya bağımlılığını etkilemediğini belirtmektedir.

- **Evde Bulunan Dijital Araçların (tablet, akıllı telefon, bilgisayar) Toplam Sayısı İle Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki**

Araştırmada, katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutu risklerden koruma alt boyut puanları ve olumsuz model olma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada 5 ve üstü teknolojik cihaza sahip ebeveynlerin 1 adet teknolojik cihaza sahip ebeveynlere göre dijital ihmal alt boyut ve olumsuz model olma puanları daha yüksek çıkmıştır. Bu bulgu evde teknolojik cihaz sayısının artma sebebinin çocuklara kişisel alınan tablet ve telefonlar olduğu ve çocukların bu araçları kişisel eşyaları olarak görmeleri, istedikleri zaman kullanılmasına izin verilmesi şeklinde ve teknolojik cihazların sayısının artması evdeki bu cihazların çeşitliliğini de arttırarak evde bulunan bir dijital araçtan diğerine geçme durumunun söz konusu olacağı şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye’de teknolojik araçları kullanım oranı son 20 yılda büyük bir hızla artmıştır. Kitle iletişim araçları anne babalar için bir eğitim ve disiplin görevi de görebilmektedir. Çocukların öğrenmeleri açısından en önemli aracın oyun olması beklenmektedir (Çalışandemir, 2016). Oyunun çocuk için önemi Frobel ve Pestalozzi tarafından da ifade edilmektedir (Seven, 2016). Günümüzde teknolojik araçlara ulaşımının kolaylaşması ve teknolojik araçları kullanım sürelerinin artması ile

çocukların akranları ile yüz yüze iletişim kurarak oynadıkları oyunların yerini teknolojik cihazlar ile bireysel oyunlar almıştır (Rosen, vd., 2014). Çocuklara yönelik olan bazı mobil teknolojik cihazlar Buckleitner, (2009) tarafından; cep telefonu, oyun konsolu, tablet bilgisayarlar, taşınabilir bilgisayarlar, elektronik yardımcı öğrenme araçları, akıllı oyuncaklar, taşınabilir medya araçları, dijital fotoğraf makineleri, elektronik kitap okuyucuları şeklinde listelenmektedir. Bu cihazların evdeki sayısının artması evde bulunan teknolojik cihazların çeşitliliğini arttırmakta, çocukların bu cihazlara kolay ulaşımını sağlamakta ve kullanım sürelerinin kontrolünü zorlaştırmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde; İngiltere’de yapılan bir araştırmada 2013 yılında evlerin ortalama %50’sinde bir tablet bilgisayar var olduğu ve evdeki çocukların sırayla bu tabletleri kullandıkları ifade edilmektedir (Akt. Ogelman, vd., 2020). Almanya’da yapılan bir araştırma bulgularına göre ise çocuklu evlerde tablet bilgisayar, taşınabilir bilgisayar ve akıllı telefon bulunma olasılığının daha fazla olduğu sonucu paylaşılmıştır. Aynı araştırma verileri neticesinde 3-8 yaş aralığındaki çocukların %1’inin tablet bilgisayar, %5’inin taşınabilir bilgisayar, % 15’inin akıllı telefon, %22’sinin ise kendine ait televizyonu bulunduğu ifade edilmektedir (Orde ve Durner, 2016). İspanya’da ulusal düzeyde 0-8 yaş aralığındaki çocukların teknoloji kullanımı ile ilgili kapsamlı bir rapor bulunmaktadır. Bu rapor bulguları arasında, evlerde çok sayıda teknolojik araç bulunduğu ve bu teknolojik varlığın aile yapısından, gelir düzeyinden, bulunulan konumdan bağımsız olduğu yer almaktadır (Ogelman, vd., 2020).

Türkiye’de alanda evde bulunan dijital araçların toplam sayısı ile dijital ebeveynlik arasındaki ilişki bağlamında bir çalışma sonucuna ulaşamamıştır.

- **Teknolojik Araç (tablet, telefon, bilgisayar) Kullanım Yeterliliği İle Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki**

Teknolojinin günlük yaşamın bir parçası olmasıyla, teknolojinin içine doğan ve bununla büyüyen çocukların teknolojik araçların faydalardan yararlanma ve zararlarından uzak kalma durumu son yıllarda önem kazanan konular dahilindedir. Bu noktada aile kurumu teknolojiyi etkili ve verimli kullanmada önemli bir role sahip bulunmaktadır (Oğuz ve Kutluca, 2020). Ebeveynler içinde bulundukları çağın gereksinimleri doğrultusunda kendilerini geliştirmek mecburiyetindedirler (Akbaş ve

Dursun, 2020). Ebeveynler çocuklarına rehberlik etmek için kendi yeterliliklerinin farkında olmalı ve nitelikli dijital yeterlilik kazanmak için çaba göstermelidir. Çocukla daha çok ilgilenen ve vakit geçiren anneler başta olmak üzere yetkin ebeveynler, çocuklara daha iyi kontrol ve rehberlik sağlayabilirler (Akt. Rahayu ve Haningsih, 2021).

Avrupa referans çerçevesi dahilinde bulunan anahtar yetkinliklerden olan dijital yetkinlik; öğrenme, çalışma ve topluma katılım için dijital teknolojileri sorumlu, eleştirel ve güvenli kullanmayı ve bu teknolojilerle yakından ilgilenmeyi kapsamaktadır. Dijital yetkinlik; bilgi ve veri okuryazarlığı, işbirliği ve iletişim, medya okuryazarlığı, güvenlik, dijital içerik oluşturma, fikri mülkiyet ile ilgili sorular, eleştirel düşünme ve problem çözme içerirmektedir (Özbek, vd.,2022). Dijital yeterlilikler, çevrimiçi öğrenme fırsatlarının artması ile son dönemde ön plana çıkan kavramlar arasında yerini almakla beraber, eğitim, politika ve bilim uzmanları tarafından da belirlenen en önemli becerilerdendir (Davis, vd., 2011).

Teknoloji alanında yeniliklere açık olma, dijital yerli olarak kabul edilen çocukları teknolojinin faydalı kullanımı ve risklerden koruma açısından ebeveynlerin bilişim teknolojilerini kullanma düzeylerini arttırmakta ve ebeveynlerin çocuklarına karşı bu alanda özgüvenli davranmalarını sağlamaktadır. Teknolojinin fırsatlarından faydalanamayacak şekilde olan kısıtlamalar çocuğu akademik ve psikolojik olarak da etkiler duruma gelebilmektedir. Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilkokuldan itibaren BİLSEM (Bilim ve Sanat Eğitim Merkezi) giriş sınavları yapılmakta ve bu sınavın aşamalarından birinde tablet aracılığı ile sorular sorulmaktadır. Tablet kullanma yeterliliği düşük olan çocuk, yetenekli olsa dahi bu sınavda başarılı olma ihtimali düşük olabilir (Manap ve Durmuş, 2020). Bu bağlamda çocukların dijital mecralarda desteklenmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır. Çevrimiçi ortamlarda çocukların desteklenmesinde en büyük pay ailelere, ebeveynlere düşmektedir (Uslu ve Yıldız Durak, 2022). Ebeveynlerin bu sorumluluğu yerine getirmeleri doğrultusunda “*dijital ebeveynlik*” kavramı ortaya çıkmıştır (Lim, 2016). “*Dijital yeterlilik*” ise, bireylerin vatandaşlık özelliklerini sergileyebilme, çevrimiçi ortamları etkin kullanabilme olarak tanımlanabilmektedir (Mossberger, vd., 2008).

Pekyürek, (2022)’e göre ebeveynlerin dijital yeterlilikleri, tutumları ve arabulucukları birbiri ile ilişkidir ve ebeveynler çocuklarına yardımcı olabilmek,

dijital dünyanın risklerinden koruyabilmek için ebeveyn arabuluculuklarını geliştirmelidir. Bunu yapabilmeleri kendilerinin dijital ebeveynlik yeterliliklerini arttırmak ile mümkündür.

Bu araştırmada teknoloji (tablet, telefon, bilgisayar) kullanım yeterliliği ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında;; katılımcıların teknolojik araç kullanma yeterliliğine göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutu risklerden koruma alt boyut toplam puanları ve olumsuz model olma alt boyut puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada çok iyi düzeyde teknolojik araç kullanan ebeveynlerin zayıf teknolojik araç kullanan ebeveynlere göre risklerden koruma ve olumsuz model olma alt boyut puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

- **Aile Gelir Durumu İle Ebeveynlerin Dijital Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki**

Araştırmada katılımcıların gelir durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenememiştir ($P>.05$).

Aydoğdu ve Dilekmen, (2016) çalışmalarında, bu araştırma bulgularını destekler sonuçlar paylaşmış ve ailenin sosyo-ekonomik durumuna göre ebeveyn tutumlarının değişmediği sonucuna varıldığı, gelir durumu ile ebeveyn tutumları arasında ilişki tespit edilmediği ifade edilmiştir.

Johnson, vd., ailelerin gelir düzeyi ile çocukların problemleri medya kullanımı arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmiştir.

Alanyazında tarafımızca yapılan çalışma bulgusundan farklı olarak ulaşılan sonuçlar da mevcut bulunmaktadır. Bu çalışma bulguları ise şu şekildedir:

Yaman, (2018) çalışma sonucunda; ebeveynlerin sosyoekonomik düzeylerinin dijital ebeveynlik öz yeterlilik algılarıyla pozitif yönlü bir ilişki olduğunu belirtmektedir.

Livingstone, vd., (2018) sosyo- ekonomik düzeyi düşük olan evlerde yaşayan çocukların ekranda kalma sürelerinin önemsenmediği belirtilmektedir. Bu durum düşük gelirli ailelerin dijital risklerden habersiz olduğu ya da önemsemedikleri

şeklinde yorumlanabilir ve bu ailelerin dijital ebeveynlik yeterliliklerin de düşük olduğu söylenebilir (Akt.Yaman, 2018: 91-92).

Günaydın, (2021) çalışmasında, katılımcıların ebeveynlikte bilinçli farkındalık düzeylerinin ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaştığını ifade etmektedir.

McCaffrey, vd., (2017) tarafından yapılan çalışmada, farklı hane geliri olan ebeveynler arasında çocuklarla anda kalma arasında önemli farklılıklar tespit edildiği belirtilmektedir.

Türkel, (2021) tarafından yapılan çalışma bulguları neticesinde; alt ve orta gelir durumuna sahip ebeveynlerin yüksek gelir düzeyine sahip ebeveynlere göre çocuklarının dijital medya risklerinden etkilenebileceği hususunda daha fazla endişe duydukları ifade edilmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Çalışma bulguları neticesinde ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik özellikleri incelendiğinde, araştırmaya gönüllü olarak katılan bireylerin % 70,4'ü kadın, % 57,4'ü çalışan, % 38,8'i lise-önlisans mezunu, % 50,3'ü 31-40 yaş aralığında, % 27,8'inde evde bulunan teknolojik araç sayısı 3, % 42,3'ünün teknolojiyi kullanma yeterliliği orta düzeyde, % 52,6'sının çocuk sayısının 2, %50,0'ının gelir düzeyinin orta düzeyde olduğu ve % 43,9'u günlük 1-2 saatini sosyal medyada geçirdiği tespit edilmiştir.

Araştırmada katılımcıların cinsiyete göre dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerine bakıldığında; ölçek alt boyutları içerisinde olumsuz model olma, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenirken ($P<.05$), dijital ihmal alt boyut toplam puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($P>.05$). Araştırmada erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre olumsuz model olma alt boyut puanı daha yüksek, kadın katılımcıların ise verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanlarının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Özetle annelerin çocuklarının teknolojiyi verimli kullanmalarını sağlayıp, risklerden korumaya çalıştıkları; babaların ise teknoloji kullanımında çocuklarına olumsuz model oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların çalışma durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları içerisinde olumsuz model olma ve risklerden koruma, dijital ihmal ve verimli kullanım alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada çalışan ebeveynlerin çalışmayanlara göre olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanı daha yüksek, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanı ise daha düşük olduğu belirlenmiş, bu bulgu neticesinde çalışan ebeveynlerin çalışmayan ebeveynlere göre dijital farkındalık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların yaş grubuna göre dijital farkındalık düzeylerine bakıldığında; dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği risklerden koruma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<0.05$). Araştırmada 21-30

yaş aralığındaki ebeveynlerin 41 ve üstü yaş katılımcılara göre risklerden koruma alt boyut puanı daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların eğitim durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları içerisinde olumsuz model olma, dijital ihmal, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada lisans ve üstü eğitim durumuna sahip ebeveynlerin ilkökul ve ortaokul eğitim durumuna sahip ebeveynlere göre olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanı daha yüksek, ortaokul eğitim durumuna sahip ebeveynlerin ise ilkökul ile lisans ve üstü ebeveynlere göre verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyut puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların çocuk sayısına göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutları olan; olumsuz model olma, dijital ihmal, verimli kullanım toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmemiştir ($P>.05$). Risklerden koruma alt boyutunda ise fark olduğu belirlenmiştir ($P<.05$). 4 çocuğu olan ebeveynlerin risklerden koruma alt boyut puanları 1-3 çocuğu olan ebeveynlere göre daha düşük çıkmıştır.

Katılımcıların günlük sosyal medya kullanım süresine göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyutu olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada ebeveynlerin sosyal medya kullanım süresi arttıkça olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanlarının da arttığı görülmektedir.

Katılımcıların evde bulunan teknolojik araçların toplam sayısına göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği risklerden koruma ve olumsuz model olma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada 5 ve üstü teknolojik cihaza sahip ebeveynlerin 1 adet teknolojik cihaza sahip ebeveynlere göre dijital ihmal ve olumsuz model olma alt boyut puanları daha yüksek çıkmıştır.

Katılımcıların teknolojik araç kullanma yeterliğine göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği risklerden koruma ve olumsuz model olma alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($P<.05$). Araştırmada çok iyi düzeyde teknolojik araç kullanan ebeveynlerin zayıf düzeyde

teknolojik araç kullanan ebeveynlere göre risklerden koruma ve olumsuz model olma alt boyut puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların gelir durumuna göre dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık belirlenmemiştir ($P>.05$).

5.2. Öneriler

5.2.1. Ebeveynlere Öneriler

Evde bulunan teknolojik araçların sayısı arttıkça dijital kullanım da artmaktadır. Erken yaşlarda çocuklara telefon, tablet, bilgisayar vb. alınmayarak dijital araç çeşitliliği önlenabilir.

Ebeveynler, çocukların boş zamanlarını evde bilgisayar, tablet veya televizyon ile değil; açık alanda ve doğada geçirmelerine rehberlik edebilir.

Ebeveynler, çocuklarının bulunduğu ortamda teknolojik araç gereçlerin kullanımını sınırlandırarak çocuklarına olumlu rol model olabilir.

Çocuk gelişiminin temeli olan 0-3 yaş dönemde çocuklar ekrana maruz bırakılmayarak, bu dönemde ekranın olumsuz etkileri önlenabilir.

5.2.2. Araştırmacılara Öneriler

Araştırma sonucunda katılımcıların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyinin ebeveynlik rolüne, çalışma durumuna ve eğitim durumuna göre farklılaştığı ulaşılan sonuçlar arasında yer almaktadır.

Anne ve babalarda dijital farkındalık düzeyindeki farklılığın sebebine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Çalışan ebeveynler ile çalışmayan ebeveynler arasında tespit edilen dijital farkındalık düzeyindeki farklılığın sebebine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin, diğer eğitim düzeyine sahip ebeveynlere oranla dijital ebeveynlik farkındalık düzeyinin düşük olmasının sebeplerine ve dijital farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Aglipay, M., Vanderloo, L. M., Tombeau, K., Maguire, J. L., & Birken, C. S. (2020). The Digital Media Environment and Cardiovascular Risk in Children. *Canadian Journal of Cardiology* , 1440-1447.
- Ahmadi K. (2014). Internet addiction among Iranian adolescents: A Nationwide Study. *Acta Medica Iranica*, 467-472
- Akbaş, Ö. Z., & Dursun, C. (2020). *Teknolojinin Aileye Etkisi: Değişen Ailenin Dijital Ebeveyn ve Çocukları. "Küresel Dönüşümler ve Farklılaşmalar Kongresi 2-Dijitalleşme ve Dijital Toplumun Geleceği" Kongresi*. Antalya.
- Akdağ, H., & Şiraz, F. (2021). Dijital Vatandaşlığa Dönüşüm (Türkiye Özelinde): Literatür Taraması. *Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* , 77-97.
- Akduman, G., & Hatipoğlu, Z. (2021). Kim Bu Z Kuşağı? *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries*, 5(9), 203 - 226.
- Akkaya, S., Tan, Z., Kapıdere, M., & Şahin, S. (2021). Investigation of the Relationship between Parents' Awareness of Digital Parenting and the Effects of Digital Games on Their Children. *Inonu University Journal of the Faculty of Education* , 889-917.
- Alan, A. K., Kabadayı, E. T., & Erişke, T. (2018). İletişimin yeni yüzü: dijital pazarlama ve sosyal medya pazarlaması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 493-504.
- Anderson, M., Smith, A., & Page, D. (2016). Parents, teens and digital monitoring. Pew Internet & American Life Project.
- Alordiah, C. O., Osagiede, M. A., Omumu, F. C., Okokoyo, I. E., Emiko-Agbajor, H. T., Chenube, O., et al. (2023). Awareness, knowledge, and utilisation of online digital tools for literature review in educational research. *Heliyon Volume 9, Issue 1* , 12669.
- Arabacı, İ. B., & Bolat, M. (2013). Dijital Yerliler, Dijital Göçmenler ve Sınıf Yönetimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 11-20.
- Aral N, & Doğan Keskin A. (2018). Ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş döneminde teknolojik alet kullanımının incelenmesi. *Addicta: The Turkish J on Add*, 5(2):317-348.
- Aral, N. (2022). *Dijital Dünyada Çocuk Olmak*. TRT Akademi, 7 (16), 1135-1153.
- Arıcı Doğan, D., & Döğler, S. S. (2023). Annelerin dijital ebeveynlik tutumları ile aile-çocuk internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research* , 1-14.
- Arslan A, (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Sivas ili örneği. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 63-80.
- Arslan, S. (2022). *Dijital Ebeveynlik Farkındalığı ve Çocuklarda Problemler Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi / Examination of the relationship between digital parenting awareness and problematic media use of children*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı , Psikoloji Bilim Dalı.
- Ayas, T., & Horzum, M.B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Aydın, A. (2015). Dijital Vatandaşlık . *Türk Kütüphaneciliği* , 29 (1) , 142-146 .
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 569-585.

- Baker, S., Sanders, M. R., & Morawska, A. (2017). Who uses online parenting support? A cross-sectional survey exploring Australian parents' Internet use for parenting. *Journal of Child and Family Studies*, 26(3), 916-927.
- Blanchard, J., & Moore, T. (2010). *The digital world of young children: Impact on emergent literacy*. London, UK: Pearson Foundation.
- Barr, R., Lauricella, A., Zack, E. & Calvert, S. L. (2010). Infant and early childhood exposure to adult-directed and child-directed television programming: Relations with cognitive skills at age four. *Merrill-Palmer Quarterly*, 56(1) 21-48.
- Baudillard, Jean. (2014). "*Simülakr ve Simülasyon*" 7. Basım (Çev. Oğuz Adanır). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, 1-103.
- Bayrak, T. (2017). Sosyal medyada Dijital Etik:Twitter'da Şiddet İçerikli İletilerin İncelenmesi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 1(1), 32-46.
- Bayrakçı, M. (2007). "Sosyal Öğrenme Kuramı Ve Eğitimde Uygulanması".*Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14:198-210.
- Beck, U. (2011). *Risk toplumu - Başka bir modernliğe doğru*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Beyazıt, U., & Bütün Ayhan, A. (2019). The Relationship between Digital Game Addiction and Being Neglected by Parents in Adolescence. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* , 86.
- Bilgiç, H. G., Duman, D., & Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital Yerlilerin Özellikleri ve Çevrim içi Ortamların Tasarlanmasındaki Etkileri. *Akademik Bilişim* , 1-6.
- Biricik, Z. (2021). Çocukların Oynadığı Dijital Oyunlara İlişkin Dijital Ebeveynlerinin Farkındalıkları Üzerine Bir İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi* , 575-597.
- Bostancı, S., & Çakır, R. (2022). Erken Çocukluk Çağında Çocuğu Olan Ebeveynlerin, Çocuklarına Medya Kullandırmadaki Aracılıkları ve Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarının İncelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*, 2(7), 86-116.
- Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Kaban, A. L., Taşçı, G., & Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 35-63.
- Buckleitner, W. (2009). *Pocket Rocket: The Past, and Future of Children's Portable Computing*, Allison Druin (Ed.), *Mobile Technology for Children Designing for Interaction and Learning*. USA: Morgan Kaufmann.
- Business Wire. (2012). *Time Inc. Study Reveals That "Digital Natives" Switch Between Devices And Platforms Every Two Minutes, Use Media To Regulate Their Mood*. Erişim adresi:<http://www.businesswire.com/news/home/20120409005536/en/Time-Study-Reveals-%E2%80%9CDigital-Natives%E2%80%9D-Switch-Devices#.VTIHviHtmkp>. Erişim Tarihi: 1 Nisan 2023
- Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A.
- Cao, S., & Li, H. (2023). A Scoping Review of Digital Well-Being in Early Childhood: Definitions, Measurements, Contributors, and Interventions. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 20,3510.
- Cadoret, G., Bigras, N., Lemay, L., Lehrer, J., & Lemire, J. (2018). Relationship between screentime and motor proficiency in children: A longitudinal study. *Early Child Development and Care*, 188(2),231-239.

- Chandra, M., Jalaludin, B., Woolfenden, S., Descallar, J., Nicholls, L., Dissanayake, C., Williams, K., Murphy, E., Walter, A., Eastwood, J., & Eapen, V. (2016). Screen time of infants in Sydney, Australia: A birth cohort study. *BMJ Open*, 6(10), e012342.
- Chang, F.-C., Chiu, C.-H., Chen, P.-H., Çan, J.-T., Miao, N.-F.,..., Chuang, H.-Y.(2019). Tayvan'da Çocukların Mobil Cihaz Kullanımı, Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Ebeveyn Arabuluculuğu. *Elsevier Ltd. İnsan Davranışında Bilgisayarlar*, 93, 25-32.
- Chemnad K, Alshakhsi S, Al-Harashsheh S, Abdelmoneium AO, Al-Khalaf MS, Baghdady A,& Ali R, 2022. Is it contagious? Does parents' internet addiction impact their adolescents' Internet addiction? *Social Science Computer Review*.
- Correa, T. (2014). Bottom-up technology transmission within families: exploring how youths influence their parents' digital media use with dyadic data. *Journal of communication. Journal of Communication*, 64(1), 103-124.
- Coşkunalp, S. (2022). *Dijital Ebeveynlik Öz Yeterliği İle Çocuklarda Problemlili Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi / Examination of the relationship between digital parents self-efficiency and children's problem media USE*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi ,Sağlık Bilimleri Enstitüsü ,Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı.
- Çalışandemir, F. (2016). *Oyunun önemi*. H. Gülay Ogelman (Ed.). *Yaşamın ilk yıllarında oyun: Oyuna çok yönlü bakış*.2. Baskı. (ss. 17-33). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çakır M, Kocagöz E, & Karakuş FN, 2021. Çocuklarda dijital bağımlılık: ebeveynlerle nicel bir araştırma. *Online International Conference on Empirical Economics and Social Sciences* (s. 71- 93)
- Çeçen, A. F., Çokluk, N., Bostancı, M., & Atmaca, S. (2023). Aile Kurumuna Dijital Bir Yaklaşım: Dijital Aile Sözleşmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22(1), 66-84.
- Çelen, F. K., Çelik, A., & Sefe, S. S. (2011). *Çocukların İnternet Kullanımları ve Onları Bekleyen Çevrim-İçi Riskler*. Akademik Bilişim'11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri (s. 646). Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Çelik, E., Özer, Y., & Özcan, S. (2021). Screen time of preschool children in relation to their parents screen usage habits and family functions. *Cukurova Medical Journal*, 46(1), 343–351.
- Çevik, G. B., & Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağıllığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 19(3), 225-240.
- Çubukcu, A., & Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.
- Davis, A., Fidler, D., & Gorbis, M. (2011). Future work skills 2020. *Institute for the Future for University of Phoenix Research Institute*.
- Deba Keya, F., Mostafizur Rahman, M., Nur, M. T., & Pasa, M. K. (2020). Parenting and child's (five years to eighteen years) digital game addiction: A qualitative study in North-Western part of Bangladesh. *Computers in Human Behavior Reports*, 100031 .
- Demirel, M., Yörük, M., & Özkan, O. (2013). Çocuklar için güvenli internet: güvenli internet hizmeti ve ebeveyn görüşleri üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 54-68.

- Dijital Age*. (2017). *Anne-babalar için dijital doğanları hayata hazırlama kılavuzu*. Erişim adresi: <https://digitalage.com.tr/anne-babalar-icin-dijital-doganlari-hayata-hazirlama-kilavuzu/>. Erişim tarihi: 01 Nisan 2023.
- Doğan, M. A. (2022). *Dijital Ebeveynliğin Demografik Özellikler, Beş Faktör Kişilik Kuramı ve Bilişsel Esneklik Açısından İncelenmesi / Investigation of digital parenting in terms of demographic characteristics, big five personality theory and cognitive flexibility*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.
- Dönmez, O., Yaman, F., Odabaşı, H. F., & Kabakçı, I. Y. (2013). Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 883-896.
- Dulkadir Yaman, N. (2019). *Çocukların bakış açısıyla internet kullanımlarına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun incelenmesi*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Duman, Ö. D. (2019). *Sosyal medya bağımlılığı: Erzurum ili üzerine bir inceleme*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Elitaş, S. K. (2020). Sosyal Medyanın Toplumsal Dönüştürücülüğü: Sosyal Medya Kullanan Ergenlerin Aile İçi İletişim Süreçlerine Katılım Düzeyleri Üzerine Nicel Bir Araştırma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2616–2632.
- Eren, Z. (2019). Toplum 5.0 ve Dijital Dünyada Toplumsal Dönüşüm ve Eğitim 5.0. *Dijital Dönüşüm ve İnovasyon: 4. Uluslararası Yeni Medya Konferansı*, (s. 169-206). İstanbul.
- Ferhat, S. (2016). Dijital dünyanın gerçekliği, gerçek dünyanın sanallığı bir d.ijital medya ürünü olarak sanal gerçeklik. *Trt Akademi*, 1(2), 724-746.
- Fidan, A., Güneş, H., & Karakuş Yılmaz, T. (2021). Ebeveynlerin Çocuklarının Dijital Oyun Oynamasına Yönelik Dijital Ebeveynlik Davranışlarının İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 833-857.
- Fraenkel, J. R. (2012). *How to Design and Evaluate Research in Education* (7th Ed.). New York: McGraw-Hill.
- Goodwin, K. (2018). *Dijital dünyada çocuk büyümek: Teknolojiyi doğru kullanmanın yolları*. Aganta Kitap.
- Gökallı, E., & Özer, A. (2019). Baba 2.0: Dijital Dönüşüm ile Değişen Baba Rolü Üzerine Bir Araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (48), 389-403.
- Griffiths, M. (1995). Technological addictions. *Clinical Psychology Forum*, 71, 14–19.
- Gunuc, S., & Dogan, A. (2013). The relationships between Turkish adolescents' Internet addiction, their perceived social support and family activities. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2197–2207.
- Güler, H., Şahinkaya, Y., & Şahinkaya, H. (2017). İnternet ve mobil teknolojilerin yaygınlaşması: Fırsatlar ve sınırlılıklar. *Kilis Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 186-207.
- Gülmüş, İ. (2020). *İlkokul öğrenci ebeveynlerinin medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Günaydın, E. (2021). *12-17 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Ebeveynlikte Bilinçli Farkındalık Düzeyi ve Dijital Ebeveynlik Tutumu ile Çocuklarında İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı.
- Gür, D., & Kılıç Türel, Y. (2022). Parenting in the digital age: Attitudes, controls and limitations regarding children's use of ICT. *Computers & Education*, 104504.

- Hammer, M., Scheiter, K., & Stürmer, K. (2021). New technology, new role of parents: How parents' beliefs and behavior affect students' digital media self-efficacy. *Computers in Human Behavior*, 116/106642.
- Hasebirink, U., Livingstone, S., Haddon, L., & Ólafsson, K. (2009). Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online. *London School of Economics and Political Science*, 7.
- Hesketh, K. D., Crawford, D. A., Abbott, G., Campbell, K. J., & Salmon, J. (2015). Prevalence and stability of active play, restricted movement and television viewing in infants. *Early Child Development and Care*, 185(6), 883–894.
- Hidaayah, N., Yunitasari, E., Kusnanto, K., Nihayati, H. E., Santy, W. H., Putri, R. A., et al. (2022). Parenting in the Prevention of Internet Gaming Addiction. *Scientific Foundation SPIROSKI, Skopje, Republic of Macedonia*, 731-738.
- Hu BY, Johnson GK, & Wu H. (2018). Screen time relationship of Chinese parents and their children. *Child Youth Serv Rev.*, 94: 659-69.
- Hurwitz, L. B., & Schmitt, K. L. (2020). Can children benefit from early internet exposure? Short- and long-term links between internet use, digital skill, and academic performance. *Computers & Education Volume 146*, 103750.
- Ifanov, Priscilla, J., Salim, S., Syahputra, M. E., & Suri, P. A. (2023). A Systematic Literature Review on Implementation of Virtual Reality for Learning. *Procedia Computer Science*, 260-265.
- Isman, A., & Gungoren, O. C. (2014). Digital Citizenship. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 73-77.
- İdris, M. (2017). Çocukluğun Dijitalleşmesi Çocuğun Dijital Zehirlenmesi. *TRT Akademi*, 2(4), 598-602.
- İkiz, E., Asıcı, E., Kaya, Z., & Sakarya, Ö. (2015). Problemlı internet kullanımının ailesel değişkenler açısından incelenmesi. *Güncel Psikiyatri ve Psikonörofarmakoloji Dergisi*, 5(2), 7-15.
- Internet World Stats. Usage and population Statistic*(2022).Erişim Adresi: <https://www.internetworldstats.com/stats4.htm#europe>. Erişim tarihi:12 Şubat 2022
- Johnson B.D., Berdahl, L.D., Horne, M., Richter, E.A. & Walters M. (2014). "A Parenting Competency Model", *Parenting: Science and Practice*. 14(2):92-120.
- Jorgenson, Alicia Grattan; Hsiao, Ray Chih-Jui; Yen, Cheng-Fang (2016). Internet Addiction and Other Behavioral Addictions. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America* 25:ss. 509-520.
- Kabakçı Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 883-896.
- Kaleci, D., Tepe, T., & Tüzün, H. (2017). Üç Boyutlu Sanal Gerçeklik Ortamlarındaki Deneyimlere İlişkin Kullanıcı Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 670-689.
- Kanbul, S, Kallagov, T, E, Rubanik, V, E, Khairullina, E, R, & Ribakova, L, A. (2019). Determination of Mobile Addiction and Social Media Addiction Level of Parents and Their Attitudes Towards Usage of Technology. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 14(22), 175-191.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business horizons*, 53(1), 59-68.
- Kaplan, K., & Ertürk, E. (2012). Dijital Çağ ve Bireyin İdeolojik Aygıtları. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 2(4), 7-12.

- Karabulut, B. (2015). Bilgi toplumu çağında dijital yerliler, göçmenler ve melezler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 11-23.
- Karaduman, S. (2019). Yeni medya okuryazarlığı: Yeni beceriler/olanaklar/riskler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 683-700.
- Karahisar, T. (2014). İnternette Çocukları Bekleyen Riskler ve Meyya Okuryazarlığı. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication* , 82-95.
- Karakuş, İ. (2022). Öğretmen adaylarının profillerine "dijital" bir bakış: Dijital farkındalık, yeterlik ve akıcılık. Doktora tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı / Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı.
- Karaman, H., & Ayhan, H. (2021). Çocuğa Yönelik Teknolojik İhmal ve İstismar. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying* , 43-59.
- Karaoğlu, G. (2022). *Dijital Gözetim: Panoptik Gözetimden Gözetim Kapitalizmine. Z. Biricik (Dü.) içinde, Dijital Çağ, Değişen Paradigmalar Yeni Fırsatlar ve Riskler*(s. 62). İstanbul: Efe Akademik Yayıncılık.
- Karataş, Y. C. (2021). Dijital Etik ve Dijital Çağda "İnsan Doğası". *TRT Akademi*, 6(12), 570-579.
- Kaşıkcı DN, Çağıltay K, Karakuş T, Kurşun E,& Ogan C. (2014). Türkiye ve Avrupa’ daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*. 39(171):1300-1337.
- Kay, M. A. (2022). *Erken Çocuklukta Dijital Oyun Bağımlılığının Yordayıcıları Olarak; Dijital Ebeveynlik, Aile İçi İlişkiler ve Sosyal Yeterlilik / As predictives of digital play addiction in EARLY childhood; digital parenting, family relations and social competence*.Doktora tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı.
- Kaya, İ. (2017). Anne babaların çocuklarının bilgi/iletişim teknolojileri (BİT) kullanımına yönelik tutumları ile çocukların bu teknolojileri kullanım alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Journal of Turkish Studies*, 12(23), 173–186.
- Kaya, İ., Mutlu Bayraktar, D., & Yılmaz, Ö. (2018). Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (46), 149-173.
- Kaya, İ., & Mutlu-Bayraktar, D. (2021). Türkiye’de Yapılan Dijital Ebeveynlik Araştırmalarına Yönelik Bir İçerik Analizi Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 1046-1082.
- Kayabaşı, Y. (2005). Sanal Gerçeklik ve Eğitim Amaçlı Kullanılması. *The Turkish Online Journal of Educational Technology* ,1303-6521.
- Keleşoğlu, F., & Adam Karduz, F. F. (2020). Covid-19 Sürecinde Dijital Ebeveynlik ile Anne-Baba Stresi Arasında İlişkilerin İncelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying* , 70-102.
- Keser, A. (2001). Dijital Dünya Sorgulanıyor. *İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*,3(1) .
- Kim, W., Jeong, O.-R., Kim, C., & So, J. (2011, 5). The dark side of the Internet: Attacks, costs and responses. *Information Systems*, 675-705.
- Kılınç, U. (2021). Dijital Dünyada Sosyal Medya, Benlik Sunumu, Gözetim-Denetim ve Riskler Aarasındaki İlişkiler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(4), 1647-1669.

- Konaş, Z. Ş. (2021). *Dijital Hikâye Geliştirme Etkinliklerinin Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik ve Teknoloji Kullanım Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi / The examination of the effects of digital story development on digital parenting and technology usage attitudes*. Yüksek lisans tezi, Bartın: Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Bilim Dalı.
- Konok V, Bunford N, & Miklósi Á. (2020). Associations between child mobile use and digital parenting style in Hungarian families. *J Child Media*, 14(1): 91-109.
- Kopuz, T., Turgut, Y. E., & Aslan, S. A. (2022). Dijital Ebeveynlik Tutumu ile Çocukların Güvenli İnternet Kullanımları Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 123-153.
- Köksal, T. (2021). Dijital Dünya’da ‘Suretsiz Toplum’. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 1249-1259.
- Kucirkova, N., Messer, D., Sheehy, K. & Panadero, C. F. (2014). Children's engagement with educational iPad apps: Insights from a Spanish classroom. *Computers & Education*, 71, 175-184.
- Kurbanoglu, S. S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: Kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 723-747.
- Kurtoğlu Erden, M., & Uslupehlivan, E. (2021). Dijital Çağda Değişen Ebeveynlik Roller: Teknoloji Kullanımında Anne Babalar Rehber mi Engel mi Olmalı? *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* , 447 - 474.
- Kuzu-Jafari, K. (2021). *Erken çocukluk dönemindeki çocukların zeka düzeyleri ve sosyal becerileri ile ailelerin ebeveynlik ve dijital ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı.
- Lankshear, C., & Knobel, M. (Ed.). (2008). *Digital literacies: Concepts, policies and practices*, ss. 30. Peter Lang.
- Lauricella, A. R., Wartella, E., & Rideout, V. J. (2015). Young children’s screen time: The complex role of parent and child factors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 36, 11–17.
- Lim, S.S. (2016). Through the tablet glass: transcendent parenting in an era of mobile media and cloud computing. *Journal of Children and Media*, 10(1): 21-29.
- Linebarger, D. L., & Piotrowski, J. T. (2009). TV as storyteller: How exposure to television narratives impacts at-risk preschoolers’ story knowledge and narrative skills. *British Journal of Developmental Psychology*, 27(1), 47–69.
- Livingstone, S. (2009). Youthful experts? A critical appraisal of children’s emerging internet literacy. *The Oxford Handbook of Information and Communication Technologies*. Oxford University Press, 494-513.
- Livingstone, S., Blum-Ross, A., Pavlick, J. & Ólafsson, K. (2018). In the digital home, how do parents support their children and who supports them? (Survey report 1). *Parenting for a Digital Future*.
- Loewus, L. (2016). *What is digital literacy?(Dijital Okuryazarlık Nedir?)*
- LSE. “The London School of Economics and Political Science (LSE)” Erişim adresi: <https://blogs.lse.ac.uk/parenting4digitalfuture/>. Erişim tarihi: 27 Nisan 2023
- Lusted, C., & Joffe, B. (2018). Parent–child interactions around television and other on-screen content: Considering communication and social skills. *Australasian Journal of Early Childhood*, 43(2), 43–52.

- Manap, A. (2020). *Anne Babalarda Dijital Ebeveynlik Farkındalığının İncelenmesi*. Doktora tezi. Malatya: T.C. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.
- Manap, A., & Durmuş, E. (2020). Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 978-993.
- Manap, A., & Durmuş, E. (2021). Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Çeşitli Değişkenler, Aile içi Roller ve Çocukta İnternet Bağımlılığı Açısından İncelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim*, 12(1), 141-156.
- Mares, M. L. & Pan, Z. (2013). Effects of Sesame Street: A meta-analysis of children's learning in 15 countries. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34(3), 140-151. doi:10.1016/j.appdev.2013.01.001
- Mercan, N., & Einstein, A. (2010). Dijital Dünyada Zaman, Mekan, İnsan İlişkileri ve Yabancılaşma. *Erişim adresi: <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/Mn34D.pdf>*
- Mercimek, B., Yaman, N. D., Kelek, A., & Odabaşı, H. F. (2016). Dijital dünyanın yeni gerçeği: Troller. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 67-77.
- Mertala, P. (2019). Digital technologies in early childhood education—a frame analysis of preservice teachers' perceptions. *Early Child Development and Care*, 189(8), 1228-1241.
- McCaffrey, S., Reitman, D., & Black, R. (2017). Mindfulness in parenting questionnaire (MIPQ): development and validation of a measure of mindful parenting. *Mindfulness*, 8(1), 232–246.
- Modecki, K. L., Goldberg, R. E., Wisniewski, P., & Orben, A. (2022). What Is Digital Parenting? A Systematic Review of Past Measurement and Blueprint for the Future. *Perspectives on Psychological Science*, 1673–1691.
- Mossberger, K., Tolbert, C. J. & McNeal, R. (2008). Digital citizenship: The internet, society, and participation. *The MIT Press, London*, 217 pp.
- Mueller, M. B. (2019). *An Examination of the Impacts of Screen Time on Early Childhood Developmental Outcomes and the Role of Parental Engagement*. Yüksek lisans tezi, University of Calgary.
- Muslu, G. K., & Bolışık, B. (2009). Çocuk ve Gençlerde İnternet Kullanımı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 445-450.
- Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z., & Özdiñler, A. R. (2018). Dijital teknoloji kullanımının çocukların gelişimi ve sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 1-21.
- Nelissen, S., & Van den Bulck, J. (2018). When digital natives instruct digital immigrants: Active guidance of parental media use by children and conflict in the family. *Information, Communication & Society*, 21(3), 375-387.
- Nichols, S., & Selim, N. (2022). Digitally Mediated Parenting: A Review of the Literature. *Societies*, 60.
- Odabaşı, H. (2017). *Arşivlerde Dijital Fırsatlar ve Dijital Hizmetlerin Araştırma Süreçlerine Yansımaları: Bellek Kurumlarında Ortak Girişimler*. Uluslararası Osmanlı Coğrafyası Arşiv Kongresi 20-24 Kasım 2017 İstanbul.
- Ogelman, H. G., Erten Sarıkaya, H., Güngör, H., & Körükçü, Ö. (2020). Çocukların Gözünden Evdeki Teknolojik Araçlar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 175-201.

- Oğuz BN, & Kutluca AY, (2020). Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynlerin teknoloji kullanımına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 252-268.
- Okumuş, V., & Parlar, H. (2018). Çocukların sosyal medya kullanım amaçları ve ebeveyn tutumları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 357-368.
- Olgun, C. K. (2020). Dijital Kültürün Yükselişine Doğru Riskler ve Fırsatlar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 185-218.
- Orhan Özen, Sevil ve Karaman, & M. Kemal (2011). "Eğitimde Gerçekliğe Yeni Bir Bakış: Harmanlanmış ve Genişletilmiş Gerçeklik". *Uşak Üniversitesi, Bilgisayar ve öğretim teknolojileri bölümü, Uşak*.
- Özaydın, A., & Kumral, O. (2021). Dijital Yerlilerin Gözünden Dijital Okuryazarlık. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 362-377.
- Özbek, E., & Karaarslan, M. H. (2020). Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenlerin Bankacılık Mobil Uygulama Kullanma Motivasyonlarının Belirlenmesi. *BSAD Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, 44-59.
- Özbek, Ç., Ulubey, Ö., Adnan, M., & Kocatürk Kapucu, N. (2022). Yaşlılara Yönelik Dijital Yetkinlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *SDÜ Fen -Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 98-122.
- Özcan, A. (2021). Büyük veri: Fırsatlar ve tehditler. *TRT Akademi*, 6(11), 10-31.
- Özcan, N. (2021). Dijital Etik Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 89-105.
- Özdemir, O., Erbaş, D., & Yücesoy-Özkan, Ş. (2019). Özel Eğitimde Sanal Gerçeklik Uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 395-420.
- Öztürk, E., & Derin, G. (2022). *Dijital Ebeveynlik ve Dijital İstismar*. VIII. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, Hatay.
- Özyürek, A. (2018). "Okul Öncesi Çocukların Bilgisayar Teknolojileri Kullanımının Annelerin Görüşlerine Göre İncelenmesi", *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2 (2) 1-12.
- Palmer, S. (2019). *Zehirlenen Çocukluk* (Çev. Özge Çağlar Aksoy). İletişim Yayınları.
- Pangrazio, L., & Sefton-Green, J. (2021). Digital Rights, Digital Citizenship and Digital Literacy: What's the Difference? *NAER: Journal of New Approaches in Educational Research*, 15-27.
- Parlak, B. (2017). Dijital çağda eğitim: Olanaklar ve uygulamalar üzerine bir analiz. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(Kayfor 15 Özel Sayısı), 1741-1759.
- Pazarcıkcı, F., & Efe, E. (2022). Annelerin Dijital Oyun Bağımlılığına İlişkin Farkındalıklarını Etkileyen Faktörler. *Bağımlılık Dergisi*, 421-429.
- Pazarcıkcı, F., Ağralı, H., & Aydın, A. (2022). Annelerin Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Sağlık Okuryazarlığı ve Çeşitli Değişkenler ile İlişkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 292-301.
- Pekyürek, M. F. (2021). Açık ve Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Ebeveynlere Yönelik İçerik Geliştirme Çalışmalarının İncelenmesi. *Instructional Technology and Lifelong Learning*, 175-208.
- Pekyürek, M. F. (2022). *Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Yeterliklerinin Artırılmasına Yönelik e-içeriklerin Geliştirilmesi / Designing e-contents to boost parents' digital*

- parenting self-efficacy*. Yüksek lisans tezi, Bartın: Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bilişim Sistemleri ve Teknolojileri Ana Bilim Dalı.
- Pew Research Center. (2020). *Parents' attitudes and experiences related to digital technology Internet, Science & Tech*. Erişim adresi: <https://www.pewresearch.org/internet/2020/07/28/parents-attitudes-and-experiences-related-to-digital-technology/>. Erişim tarihi: 20 Nisan 2023
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants . *From On the Horizon MCB University Press*, Vol. 9 No. 5, October 2001.
- Prensky, M. (2004). The Emerging Online Life of the Digital Native: What they do differentl because of technology, and how they do it . *The Emerging Online Life Of The Digital Native*.
- Purnama, S., Wibowo, A., Narmaditya, B. S., Fitriyah, Q. F., & Aziz, H. (2022). Do parenting styles and religious beliefs matter for child behavioral problem? *The mediating role of digital literacy. Heliyon* .
- Rahayu, N. W., & Haningsih, S. (2021). Digital parenting competence of mother as informal educator is not inline with internet access. *International Journal of Child-Computer Interaction* , 100291.
- Reddy, P., Sharma, B., & Chaudhary, K. (2020). Digital Literacy:A Review of Literature. *International Journal of Technoethics* , 65-94.
- Redmiles, E. M. (2018). *Net benefits: digital inequities in social capital, privacy preservation, and digital parenting practices of us social media users*. In Twelfth International AAAI Conference on Web and Social Media.
- Ribble, M. (2011). *Digital Citizenship in Schools*, (Cilt 2nd Edition). Washington DC: The International Society for Technology in Education (ISTE) .
- Rosen, L. D., Lim, A., Felt, J., Carrier, L. M., Cheever, N. A., Lara-Ruiz, J., & Rokkum, J. (2014). Media and technology use predict sill-being among children, preteens and teenagers independent of the negative health impacts of exercise and eating habits. *Computers in Human Behavior*, 35, 364–375.
- Sanders, W., Parent, J., Forehand, R., Sullivan, A. D., & Jones, D. J. (2016). Parental perceptions of technology and technology-focused parenting: Associations with youth screen time. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 44, 28–38.
- Sank, J. R., Berk, N. W., Cooper, M. E., & Marazita, M. L. (2003). Perceived social support of mothers of children with clefts. *The Cleft Palate – Craniofacial Journal*, 40(2), 165–171.
- Seferoğlu, S. S. (2014). “*Dijital Araçlar ve Eğitim*”. Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/27537187.asp>. Erişim tarihi: 1 Nisan 2023.
- Sefton-Green, J., Nixon, H. & Erstad, O. (2009). Reviewing approaches and perspectives on “digital literacy”. *Pedagogies: An International Journal*, 4(2), 107-125.
- Seven, S. (2016). *Oyunun tarihçesi. Yaşamın ilk yıllarında oyun: Oyuna çok yönlü bakış*.2. Baskı. (ss. 33-49), H. Gülay Ogelman (Ed.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Shah, R. R., Fahey, N. M., Soni, A. V., Phatak, A. G., & Nimbalkar, S. M. (2019). Screen time usage among preschoolers aged 2-6 in rural Western India: A cross-sectional study. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 8(6), 1999–2002.
- Shutzman, B., & Naama, G. (2023). Children’s excessive digital media use, mental health problems and the protective role of parenting during COVID-19. *Computers in Human Behavior* , 107559.

- Siibak, A., & Nevski, E. (2019). Older siblings as mediators of infants' and toddlers' (digital) media use. *The Routledge Handbook of Digital Literacies in Early Childhood*, 123-133.
- Sögüt, F. (2020). Dijital Ebeveynlerin Dijital Oyunlar ve Şiddet İlişisine Yönelik Algıları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi - Sayı 51* , 80-100.
- Surmelioglu, Y., & Seferoglu, S. S. (2019). An examination of digital footprint awareness and digital experiences of higher education students. *World Journal on Educational Technology: Current Issues* , 48-64.
- Sukk, M. & Siibak, A. (2021). Caring dataveillance and the construction of “good parenting”: Estonian parents' and pre-teens' reflections on the use of tracking technologies. *Communications*, 46(3), 446-467.
- Şimşek, Z. C., Canbeldek, M., & Işıkoğlu, N. (2023). Ebeveynlerin Pandemi Sürecinde Dijital Ebeveynlik Uygulamalarına Yönelik Deneyimleri. *Buca Faculty of Education Journal*, (55).
- Tepe, T., Kaleci, D., & Tüzün, H. (2016). *Eğitim Teknolojilerinde Yeni Eğilimler: Sanal Gerçeklik Uygulamaları*. 10. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu, (s. 547-555). Rize.
- Thomas, L., Talbot, C. V., & Briggs, P. (2021). The Digital Lives of Student Mothers: A Consideration of Technologies That Support or Erode the Student/Parent Boundary. *International Journal of Human - Computer Studies* , 102689.
- Tınmaz, H., Lee, Y.-T., Fanea-Ivanovici, M., & Baber, H. (2022). Dijital okuryazarlık üzerine sistematik bir inceleme. *Smart Learning Environments* , 21.
- Tonta, Y. (2009). Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği. *Türk Kütüphaneciliği* 23, 4 (2009), 742-768.
- Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Deveci, T., & Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerinin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Education Journal*, 24(5), 2263.
- Turhal, E. (2023). *Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Siber Zorbalık ve Ekran Bağımlılığı Üzerindeki Yordayıcı Rolü / The predictive role of digital parenting awareness on cyberbullying and screen addiction*. Yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, (2022). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması*. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587). Erişim tarihi: 12 Aralık 2022
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (2022). *T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu*, Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 03 Nisan 2023.
- Türkel, N. (2021). *Ebeveynlerin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeyleri ile Dijital Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi / Investigation of the relationship between parents' social media addiction levels and digital parenting attitudes*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı*. (2022, 01 17). Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/haberler/aileler-icin-cocuklari-dijital-tehlikelerden-koruma-rehberi/> . Erişim Tarihi: 05 Nisan 2023.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Dijital Dönüşüm Ofisi*. Erişim adresi: <https://cbddo.gov.tr/dijital-donusum/> .Erişim tarihi: 4 Ocak 2023.

- Tüzün, Ü. (2002). Gelişen iletişim araçlarının çocuk ve gençlerin etkileşimi üzerine etkisi. *Düşünen Adam*, 15(1), 46–50.
- Uludasdemir D., & Kucuk S. (2019). Cyber bullying experiences of adolescents and parental awareness: Turkish example. *J Pediatr Nurs*. 44: e84-e90
- Uludasdemir, D., & Küçük, S. (2021). Siber Zorbalığın Önlenmesinde Önemli Bir Kavram: Dijital Ebeveynlik ve Pediatri Hemşireliği. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 54-70.
- UNICEF, (2002). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Kitabı*. Unicef.
- Uslu, N.A. & Yıldız-Durak, H. (2022). Parental Awareness and Guidance in the Prevention of Cyberbullying: A review in terms of scale adaptation and demographic variables. *Children and Youth Services Review*, 133: 1-9.
- Uyar M, & Hasdemir T., (2021). Çocukların internet'e erişimleri ve kullanım becerileri: Ankara ili örneği. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10 (19):7-38.
- Ünlü, D. G. (2019). Web Sitelerinde Dijital Ebeveynlere Sunulan İçerik Toplumsal Cinsiyet Rollerinden Bağımsız Olabilir Mi?: 'Bebek.com' Web Sitesi Örneği. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri* 11, 24-37.
- Ünlü, D. G. (2020). Dijital Ebeveynlik ve Mobil Uygulamalar: Dijital Ebeveynlerin Mobil Uygulama Kullanım Pratiklerinin İncelenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 56 - 73.
- Valcke, M., Wewer, B. D., Keer, H. V., & Schellens, T. (2011). Long-term study of safe Internet use of young children. *Computers & Education*, 1292-1305.
- Webster, E. K., Martin, C. K., & Staiano, A. E. (2019). Fundamental motor skills, screen-time, and physical activity in preschoolers. *Journal of Sport and Health Science*, 8(2), 114– 121. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.jshs.2018.11.006>
- Wong, R. S., Tung, K. T., Rao, N., Leung, C., Hui, A. N., W.Y. Tso, W., et al. (2020). Parent Technology Use, Parent–Child Interaction, Child Screen Time, and Child Psychosocial Problems among Disadvantaged Families. *The Journal of Pediatrics*, 258-265.
- Yadav, S. & Chakraborty, P. (2017). Children aged two to four are able to scribble and draw using a smartphone app. *Acta Paediatrica*, 106(6), 991-994. Erişim adresi: Doi: 10.1111/apa.13818.
- Yaman, F. (2018). *Türkiye'deki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Öz Yeterliklerinin İncelenmesi*. Doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Yavuz, T. (2022). *Z Kuşağında Bağlanma Şekilleri ve Dijital Ebeveynliğin Dijital Bağımlılığa Etkisi / TYPES of attachment in generation Z and the effect of digital parenting on digital addiction*. Yüksek lisans tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı.
- Yay, M. (2019). *Dijital Ebeveynlik*. İstanbul: Yeşilay Yayınları.
- Yaylacı B, (2019). *Okul Öncesi Çocuklarda Ebeveyn Çocuk İlişkisinin İnternet Kullanımı Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Yazıcı, Z. N., & Özcan, E. N. (2021). Annelerin Teknoloji Bağımlılığı Düzeyi ile Ebeveynlik Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 15-28.

- Yengil, E., Güner, P. D. & Topakkaya, Ö. K. (2019). “Okul Öncesi Çocuklarda ve Ebeveynlerinde Teknolojik Cihaz Kullanımı”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi, cilt 10, sayı 36, ss.14-19.*
- Yılmaz, E., Şahin, Y. L., & Akbulut, Y. (2015, 09 01). Dijital Veri Güvenliği Farkındalığı Ölçeğinin Geliştirilmesi. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology* , 23-40.
- Zabatiero, J., Straker, L., Mantilla, A., Edwards, S., & Danby, S. (2018). Young children and digital technology: Australian early childhood education and care sector adults’ perspectives. *Australasian journal of early childhood*, 43(2), 14-22.

EKLER

EK-1: Demografik Bilgi Formu

EK-2: Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Ölçeği

EK-3: Etik Kurul Kararı

EK 4: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

EK 5: Ölçek İzni

EK-1

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz?

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek

2. Yaşınız?

- ☐ 21-30
- ☐ 31-40
- ☐ 41-50
- ☐ 50 ve üstü

3. Eğitim durumunuz?

- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise-Ön lisans
- ☐ Lisans ve üstü

4. Çalışma durumunuz?

- ☐ Evet, çalışıyorum(Maddi gelir getiren bir işim var.)
- ☐ Hayır, çalışmıyorum.

5. Aile gelir durumunuz?

- ☐ Gelir giderden az
- ☐ Gelir gidere eşit
- ☐ Gelir giderden fazla

6. Kaç çocuğunuz var? (Lütfen cevabınızı sayı olarak belirtiniz.)

7. Günlük sosyal medya kullanım süreniz ne kadar?

- ☐ Sosyal medya kullanmıyorum.
- ☐ 1-2 saat
- ☐ 2-3saat
- ☐ 3-4 saat
- ☐ 5 saat ve üstü

8. Evde bulunan dijital araçların (tablet, akıllı telefon, bilgisayar) toplam sayısı nedir?

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5 ve üstü

9. Teknoloji (tablet, akıllı telefon, bilgisayar) kullanım yeterlilik düzeyiniz nedir?

- ☐ Hiç yok
- ☐ Zayıf
- ☐ Orta
- ☐ İyi
- ☐ Çok iyi

EK-2**DİJİTAL EBEVEYNLİK FARKINDALIK ÖLÇEĞİ**

		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
1	Telefonumla uğraşırken, çocuğumun söylediklerini dinlemediğim olur	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Çocuğum, çok ısrar ediyorsa, dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Telefon/tablet kullanımında çocuğumda eleştirdiğim davranışları ben de yaparım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Çocuğumun huysuz olduğu zamanlarda, telefon/tablet ile sakinleştiririm	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Teknolojik yeniliklerin çocuklarım açısından faydalarını ve risklerini analiz ederim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya antivirüs programlarını kullanırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK-3

ETİK KURUL KARARI

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
25.11.2022	10	2022-1029

KARAR NO: 2022-1029
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Fatma KÖSEOĞLU' nun Doç. Dr. Yaşar BARUT danışmanlığında "Ebeveynlerin Demografik Özellikleri ile Dijital Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezine ilişkin ölçek ve bilgisayar ortamında anket/test çalışmasını içeren 92289 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Fatma KÖSEOĞLU' nun Doç. Dr. Yaşar BARUT danışmanlığında "Ebeveynlerin Demografik Özellikleri ile Dijital Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezine ilişkin ölçek ve bilgisayar ortamında anket/test çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

EK-4

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZNI

T.C.
SAMSUN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-67180656-604.01.01-67392786
Konu : Araştırma İzni

02.01.2023

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi. a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü' nün 21/01/2020 tarih ve 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı Başkanlığı'nın 01.01.2023 tarihli ve 374786 sayılı yazıları.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı Başkanlığı öğrencisi Fatma KÖSEOĞLU' nün Tekkeköy İlçesi ne bağlı resmi ilkokul, resmi ortaokul, resmi bağımsız anaokulu ve resmi anasınıflarında öğrenim gören öğrenci velilerine yönelik "Ebeveynlerin Demokratik Özellikleri ile Dijital farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi " konulur ilgi (b) yazı Araştırma-Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiştir.

İlgi (a) genelge gereği sonuçlar Müdürlüğümüz AR-Ge birimiyle paylaşılacak üzere uygun görülmüş olup, söz konusu çalışmanın komisyon kararı doğrultusunda uygulama sorularının çalışmayı yapan kişi tarafından raporlanarak denetimi İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri/Okul idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan gönüllülük esasına göre yapılmasının sağlanması hususunda;. Bilgilerinize rica ederim.

Dr. Murat AĞAR
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)
İlgi b Yazı ve Ekleri (13 sayfa)

Dağıtım:
Gereği : Tekkeköy İlçe Millî Müdürlüğü

Bilgi:
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Adres :

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

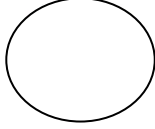
Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

EK-5

ÖLÇEK İZNİ

Fwd: Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği

Gelen Kutusu

[Redacted]

26.10.2022

Alıcılar: ben ▾

Ölçeği bilimsel çalışmalarınız için kullanabilirsiniz.
Ölçeğin uygulama/yönerge formu ve ilgili makalesi
ektedir. İyi çalışmalar dilerim...

DEFÖ UYG...MU (1).pdf

Dijital Ebev...enirlik.pdf

